

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**1 HAZİRAN 2005 SONRASI HAYATA GEÇİRİLEN
YASAL DÜZENLEMELERİN TERÖRLE
MÜCADELEYE ETKİSİ TERÖRLE HUKUKSAL
ALANDA MÜCADELEDE GELİNEEN SON DURUM
SORUŞTURMA HUKUKUNDA HATAY ÖRNEĞİ**

**OĞUZHAN KURANOĞLU
00716007**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. M. OZAN ERÖZDEN**

**İSTANBUL
2010**

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1 HAZİRAN 2005 SONRASI HAYATA GEÇİRİLEN
YASAL DÜZENLEMELERİN TERÖRLE
MÜCADELEYE ETKİSİ TERÖRLE HUKUKSAL
ALANDA MÜCADELEDE GELİNEREN SON DURUM
SORUŞTURMA HUKUKUNDA HATAY ÖRNEĞİ

OĞUZHAN KURANOĞLU
00716007

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. M. OZAN ERÖZDEN

İSTANBUL
2010

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1 HAZİRAN 2005 SONRASI HAYATA GEÇİRİLEN
YASAL DÜZENLEMELERİN TERÖRLE
MÜCADELEYE ETKİSİ TERÖRLE HUKUKSAL
ALANDA MÜCADELEDE GELİNEREN SON DURUM
SORUŞTURMA HUKUKUNDA HATAY ÖRNEĞİ

OĞUZHAN KURANOĞLU
00716007

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 20.09.2010
Tezin Savunulduğu Tarih: 13.10.2010

Tez Oy birliği / Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Unvan Ad Soyad
Tez Danışmanı : Doç. Dr. M. Ozan ERÖZDEN
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Mehmet HACISALİHOĞLU
Doç. Dr. Fuat AKSU

İmza

İSTANBUL
EYLÜL 2010

ÖZ

1 HAZİRAN 2005 SONRASI HAYATA GEÇİRİLEN YASAL DÜZENLEMELERİN TERÖRLE MÜCADELEYE ETKİSİ TERÖRLE HUKUKSAL ALANDA MÜCADELEDE GELİNEREN SON DURUM SORUŞTURMA HUKUKUNDA HATAY ÖRNEĞİ

Oğuzhan Kuranoğlu

Eylül, 2010

İnsanlar bir arada yaşamının gereği olarak devleti oluşturmuşlardır. Devlet çatısı altında yaşayan insanların belirli kurallara uyma yükümlülüğü bulunmaktadır. Polis toplumda bu kuralların uygulanmasını sağlamakla görevli zorlayıcı güçtür. Polisin sahip olduğu kanunu uygulama otoritesi kendine ait olmayıp, toplumun gücüdür. Dolayısıyla polisin, toplumun gücünü yine toplumun düzenini sağlamak amacıyla kullanması bir çelişki doğurmamaktadır. Aksine polisin bu gücü nihai olarak insan ve toplum yararına, insana yaraşır bir biçimde kullanma zorunluluğu bulunmaktadır. 1 Haziran 2005 tarihinde ülkemizde bazı temel yasalar değişmiştir. İlk bu değişiklikler tepkiyle karşılanmış ve kriminal anlamda bir suç patlaması yaşanacağı varsayılmıştır. Türkiye’de belirli suç türlerinin artış kaydettiği bir gerçektir. Fakat bunun nedenleri arasında yasal etkenlerin yeri tartışmalıdır. Bu yasal değişiklikler yeni bir güvenlik ve adalet sisteminin habercisidirler. Aynı zamanda bu değişimler polisi yapısal ve pratik açıdan değiştirmeye zorlamıştır. Bu süreçte ayrıca suçla mücadele ederken başarı ölçütüne etik değerler eklendiği yeni bir konsept geliştirilmiştir. Suçla mücadelede önemli bir yer tutup kanunların etki sahası dışında kalan değerler bu süreçte etkin hale gelmiştir. Bu değişim ve dönüşüm sürecini önemli kılan, bir dış etkenden bağımsız içsel dinamiklerle fark edilip hayata geçirilmesidir. Bu çalışmada temel olarak; kaynak taraması yöntemi kullanılmış, kurumsal istatistik bilgileriyle de desteklenmiştir. Çalışmada kısaca şu sonuçlara varılmıştır: Devlet suçla mücadeleyi etkin, gerektiğinde esnek fakat her durumda etik ölçülerde yerine getirmelidir.

Anahtar Kelimeler : İnsan Hakları Hukuku, Güvenlik Yönetimi, Proaktif Polislik

ABSTRACT

THE EFFECTS OF IMPLEMENTATIONS OF THE LEGAL REGULATIONS MADE AFTER 1 TH OF JUNE 2005 TO FIGHTING TERRORISM – THE FINAL POSITION OF FIGHTING TERRORISM IN LEGAL AREA HATAY MODEL IN PROSECUTION LAW

Oğuzhan Kuranoğlu

September, 2010

The state was founded by people as a necessity of living together. And people living in state-mandated, have to obey certain rules. In society, police is the main law enforcement force for these rules in order to perform. The authority of law enforcement that police has, stems from society, not from itself. That's why it's not a dilemma for police to use public authority for public order. On the contrary, the power that police has, mainly has to be used to good account of human being and society. On 1st of June, 2005, for some fundamental laws certain changes were amended. Initially, these changes were reacted and it was assumed that there would be a crime boom. In Turkey, the increase of certain types of crime is an obvious fact. Nevertheless, to accept as a reason, legal factors have a controversial situation. The legislative changes are preview of a new security and justice system. With that changes, police is forced to be changed in structural and practical terms. In that process, a new concept is developed regarding ethical values in the name of success. The value taking an important part in fighting against crime -but not having a lawful side- are activated in the process. The thing that attributes importance to this changing and transformation process is, being brought into action by noticing internal dynamics, instead external ones. In this study literature review method is mainly used and it is also reinforced by institutional statistical information. It is come to conclusion that; government should fight against crime effectively and flexibly when necessary, but in every case, ethical values should be regarded.

Keywords : Human Rights Law, Security Management, Proactive Policing

ÖNSÖZ

1 Haziran 2005 Sonrası Hayata Geçirilen Yasal Düzenlemelerin Terörle Mücadeleye Etkisi Terörle Hukuksal Alanda Mücadelede Geline Son Durum Soruşturma Hukukunda Hatay Örneği adlı tez çalışmasının hazırlanış sürecine değerli ve yapıcı katkılarda bulunan danışman hocam Doç. Dr M. Ozan Erözden'e, göstermiş oldukları sabırdan dolayı eşim Mutlu ve oğlum Ahmet Emre Kuranoğlu'na içten teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul; Eylül, 2010

Oğuzhan Kuranoğlu

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Sosyal Sözleşme	5
2.2. Yüce Devlet Anlayışı.....	5
2.2.1. Yüce Devlet Anlayışının Ürünü Realist Teori.....	8
2.2.2. Realist Devlet Modelleri.....	9
2.3. Devlet Kudretinin Sınırlanması Düşüncesi ve Instrumental Devlet Anlayışı.....	11
2.3.1. Devletin Kudretini Sınırlamada Ölçütün Gerekliliği.....	14
2.3.2. Normatif Teori.....	16
2.4. Devletin Kudretini Sınırlamada Temel Norm Olarak İnsan Hakları... ..	18
2.4.1. İnsan Haklarının Kurumsallaşması Hukuk Devleti.....	19
2.4.2. Hukuk Devletinin Özellikleri.....	21
2.5. Hukuk Devletinde Özgürlük Güvenlik Dengesi.....	25
2.5.1. Demokratik Hukuk Devletinde Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması ve Sınırlandırılması.....	28
2.5.2. Hukuk Devletinde Bireylerin Sınırı.....	29
2.5.3. Hukuk Devletinde Kamu Otoritesinin Sınırı.....	31
2.5.4. Türkiye’de 1982 Anayasası Bağlamında Özgürlük Güvenlik Dengesi.....	31
3. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE DEVLET	36
3.1. Devlet Güvenliği ve Egemenliğinde Defansif Yönetim/Güvenlik Anlayışı.....	36
3.2. Küreselleşme Sürecinde Devletin Dinamikleri.....	40
3.2.1. Teknolojinin Etkisiyle Hukukun ve Ekonominin Küreselleşmesi	42
3.2.1.1. Kamu Görevlileri İçin Uluslararası Davranış Kodları... ..	44
3.2.1.2. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği.....	45
3.2.2. Küreselleşme Sürecinde Ortak Bilincin Oluşması ve STK’lar... ..	45
3.3. Değişen Güvenlik/Tehdit Algısı ve Devletin Dönüşümü	46

3.3.1. Değişen Ulusal Güvenlik Algısına Paralel Dönüşen Devlet Yapısı	49
3.3.2. Modern Devlete İlişkin Proaktif Yönetim/Güvenlik Anlayışı..	50
3.3.3. Değişen Güvenlik Algısında 11 Eylül Sürecinin Etkisi.....	55
3.4. Türkiye'deki Değişim ve Dönüşümün Kanıtları	58
3.4.1. Anayasada ve Yasalarda Yapılan Değişiklikler	61
4. SORUŞTURMA HUKUKUNDA ZOR EKOL; DELİLDEN SANIĞA ULAŞMAK VE HUKUKSAL DEĞİŞİM AÇISINDAN ÖRNEK SORUŞTURMALAR.....	65
4.1. Değişen Güvenlik Adalet Sistemi Çerçevesinde Hatay İline Ait Terör Olay İstatistiklerinin Değerlendirilmesi ve Örnek Soruşturmalar.....	73
4.1.1. 2006 Öncesi ve Sonrası Soruşturma Örnekleri	79
4.1.2. Soruşturma ile İlgili Medya'ya Yansıyan Haber ve Yorumlar..	81
4.2. Değişen Güvenlik Anlayışında Polis Yolsuzluğu ve Kötü Muamele Davranışlarına Bakış.....	84
4.3. Yeni Güvenlik Anlayışından Yeni Devlete.....	88
5. SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	108

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Uluslararası Normların Oluşumu.....	18
Tablo 2: Değişen Yönetim Anlayışı.....	49
Tablo 3: Hatay İlinde Meydana Gelen Terör Olayları.....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1: Yeni Güvenlik Anlayışında Suçlulukla Mücadele.....	69
Şekil 2: Hatay İli 2003- 2009 Yılları Arası Meydana Gelen Olay ve Gerçekleştirilen Operasyon Sayıları.....	78
Şekil 3: Hatay İli 2003- 2009 Yılları Arası Terör Olaylarında Yakalanan ve Tutuklanan Kişi Sayıları.....	78
Şekil 4: Klasik Güvenlik Anlayışına İlişkin Suç ve Ceza Döngüsü...	80
Şekil 5: Modern Soruşturma Diyagramı.....	81

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemesi
DHKP/C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi Cephesi
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IRA	: Irish Republican Army
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
KCK	: Kürdistan Demokratik Topluluğu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MOBESE	: Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
PVSK	: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
SK	: Sayılı Kanun
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu

1. GİRİŞ

Modern ulus devletin küreselleşme karşısında sınırlarının aşındığı görülmektedir. Egemenlik gücünü BM, AB gibi uluslararası örgütlerin karar alma mekanizmalarıyla, Dünya Bankası, IMF gibi finans kuruluşlarıyla, Human Rights Watch, Amnesty International gibi sivil toplum örgütleriyle paylaşmak zorunda kalan ulus devlet anlayışı bu açıdan 100 yıl öncesine ait bakış açısını yeniden revizyona tabi tutması gerekmektedir. Zira bu bakış açısının ölçüt olarak belirleyip kural olarak uygulaya geldiği uygulamaların dış dünyayla çeliştiği tecrübe edilmektedir.

Modern devletin vatandaşları artık devletten hem nicelik hem nitelik olarak daha fazla talepleri olmaktadır. Sosyal, ekonomik, güvenlik açılarından yönetilenler yetersiz hizmeti dolayısıyla yetersiz devleti reddetmekte, icraatlarıyla pozitif ve aktif bir devlet talep etmektedirler. Bu anlamda modern devlete ait yeni bir vatandaşlık kavramı tartışmaları sürmektedir.

Dolayısıyla ulus devletin geçen yüzyıldaki örneklerine oranla daha çok yapacak işi bulunmaktadır. Modern ulus devlet vatandaşı tek tipleşmeden eşitlik istemekte, kayıtsız refah istemekte, özgürlüğünden ödün vermeden güvenlik istemektedir. Gebeliğin taşıdığı risklere rağmen uçakla yolculuğu göze alıp çocuğunu ABD’de doğurmak isteyen bir anne’nin bu istemi¹ modern devlet ve vatandaşlığı üzerinde yeniden düşünülmesi gereksinimini ortaya koymuştur.

Modern devlete ait güvenlik yönetiminin de bu çerçevede yeniden ele alınıp nitelikli bir hale getirilmesi gerekmektedir. Klasik tehdide yönelik güvenlik politikalarının günümüzün modern devletin güvenliğini karşılamaya yönelik yeterlilikleri, zihinlerde ciddi biçimde soru işareti uyandırmaktadır. Uzun yıllar güvenlik politikalarına bu klasik bakış açısı yön vermiştir. Bu açıdan bakıldığında PKK terör örgütünün ortaya çıkış nedenleri salt Hafız Esat dönemi Suriye ilişkileri ile

¹ Günlük hayatta doğrudan çok sayıda örnekleri görülebilen ve doğrudan şahit olduğum bir olaydır.

ilintilendirilmiş veya Irak ilişkileri ve petrol kaynaklarına bağlanıp Barzani/Talabani üzerinden, ‘üç beş çapulcu söylemi’ kolaycılığına kaçılmıştır

Yine iç güvenlik politikası bağlamında terörizmle mücadele adına düzenli ve ‘acemi birliği eğitimini tamamlamış’ birlikleri kırsalda konuşlandırmak askeri, en kolay ulaşılabilir birkaç siyasi partiyi kapatmak siyasi açıdan yeterli bir mücadele yöntemi olarak görülmüş fakat bu güvenlik önlemlerinin, 30 yıldır PKK terörünün bitirmedeki yeterliliği sorgulanamamıştır. Bu açıdan sürümünün yükseltilmesi gereken bir güvenlik programıyla ‘İki Buçuk Savaş Stratejisi’nin² buçuk cephesini idame ettirmenin dahi ciddi zorlukları beraberinde getirdiği görülmüştür.

Ayrıca devletin güvenlik yönetiminde bir ölçüt ve norm belirleyip bu ölçüt çerçevesinde güvenlik uygulamalarına ait sonuçların yeterliliği, güvenilirliği, amaca uygunluğu ve gerekliliğinin test edilmesi gerekmektedir. Böyle bir ölçüt GPS cihazı gibi küresel ölçekte ülkenin konumunu belirleyecektir. Bu ölçütün AB müktesebatı çerçevesinde ortaya konulması makul ve gerçekçi görünmesine karşın kolaycı bir tuzağı da beraberinde getirmektedir. Zira gerçekçi bir gözle alt yapısı hazırlanmamış, eşleştirme ve uyumlulaştırma açısından emek harcanmamış sadece tercüme düzenlemelerin sayısı bol miktarda zaten mevcuttur.

Bu hususlardaki tartışmalar ışığında “1 Haziran 2005 Sonrası Hayata Geçirilen Yasal Düzenlemelerin Terörle Mücadeleye Etkisi Terörle Hukuksal Alanda Mücadelede Geline Son Durum Soruşturma Hukukunda Hatay Örneği” konusu özellikle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu; kolluk kuvvetlerinin bazı yetkilerine getirdiği kısıtlama nedeniyle yasanın yürürlüğe giriş sürecinde yaşanan tartışmalar, yasa hakkındaki ön yargılar, yasanın yürürlüğe girdiği özellikle ilk dönemdeki uygulamada yaşanan aksaklıklar yaşayarak tecrübe edilmiştir. Kolluk kuvvetinin görev tanımı ve görev usulü daha çok CMK’yı ilgilendirdiği için bu yasa, (soruşturma hukuku) değişen hükümleri çerçevesinde incelenecektir.

Bu süreçte değişen Türk Ceza Kanununun toplumdaki suçluluk, Ceza İnfaz Kanununun toplumdaki ceza ıslah sistemi üzerindeki etkileri ve sonuçları yeni yeni görülmeye başlanmıştır. Bu konular ayrıca araştırılmaya değer konulardır.

2 Düşüncenin mimarı Şükrü Elekdağ olup Türkiye’ye karşı çıkar birliği içinde olduğu varsayılan Yunanistan, Suriye ve PKK terör örgütüyle aynı anda mücadele ve yeterliliği öngören strateji için bkz. Şükrü Elekdağ, “İki Buçuk Savaş Stratejisi” **Yeni Türkiye** Türk Dış Politikası Özel Sayısı, s.3 (Mart Nisan 1995):516. ayrıca bkz. Fikret Bila, “İki Buçuk Savaş Stratejisi”, <http://www.milliyet.com.tr/1999/06/07/yazar/bila.html> [15.08.2010].

İlk bakışta yasanın hazırlanış sürecinde uluslararası mevzuatı bir hedef olarak belirlemek olumlu bir adım olarak görülse de toplumsal özellikler, (kriminal açıdan kan davası, töre cinayetleri gibi karakteristik özellikler, mala karşı işlenen suçların toplumda artış göstermesi vb etmenler) derinlemesine analiz edilmeden ve alt yapısı hazırlanmadan tercüme yasal düzenlemelerin ne derece sağlıklı sonuç vereceği tartışmalıdır.

Bu konuyu araştırmayı önemli kılan bir diğer husus klasik bir tehdit unsuru ikame edip içte ve dışta bu tehdit unsurlarına paralel düşman unsurlar belirleyip, toplumu ve dış dünyayı bu şekilde kategorilere ayıran güvenlik anlayışının artık geçerliliğini yitirdiğine dair bir takım verilere ulaşıldığıdır.

Yapılan yasal düzenlemelerden yola çıkarak klasik anlayışların geçerliliğinin sorgulanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yasal düzenlemelerin bu anlamda bir anlayış değişikliğinin de habercisi olduğu sonucuna varmak gerçekçi bir bakış ortaya koymak bakımından önemlidir.

Bu çalışma kaynak taraması ve sahada meydana gelen olaylara ait suç istatistiklerinin değerlendirilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. İl Emniyet Müdürlüğü'ne ait suç istatistikleri Mülki İdari Amirin onayıyla bu çalışmada kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın ana amacı değişen yasal düzenlemelerin sonuçlarını ortaya koymak , beklenen sonuçların haricinde ortaya çıkan gelişmeleri de tespit etmektir.

Birinci bölümde teorik aynı zamanda kronolojik bir biçimde devlet olgusunun nasıl bir ihtiyaçtan doğduğu, ortaya çıkan devlet kavramının insan grupları tarafından nasıl algılandığı, devletlerin insan zihinlerindeki algılayış biçimine paralel dış dünyada rol ve görev tanımlamalarının ne şekilde biçildiği ve bu bağlamda ortaya çıkan devlet modelleri anlatılacaktır.

Bu süreçte insan hakları olgusunun kurumsallaşması, hukuk devleti anlayışının ortaya çıkmasına değinilecek, hukuk devleti anlayışının beraberinde sosyal devlet anlayışını da getirdiği bulgusuna varılacaktır. Ayrıca bu bölümde normatif teori adı verilen devletin yönetmiş olduğu insanlara yaklaşımında bir değeri ölçüt belirleme gerekliliği anlatılacaktır.

Devlet için hayati önem arz eden kendi güvenliğini kurgulayışı, bu yönde ihdas ettiği kuralları uygulama şekli, o devleti başta sınıflandırılan kategorilere sokmaktadır. Yani hukukun devlet nezdindeki yeri devleti kategorize etmektedir. Bu bölümde

devlet sisteminde kamu otoritesi ile hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, devletin özgürlük güvenlik dengesini koruyuş biçimi ülkemizdeki durum yani 1982 anayasası bağlamında ele alınarak incelenecektir.

2. bölümde devlet şekillerinin iz düşümü niteliğinde olan güvenlik anlayışları incelenecek, bu bağlamda savunmacı güvenlik anlayışı anlatılacaktır. Ayrıca bölümde küreselleşme sürecinin getirisi olan teknolojinin ve hukukun küreselleşmesinin devlet güvenliğine etkileri incelenecek, bu süreçte uluslararası ve ulusal alanda ortaya çıkan normatif düzenlemelere yer verilecektir.

Bölümde küreselleşme sürecinin kaçınılmaz olarak dönüştürdüğü güvenlik anlayışı ve bu paralelde değişen devlet yapılanmasından da bahsedilecektir. Küreselleşme sürecinde değişen güvenlik algısında 11 Eylül sürecinin etkisi incelenecek, bu süreçte reel politik'in hala etik politik'e baskın olduğu görülecektir.³ Yine bu süreçte ülkemizdeki güvenlik anlayışının değişen ve dönüşen yanları masaya yatırılacaktır.

3. bölümde değişen güvenlik anlayışı somuta indirgenerek değişen ceza ve adalet sistemi sorgulanacak, yaşanan değişimin planlanmayan sonuçları masaya yatırılacaktır.

Bu bölümde ayrıca birincil/doğrudan kaynaklar kullanılarak 2003-2009 yılları arası Hatay iline ait belirli suçlara ait istatistikler incelenecek ve yorumlanacaktır. Bu konuyla paralel olarak 2006 öncesi ve sonrası birer suç soruşturma süreci örnek olarak incelenecek, esas ve usul açısından bu soruşturmalar mukayese edilecektir. 2006 sonrası soruşturmaya konu şahısların görüşleri açık kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında ortaya konulacaktır

Ayrıca 3. bölümde polisin mesleki açıdan düşebileceği en yaygın iki hata gerçekçi biçimde ele alınacak ve nedenleri doğrudan ortaya konulmaya çalışılacaktır, bu noktadan sonra tüme varan bir yöntemle devletin güvenlik perspektifinden, kurumsal yapıya, yönetim anlayışından vatandaşlık kavramına tüm olguların yeniden tanımlanacağı bir geçiş sürecine değinilecektir.

³ Bu tanımlama Soli Özel'e aittir. Soli Özel, "Küreselleşme Döneminde Vatandaşlık" http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/soli_ozel.pdf [15.08.2010].

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

İnsanoğlu ortak yaşama ihtiyaç duymadan önce ‘doğa durumu’ (*state of nature*) adı verilen dönemde tüm hak ve özgürlüklere sahiptirler. Erdoğan doğa durumunda devlet gereksinimini, mutlak bir özgürlüğe sahip olan insanların birbirlerine zarar verme durumlarına karşın bir arada yaşayarak daha iyi üretim, daha verimli kaynak paylaşımı gibi nedenlerle daha fazla çıkar elde etmek için, haklarından bir kısmını, yapmış oldukları bir sözleşme ile kamu adına hareket eden bir teşekküle devrederek, daha düzenli bir yaşama kavuşmak istemişler şeklinde özetlemiştir.⁴ Bu durumda, hakları devreden ve devralanlar arasında bir toplum sözleşmesi yapılmıştır. İşte bu sosyal sözleşme kavramı düşünürlerce devletin genel kabul görür çıkış noktası kabul edilmiş, fakat aynı çıkış noktası farklı devlet modeli anlayışlarına bina edilmiştir.

2.1. Sosyal Sözleşme

Onyedinci yüzyıldan itibaren devlet ve siyasal yapı üzerindeki tartışmalardan genel olarak devlet-eksenli ile birey-eksenli olmak üzere iki siyasal düşünce akımının ortaya çıktığını gözlemek mümkündür. İlk akımın öncüleri arasında Thomas Hobbes, Friedrich Hegel gibi düşünürler bulunurken; ikinci akımın öncüleri arasında John Locke, John Stuart Mill, Immanuel Kant gibi düşünürler yer almaktadır. Hobbes, Locke, Kant gibi düşünürler devlet kuramını bir sosyal sözleşme üzerine temellendirmişlerdir. Yalnız bu kavram, Fransız Devrimi ile ilintilendirildiği ve eserine sosyal sözleşme adını verdiği için Jean Jacques Rousseau’ya mal edilmiştir.

2.2. Yüce Devlet Anlayışı

Thomas Hobbes’a göre, doğa durumundaki toplumda her birey temelde kendi menfaatlerini gerçekleştirmek istemiştir, kaynaklar sınırlı insan ihtiyaçları da sınırsız olduğuna göre bu menfaatin maksimum ölçüde hayata geçirilmesi ancak bir

⁴ Mustafa Erdoğan, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, (Ankara: Orion Yayınevi, 2007), 93.

başkasının zararına olmakla mümkündür. Bu durum insanların birbirleriyle devamlı bir çıkar çatışması içinde olmasını doğurmuştur, yani her insan için bir diğer insan rakip ve de düşman (*Homo homini lupus*) konumundadır. Bu duruma rağmen, insanın temel ihtiyaçlarını karşılaması gerekmiştir, bu ihtiyaçlar; yaşamak, barınmak ve güvenlidir. Herkes bu açıdan toplumda bir diğerini yok etmeye ve boyunduruk altına almaya çalışmıştır. Cemil Meriç bu şekildeki toplum hayatını “herkesin herkesle savaş halinde olduğu” (*bellum omnium contra omnes*) ve “güçlünün zayıfı ezdiği” vahşi bir ortam biçiminde resmetmiştir.⁵ Herkesin herkesle potansiyel bir savaş durumunda olduğu böyle bir ortamda adalet, üretim, mülkiyet gibi görece komplike olgular yer almamaktadır. Toplumda ihtiyaçların giderilmesi için herkesle savaşmaktan ve birden çok erk’e boyun eğmektense başıbozuk tüm bu erk’lere hükmedecek bir güce, bir sosyal organizasyona ihtiyaç duyulmuştur. Devlet düşüncesi bu ihtiyaçlardan ortaya çıkmıştır.

Hobbes’a göre, insanlar daha düzenli yaşamak için bir toplumsal sözleşme yaparak doğal haklarından vazgeçmişler, bu hakları ceza verme yetkisiyle donatılmış bir kuvvete, bir organizasyona (devlete) devretmişlerdir. Bu açıdan Gözler’e göre devlet; “insan topluluğunun üstün bir iktidara tâbi olmak suretiyle oluşturduğu”⁶, insanın ihtiyaçlarından kaynaklanan ve sosyal alana yansıyan karmaşıklığı düzenleyen/yöneten kurumlardır şeklinde tanımlanmıştır.

Devlet mutlaktır, çünkü toplumda birden çok sayıda yöneten olması durumunda yine doğa durumundaki çıkarlar çatışması sorunu görülebilir, ayrıca insanlar doğal hürriyetlerinden bir kısmını kendilerine alıkoysalar toplumda kaos ortamı devam eder. Bu yüzden Hobbes monarşi olsa dahi bir gücün boyunduruğu altına girmeyi yeğlemiştir. Hobbes’a göre devletin emrettiği iyidir, adildir. Devletin yasak ettiği kötüdür ve hakkaniyete aykırıdır.

Cemil Meriç Hobbes’un devlet konusundaki düşüncesini şöyle anlatır;

“Hâkimiyet mutlaktır, devlet'in [monarşi dahi olsa] uygulamaları aslında bireylerin çıkarına ve adalete aykırı değildir, zira devlet bireylerin ortak ürünü olduğundan, bireyler nasıl ki kendi çıkarlarına aykırı isteklerde bulunmayacaklarsa devlet de onların çıkarına aykırı isteklerde bulunmayacaktır. Hükümdar servetini gücünü itibarını tebaanın servetinden, gücünden itibarından alır. Tebaası yoksul, güçsüz, zavallı bir hükümdar, zengin ve şerefli değildir.”⁷

5 Bkz, Cemil Meriç, **Umrandan Uygarlığa**, 12.bs, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006),201.

6 Kemal Gözler, “Devlet Nedir”,<http://www.anayasa.gen.tr/dgt-devletkavrami.pdf> [13.11.2009].

7 Meriç, **age**, 202.

Çaha'ya göre ise Hobbes, “din dâhil sivil toplum unsurlarını, devletin çatısı altında toplamaktadır. Devlet her tür yasanın yapıcısı olduğu için artık dinsel yasaya gerek kalmayacaktır. Devlete itaat aynı zamanda Tanrı'ya tapınma görevini de ifade etmektedir.”⁸

Aşkın devlet düşüncesinin bir diğer öncüsü Hegel'dir. Hegel'e göre devlet anlayışı daha önce belirtilen biçimde bir sözleşmeye değil, bireylerin doğal olarak devlet otoritesini kabullenmesi esasına dayanır.

Çaha Hegel'in devlet felsefesini;

“Devlet esasen sivil toplumdaki bireylerin ve tarafların çıkarını korur ve onların güvencesi olarak yerini alır. Sivil toplumdaki özgürlüklerin de sosyal dengeyi bozmadan yaşayabilmesinin kaçınılmaz koşulu güçlü, donanımlı bir devlettir. Hegel perspektifinden yarı-tanrısal bir nitelik taşıyan devlet, bu yönüyle zaten bireyleri, grupları, kısaca toplum içindeki her tür oluşumu kendi potasında birleştirecek ve onları maksimum düzeyde bir doyuma ulaştıracaktır. Doğası gereği devlet homojenleştirici yönünü sivil topluma da yansıtarak bu alanda toplumda bir türdeşliğe yol açacaktır”⁹

şeklinde açıklayarak filozofun devleti kayıtsız şartsız yücelttiğini belirtmiştir.

Bu akımın son dönem öncüleri arasında Carl Schmitt gelmektedir. Kendisine 20. yy.'ın Hobbes'u da denmektedir. Arslan, Schmitt'in siyaset anlayışında devlet ve onu oluşturan homojen toplumun, bireysel özgürlükler karşısında önceliğe sahip olduğunu, (devletin) hukuku yaratan aygıt olarak hukukun üzerinde olduğunu, yani devlet olmazsa hukukun da olamayacağı düşüncesinden hareketle, hukukun, varlık sebebi olan devlete her daim çok şey borçlu olduğu tezinin hakim olduğunu belirtmiştir.¹⁰

Bu anlayışa sahip Schmitt'e göre olağan üstü durumlarda (ya da gerektiğinde) devletin hukuku ayak bağı olarak görüp, bunu ayak bağı olmaktan çıkarması doğaldır, bu duruma karar verecek merci ise egemen yani devlet erkini kullanan(lar)dır. Schmitt'e göre hukuk durumsal bir olgudur, yani göreceli bir kavramdır, durumsallığı bütünüyle (yani hangi durumda, hangi kuralın, kime, ne şekilde uygulanacağını) belirleyen yine egemenin kendisi olduğunu, kısaca kaideyi, istisnayı egemenin belirlediğini ifade etmiştir.¹¹

8 Ömer Çaha, “Sivil Toplum ve Liberalizm”, http://www.siviltoplumplatformu.net/index.php?option=com_content&task=view&id=519&Itemid=58 [04.08.2009].

9 age.

10 Zühtü Arslan, “Devletin Hukuku Hukuk Devleti ve Özgürlük Sarkacı”, **Doğu Batı**, Yıl 4, s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):74.

11 age.

Schmitt normatif değerlerin politik alanda yer almasına karşıdır. Birlikte yaşama, çoğulculuk gibi kavramlar “birlik” kavramı önünde ciddi engellerdir. Farklılığı ve çeşitliliği düzenlemeyi amaçlayan bu kavramlar ‘reel politik düşüncenin’ ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktırlar. Schmitt’e göre ideal toplum homojen toplumdur. Bu yüzden Arslan Schmitt’in “toplumda heterojen unsurları yok etmekten kaçınılmamalıdır diyerek toplum mühendisliğine soyunduğunu” belirtmiştir. Arslan Schmitt’in “devletin kendini korumak için hukuk ve etik ölçütler olmaksızın şiddete başvurabileceğini, asıl olanın devletin bekası olduğunu” öne sürerek militan demokrasi anlayışının çekirdeğini oluşturduğunu beyan etmiştir.¹²

Çaha’ya göre “sınırlanamaz, kimseye hesap vermez, kimsenin etkisinde kalmaz, her tür yanlıştan arınmış bu kutsal devlet olgusunun”¹³, gerek politik bilimlerde gerekse uluslararası ilişkilerdeki yansıması realist teoridir.

2.2.1. Yüce Devlet Anlayışının Ürünü Realist Teori

Bu teori uluslararası arenada devletlerin başlıca aktörler olarak kabul edildiği bir güçler dengesi sistemini uluslararası politikanın temeli olarak varsaymaktadır. Bu güçler dengesi sistemi içinde devletin esas amacı, dış politika alanında kendi ulusal çıkarlarını (ki bu ulusal çıkarlar çoğunlukla askerî alandadır) kollamak ve maksimize etmektir. Ulusal güvenliğin sağlanmasının esas olarak alındığı bu sistemde, Morgenthau’nun da belirttiği gibi, “Yürütülen politikalar ya devletin gücünü korumak ve artırmak ya da bu gücü göstermeyi amaçlar.”¹⁴

Realist yaklaşımda devletin egemenlik hakkı ve devletin içişlerine karışılmaması esastır. Dağı’ya göre

Realizmin etik kaygıları yoktur, var olan ve gereken hukuku uygular. Buna göre herkesin herkesle savaş halinde olduğu bir durumda hiçbir şey gayri ahlaki olamaz. Eğer etik değerlerden söz edilecekse devletin egemenlik hakları ve ulusal güvenlik çıkarlarının moral önceliği söz konusudur. Moral ve etik değerler her toplumun tarihsel ve yerel özellikleri çerçevesinde gelişir.¹⁵

Realist anlayışta insan hakları türünden kavramlar göreceli ve söz konusu ülkenin kendine özgü şartları açısından değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Devlet

¹² age, 77.

¹³ Çaha, “Sivil Toplum ve

¹⁴ Hans J. Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, (New York: McGraw-Hill,1993), s. 50’ den aktaran Zerrin Ayşe Bakan, “Uluslararası İlişkiler Teorileri Arasında Normatif Teorinin Yeri ve Kapsamı”, **Avrasya Dosyası**, İstihbarat Özel Sayı, c.8, s. 2, (2002):430.

¹⁵ İhsan D. Dağı, “Normatif Yaklaşımlar Adalet Eşitlik ve İnsan Hakları”, **Devlet Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar**, ed. Atilla Eralp (İstanbul: İletişim Yayınları , 1996): 221.

olmadan zaten temel haklar vb olgular da olmaz. Devlet; millet ve bireyin var oluş çerçevesidir. Belirtilen olgular devlete karşı ileri sürülemez, devlete rağmen ikame edilemez.

Realistlere göre askerî güvenlik ya da stratejik konular “birincil politika - high politics”, öte yandan, ekonomik ve sosyal konular daha az önem taşıdıkları varsayıldığından “ikincil politika - low politics” olarak adlandırılmaktadır. Bunun nedeni, birincil politikaların diğerlerine oranla göreceli üstünlüğünün yanında, diğer tüm politikaların oluşumunda ve yürütülmesinde temel etken olarak görülmesidir. Realist teorinin bu keskin dünya görüşü kapsamında, verilecek olan kararların ve uygulanacak politikaların ahlâkî açıdan doğru ve adil olup olmadığının tartışılmasına yer yoktur.

2.2.2. Realist Devlet Modelleri

Realist görüş siyaset biliminde genel çerçevede aynı sistematığın ürünü olan, birbirine paralel farklı otoriter yönetim modelleri ortaya çıkarmıştır. Kuyaksil’e göre bu görüşün bir ürünü olan mülk devleti “feodal bir anlayışla devlet ve idare edilenlerin, yöneticinin malı konumunda olduğu devlet anlayışıdır.”¹⁶ Polis devleti ise; güvenliği için gerekli her türlü tedbiri alan devlet anlayışıdır.

Bu görüşün bir diğer ürünü de ideoloji ve kanun devleti olarak adlandırılmaktadır; Çaha ideolojik devleti; “yöneticiler üzerine bina edilen, devleti bir ideolojik referansın hizmetine sokan toplumu devlete bağlayan, toplumu devletin yüce amaçları için beşeri bir kaynağa dönüştüren devlet modeli” şeklinde tanımlarken, devletin “meşruiyetini bir dünya görüşünden aldığını ve varlık nedeninin bu düşünceyi egemen kılmak olduğunu” belirtmiştir.¹⁷

Bu anlayışta devlet toplumun bir organizasyonu değildir, aksine millet veya toplum devletin malıdır, onun üstünde dilediği gibi tasarruf edebilir. Devlet toplumun üstündedir, çünkü o kutsaldır. Erdoğan’a göre bu devlet felsefesinde daima “devletin

16 Ali Kuyaksil, “Hukuk Devleti Kavramı ve Türkiyede Gelişimi” www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=982 , [21.12.2008].

17 Ömer Çaha, “İdeoloji ile Hukuk Arasında Devlet”, *Doğu Batı*, Yıl 4, s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001): 91-99.

kendine özgü varlık tarzının zorunlu kıldığı şartlar vardır.”¹⁸ Bundan dolayı devlet bireyi her daim teyakkuz psikolojisinde tutmaya gayret eder.¹⁹

İdeolojik Devlet; toplumun tüm katmanlarını kapsayıcı şemsiyesi altında yeniden yapılandırmaya çalıştığından totaliter olmak durumundadır. Devlet iç ve dış düşmanlar tarafından kuşatılma riski altında bulunduğundan, kendi azamet ve kuvvetini dosta düşmana teşhir eder.

Erdoğan’a göre bu devlet modeli “seçkinlerin kendi öncelik ve hassasiyetlerine, sempati ve antipatilerine, korku ve nefretlerine kısaca kendi ihtiyaçlarına göre kurguladığı basit bir teknik aygıttır.”²⁰ Çaha’ya göre “İdeolojik devlette demokrasiye ait kurumlar aynı ideoloji çerçevesinde hareket eden argümanlardan öte bir anlam ifade etmediğinden demokrasi ciddi biçimde gelişmemiştir.”²¹

Kanun Devleti; kanunlar çerçevesinde faaliyet gösteren devlettir, fakat bir devletin kanunlarla hareket etmesi onun hukuk devleti olduğunu göstermez. Çaha’ya göre “kanun devletinde kanunlar temel haklara ve toplumun ihtiyaçlarına göre değil devlet seçkinlerinin ideolojik tercihlerine göre yapılmıştır.”²²

Kanun devletinde en üstün değer devlettir. Çaha’ya göre bundan dolayı “kanun devletinde bireyi aşan kolektif varlıklar her zaman çok daha önemlidir. Bu anlamda millet, devlet, ideoloji, vatan, ordu, parti, şef, lider, önder, emir gibi varlıklar bireylerin mutlak anlamda üzerinde yer alır.”²³ Sancar’a göre bu anlayışa paralel olarak devlet, “meşruluğu kendinden menkul bir yapı olarak görülür. Devlet ve onun elindeki şiddet tekeli, salt var olmaları dolayısıyla meşrudurlar, her şeyden önce gelir ve her şeyden üstündürler.”²⁴ Erdoğan’a göre ise bu anlayışta “devlet üstün, ahlaki varlıktır ve bireysel iradeyi genel iradeyle birleştiren bir siyasi organizasyon biçimidir. İnsan ancak devlet sayesinde bir değere sahiptir.”²⁵

18 Mustafa Erdoğan , “Hikmet-i Hükümetten Hukuk Devletine Yol Var mı?”, **Doğu Batı**, Yıl 4, s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):57.

19 Bkz. <http://www.george-orwell.org/1984>,[28.01.2010] Orwell 1984 isimli eserini 1948 yılında İskoçya’da kaleme almıştır. Eserde totaliter bir merkezi partinin yönetiminde insanlar korku, propaganda, beyin yıkama iç ve dış düşman üretme vasıtasıyla manipüle edilmektedir.

20 Erdoğan, “Hikmet-i Hükümetten, 58.

21 Çaha, “İdeoloji ile Hukuk Arasında, 100.

22 age.

23 Ömer Çaha, “Hukuk Devleti ve Kanun Devleti”, **Editör Dergisi**, s. 2 (Haziran 2002):3.

24 Mithat Sancar, “Şiddet Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti **Doğu Batı**, Yıl 4, s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):41.

25 Mustafa Erdoğan, “Hikmet-i Hükümetten, 53.

2.3. Devlet Kudretinin Sınırlanması Düşüncesi ve Instrumental Devlet Anlayışı

Sözü edilen reel politik ve realist devlet anlayışının alternatifi yine sosyal sözleşmeden hareketle liberalizm ekseninde oluşmuştur. Bu bağlamda John Locke insanların doğa durumu olgusuna katılmakla birlikte, bu durumun savaş durumu şeklinde betimlememiş, toplumda bireylerin bu denli hayvansal içgüdüleri ile davranacağına inanmamıştır, öyle ki sadece doğa kanunları ile yönetilen bir toplumda bile insanlar, sosyal yapıları nedeniyle akılcı ve beraber hareket edeceklerdir demiştir. Locke'a göre insanlar daha rahat yaşamak için bazı haklarından rızasıyla vazgeçmişlerdir. İnsanlar siyasi otorite altına girdikleri zaman ihkakı hak (hakkı doğrudan alma) doğal hakkını devretmişler, böylece her bireyin doğal hukuku yorumlama ve mütecavizleri yargılayıp cezalandırma istekleri siyasi toplumun bütün üyeleri adına tek bir otorite tarafından yerine getirilecektir. Devletin varlık sebebi, bireyler arasında oluşabilecek sorunları çözebilmek, onların kendi meselelerini kendi adalet anlayışlarıyla çözmelerini engellemek, onların Hobbes'un toplum anlayışında olduğu gibi bir savaş durumunda yaşamaktan alıkoymaktır. Bu durumda her fert hak aramak, adalet gibi konuları tarafsız bir merciye bırakmışlardır.

Erdoğan bireylerin vazgeçemedikleri kendilerinin “hayat, hürriyet ve mülkiyet doğal hakları olduğunu” siyasi otoriteyi kurmalarının temel amacı da bu “doğal haklarını daha iyi korumak” olduğunu belirtmiş bu çerçevede;

“Locke’a göre eğer tek bir doğal haktan söz etmek gerekirse, bunun kişinin kendisi üzerindeki sahipliği olacağını, dolayısıyla Locke’a göre hayat, hürriyet, mülkiyet hakları gibi doğal hakların kaynağı aslında kendisinin sahibi olma ilkesi olduğunu, doğal hakların devredilmezliğinin temelinde bu olduğu, kişi rıza yoluyla da olsa [temel] doğal haklarını devredemeyeceğini veya bunlardan vazgeçemeyeceğini” aktarmıştır.²⁶

Locke İnsanların doğal haklarının bu şekilde devlete devredilmekle yok olmadığını tersine güç kazandığını savunur. İnsanların arasındaki temel haklar konusunda dolaylı bir antlaşma vardır, bu antlaşma bozulamaz, yalnız yasama gücünün nasıl ve kim tarafından yürütüleceği konusunda siyasal bir antlaşma vardır ki bu kısmı bozulabilir, değiştirilebilir. Ayrıca yürütme gücünü elinde bulunduran hükümdar/hükümet, bireylerin özgürlüklerine, mülkiyet ve yaşam haklarına aykırı davranıyorsa bireylerin onu değiştirmeye hakları vardır.

²⁶ Mustafa Erdoğan, *İnsan Hakları Teorisi*, 32-37.

Çaha Locke'a göre insanları ahlaki değerlerin yönlendirdiğini bu nedenle, ahlaki duygularla kendilerini yönlendiren insanların, beraber hareket etmeleri neticesinde sivil toplum (*civil society*) denen olguyu oluşturduklarını belirtmiştir.²⁷ Bu nedenle Locke'un devlet düşüncesine göre devlet ve sivil toplum birbirlerinden ayrılmış olgulardır.

Meriç Locke'un düşünce sisteminde “toplumdaki herkesin eşit ve bağımsız olduğunu buna göre kimsenin diğerinin hürriyetine canına, malına dokunulamayacağını, bu değerlere olası bir saldırı durumunda meşru savunma hakkının söz konusu olduğunu” belirtmiştir.²⁸

Meriç Locke'un devlet anlayışındaki kuvvetler ayrılığı ilkesini;

“Egemenin mutlak gücü olmamalıdır, çünkü baskıcı bir güç altında insanlar, doğa durumundan daha az özgür ve hak sahibi olurlar. Yasama toplumun ve fertlerin korunması için devletin elindeki kuvvetleri nasıl kullanacağını belirler. Yürütme pozitif kanunların devletin sınırları içerisinde uygulanmasını sağlar”

şeklinde açıklamıştır.²⁹

Locke'a göre yasama ve yürütme erkini ellerinde tutanlar farklı kişiler olmalıdır, çünkü yasama erkini tutanın yürütme erkine de sahip olması, keyfe göre yasalar çıkarılmasına ya da yasaların keyfince uygulanmasına sebebiyet verir ki bu durum yine bireylerin temel hak ve özgürlüklerini tehdit eder. Yasama da yürütme de kamu yararına olmak kaydıyla yöneticilere sadece emanet edilmiştir. Yöneticiler kamu yararının aksine hareket ederlerse ellerindeki güç geri alınır ve halk bu gücü uygun gördüğü bir başkasına devreder.

Mutlak ve kutsal devlet anlayışına karşın, devlet kudretinin sınırlanması fikrini ortaya atan Locke'un bu düşünceleri batılı devlet anayasalarına insan haklarıyla ilgili uluslararası sözleşmelere ilham kaynağı olmuştur.

Devleti yüce bir varlıktan çok bir araç olarak kurgulayan düşünürlerden bir diğeri de John Stuart Mill'dir. Çaha Mill'in toplumda özgürlük olgusunu, “sınırlandırılmış kişisel bir özgürlük ve tam olarak sağlanmış ifade özgürlüğü biçiminde dile getirdiğini ayrıca toplumda bireyin kendi çıkarıyla, toplumun geneli çıkarı arasında bir bağ ve denge olduğunu savunduğunu” aktarmıştır.

27 Çaha, “İdeoloji ile Hukuk Arasında”, 107.

28 Meriç, *age*, 234.

29 *age*, 236.

Çaha; “Mill’in başkasının özgürlüğünü kısıtlamadıkça bireylerin mutlak biçimde özgür olması gereği” üzerinde durmuş, “bireyin davranışlarından dolayı topluma karşı sorumlu olabileceği tek nokta o davranışın başkalarının özgürlüğünü kısıtlamaya yöneldiği zamandır” diyerek düşünürün liberalist eksenli düşüncelerini aktarmıştır.³⁰

Bu akımın başlıca düşünürlerinden bir diğeri J. J. Rousseau’dur. Rousseau, Hobbes’un belirttiği, insan insanın kurdudur, düşüncesinin aksine insan özü itibariyle iyidir, fakat insan toplum içine girdiği zaman kötüleşir demektedir. Rousseau’ya göre insan sınırsız özgürlük içinde mutlu değildir, insanın mutlu ve huzurlu yaşaması için bir toplumsal sözleşme yaparak özgürlüğünün bir kısmını feda etmesi gerekmektedir.

Bu açıdan insanın doğal halindeki özgürlüğü aslında gerçek bir özgürlük değildir, zira herkesin özgürlüğü sınırsız olduğundan birbiriyle kesişmektedir, yani kendinden güçlü her etmen tarafından saldırıya uğrama riski vardır, oysa insan kendi özgürlüğünün bir kısmını devlete devredip kalanını güvence altına aldığı zaman devlet tarafından korunan bir özgürlüğe sahip olur ki ancak o zaman gerçek anlamda özgür olur, Rousseau elbette bunun da sınırsız bir özgürlük olamayacağını belirtmektedir.

Rousseau sınırlandırılmış devlet düşüncesini demokrasi gibi somut olguyla desteklemiş, demokrasi düşüncesini toplum sözleşmesi, toplumu haklarını bir Leviathan’a devretmeye değil, bizzat kendisine devretmeye götürür. Toplum sözleşmesini yapan halktır şeklinde ifade etmiştir.

Rousseau halkı bireysel farklılıklarından soyutlanmış doğal benliklerinden ortak bir egemen ortaya çıkarmış ve özel bir tür sözleşme ortaya koymuş olan bir grup şeklinde tanımlamıştır. Bu açıdan Çaha Rousseau’ nun devlet sisteminde de Locke gibi devlet ile toplum arasında bir ayrım bulunmadığı, bu düşünüre göre toplum devletin genel iradesi ile bütünleştiğini beyan etmiştir.³¹

30 Ömer Çaha “Sivil Toplum ve

31 Ömer Çaha, “İdeoloji ile Hukuk Arasında , 105.

Tellan ise;

“Rousseau’nun ‘İnsanlar Arasında Eşitsizliğin Kökeni ve Temelleri Üzerine Söylev (1754) başlıklı çalışmasında, toplumu üç halde tanımladığını bunların: Doğal ya da fiziksel eşitsizliğin vurgulandığı ‘doğa hali’, ‘ahlaksal ya da siyasal eşitsizliğin egemenlik kazandığı, mülkiyetin icadına dayanan ‘sosyal hal’ ve mülk sahiplerin gücünün hukuk yoluyla meşrulaştırıldığı ‘istikrarlı bir toplumsal hal’ olduğunu aktarmıştır.³²

Görüldüğü üzere mutlak ve yüce devlet anlayışından, liberal - instrumental devlet anlayışına doğru kronolojik olmayan bir evrilme yaşanmış, birey - devlet ilişkisinde esas kabul edilen birey olmuş, devlet ise sadece bir araç şeklinde kabul edilmiştir. Yine bu düşüncede hem devletin, hem de bireyin yasayla sınırlandırılması gereği büyük bir ağırlık kazanmıştır.

2.3.1. Devlet Kudretini Sınırlamada Ölçütün Gerekliliği

Devletin kudretini sınırlama düşüncesi Immanuel Kant’la somut biçimde desteklenmiş ve anlamını bulmuştur. Kant; evrende değer üreten, özgürlüğünü iyi iradeyle yaşayabilen, bir amaç ortaya koyabilen tek canlının insan olduğunu, bu yüzden ahlakın da, hukukun da ortaya amaç koyabilen insanın ürünleri olduğunu ifade etmiştir. Kant insan davranışına değer katan etmenin sorumluluk duygusu olduğunu, toplumda insan davranışı ve aklının mutluluk, haz ve çıkar gibi değişkenlerle iradeyi yönlendirir ve davranışı belirlerse, ahlaksal değerini yitirmiş, ahlakın dışına taşmış olduğunu belirtmiş, böylece Kant ahlak ölçütünü felsefenin, hukukun bir parçası yapmıştır.

Kant’ın Pratik Aklın Eleştirisi adlı eserindeki “insan ruhunu sürekli olarak hayranlık ve saygıyla dolduran iki şey vardır: üzerimdeki yıldızlı gökyüzü, içimdeki ahlak yasası” şeklinde çok bilinen veciz ifadesi felsefesinin adeta simgesi haline gelmiştir. Kant’ın fikir öncülüğünü yaptığı devlet gücünü sınırlayan görüşe göre; devlet hukukla sınırlı olup, hukuk bilinçli bir iradenin ürünüdür, fakat bu irade ne tanrıdan ne de belirli bir kişi ya da kişiler topluluğundan gelmektedir. Bu irade toplum sözleşmesi sonucu oluşan genel iradedir. Erdoğan’a göre “doğal hukukçu bu siyaset ve hukuk anlayışının özünü, bir takım etik ve evrensel ilkelerin bulunduğu ve bunların akıl yoluyla bilinebilecekleri düşüncesi oluşturmaktadır.”³³ Kant böylece hukukla etik ölçütleri birleştirmiş, hukuku ahlaki normlarla şekillendirmiş ve devlet

32 Aktaran Derya Tellan, “Güvenlik Politikası-İnsan Hakları İkilemini Medyadan Tartışmak” <http://www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=1389> [06.08.2009].

33 Erdoğan, **İnsan Hakları**, 29.

erkini, evrensel ilkeleri referans alan hukuk vasıtasıyla sınırlanabileceğini ifade etmiştir.

Türkbağ bu konuda;

“Kant’a göre egemenlik denilen erki kuramsal olarak halk elinde tutmakta ve devlet kurumu eliyle kullanmaktadır. Bu gücü elinde tutanlar, yönlendirenler kullananlar eğer sınırlandırılmazsa keyfilik ve baskıya yönelirler, bu durum sıkı koşullara bağlanırsa sakınca giderilmiş olur, böylece hukuk; keyfilik, kişisel kapris vb olguların yerine istisnasız herkesi sınırlandırarak görece özgür bir ortam sağlar”

şeklinde tespitlerde bulunmuştur.³⁴

Bu anlayış Erdoğan’a göre; “ideal ile gerçek olan arasındaki ilişkinin belli düzeyde anlamlandırılması, olan ile olması gereken arasında bir mesafenin bulunduğunu peşinen kabul eden düalist” bir teoridir. Erdoğan bu doktrinin “hukukun, ahlakın bir parçası iddiası olduğunu, doğal hukuk nosyonunun hem hukuki hem ahlaki bir karakter taşıdığını bu görüşün hukukla ahlak arasında bir kesişme noktasının, var oluş ve geçerliliğinin nihai testi olduğunu” beyan etmiştir.³⁵

Doğan Özlem ise bu anlayışa paralel olarak “devletin sosyal hayata çeki düzen vermek için oluşturulan yapay bir aygıt olduğunu bu yapay aygıtın tam zıt bir amaca hizmet edemeyeceğini ve devletin varlığını borçlu olduğu toplumu aşamayacağını” beyan ederek hukukla sınırlı devlet anlayışının sınırlarını çizmiştir.³⁶

Temel hakların esas çerçevesini çizen bu teorisyenlerin çalışmaları, insan haklarının genişlemesini, insan hakları ile bağıntılı karar alma süreçlerinin politik bakımdan kendini güncelleştirmesini ve 20. yüzyıl modern devlet düşüncesinde yeni stratejilerin temelini oluşturmuştur. Yalnız hukuk alanında değil sanayileşmenin neden olduğu kentleşme, modernleşme gibi sosyal alanlarda da bireyin ‘insana’ yaraşır temel ölçütler baz alınarak muamele görmesi ihtiyacı çerçevesinde normatif görüşler ortaya çıkmıştır.

34 Ahmet Ulvi Türkbağ, “Postmodernite ve Hukuk İdealleri: Adalet, Hukuk Devleti”, **Doğu Batı**, Yıl 4, s. 13, (Aralık 2000/Ocak 2001):217.

35 Mustafa Erdoğan, “Hikmet-i Hükümetten, 54.

36 Doğan Özlem, “Hukuk Devletini Sosyal Devlet İçinde Düşünmek”, **Doğu Batı**, Yıl 4, s. 13, (Aralık 2000/Ocak 2001):13-14.

2.3.2. Normatif Teori

Norm, bir faaliyet için uyulması takip edilmesi gereken ve önceden belirlenmiş standart veya kalıplar, yine yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçüt, uyulması gereken kurallar şeklinde tanımlanmıştır.³⁷

Dağı bu teoriyi siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler teorilerinde taraflar arasındaki ilişkiyi hem hukuksal hem etik boyutta ele alan yaklaşıma verilen isim şeklinde tanımlamıştır.³⁸ Bu anlamda normatif teori; temelde referans aldığı birtakım değerlerden yola çıkarak, belli bir amaca ulaşmak için birbirleriyle ilişkili bir dizi önerme ileri sürmektedir.

Bu teori; toplumda idareciye ait yetki olgusunun, yöneticiye ait inisiyatif ayrıcalığının, yönetilene ait hak kavramının, ihtiyaç sorunsalının net bir ölçütü, bir sınırı, standardı ve dayanağı bulunması gerektiği konusunu esas alır.

Bakan Normatif Teorinin;

“bireylerin içinde yaşadıkları aile, sivil toplum, dinsel kurumlar, devlet ve egemen devletler sistemi gibi sosyal kurumlarla bireylerin değer yargıları arasındaki bağlantının nasıl kurulması gerektiğinin araştırılması oluşturmaktadır. Aynı zamanda normatif teori, hürriyet, eşitlik, adalet, demokrasi, savaş, devlet egemenliği ve benzeri temel kavramların sosyal kurumlarla olan ilişkilerini, bu ilişkilerin etik yanlarını”

incelemeyi temel sorunsal olarak kabul ettiğini belirtmektedir.³⁹

Dağı'ya göre bu yaklaşımda “toplumda çatışma olumsuzluk olabilir, bu sorunlar toplumda kurumsal, hukuksal ölçütlerle tamamen bitmese bile makul ve adil bir süreçle yönetilebilir.”⁴⁰ Birey, toplum, devlet ve diğer aktörlerden oluşan her aktörün rasyonel ve etik davrandığı bir ortamda (idealizm yaklaşımının varış noktası olan “ebedi barış” olgusu ile realizmin çıkış noktası olan mutlak savaş arasında) “evrensel hukuk'a” ulaşmak mümkündür. Dağı Kant'ın bunun temel şartlarını; siyasal toplum içinde yaşayan bireylerin sivil hakları üzerine kurulu bir cumhuriyet, bireyler ile devlet arasında kozmopolitan haklar üzerinde bir uzlaşma ile mümkün gördüğünü belirtmektedir.⁴¹

37 <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=norm&ayn=tam>, [28.01.2010].

38 İhsan D. Dağı, “Normatif Yaklaşımlar, 185.

39 Bakan, *age*, 436.

40 Dağı, “Normatif Yaklaşımlar , 207.

41 *age* , 207.

Normatif teorisyenlerin yanıt aradıkları tipik sorulardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür: Devlet egemenliği ve insan hakları birbirinin aleyhine işleyen olgular mıdır? İnsan hakları ve adalet aynı anda sağlanabilir mi? İnsanî müdahalelerin sınırı nerede çizilmelidir ve bu müdahaleler bir devletin egemenliğini çiğnemek anlamını taşır mı? Suçlulara nasıl davranmak gereklidir? Hangi savaşlar meşrudur? Tüm milletler kendi geleceklerini saptama iradesine sahip olmalı mıdır?

Bu teori temelde birey, toplum, devlet, uluslararası ögeler vb. arasındaki ilişkinin hukuksal ve etik yönüyle ilgilendiğinden kendine idealizmle realizm arası bir konumda yer bulmakta, realist / reel politik ve ütopyik yaklaşımlarla çatışmaktadır.

Normatif görüşe göre devlet kavramının temelinde de bazı normatif özellikler yer almaktadır. “Devlet nedir?” sorusuna verilen cevapların içinde pek çok normatif tanımlama bulmak mümkündür. Örneğin, devletler egemendirler ve bir devletin varlığı, belli bazı normatif kural ve yükümlülükleri ortak bir amaç çerçevesinde kabul eden bir halk kitlesinin varlığına bağlıdır.

Bakan’a göre;

“son dönemde uluslararası toplumda ve bunun paraleli ulusal alanda yaşanan gelişmeler geniş ölçüde geçerlilik kazanan ve kurumsallaşan normlar, öylesine kuvvetli ve üzerinde tartışma götürmez bir hâl almışlardır ki, onları sistemin kendisinden ayırt etmek imkânsız hale gelmiştir. Bu tür normlar; yasalar, bürokrasi ve meslekî örgütlenmelerin meslek içi eğitim yolu ile yerleşik hale gelmişlerdir.”⁴²

Bakan, devletlerin uluslararası toplumun bir üyesi olma güdüsü (örneğin Türkiye’nin AB ‘ye üye olmak için Kopenhag Kriterlerine uyum çabası) veya uluslararası camiadan dışlanmamak için bu yeni normları benimseme yoluna gittiğini belirtmiştir.

Bakan, devletlerin bu normları, toplumun içinden gelen bir baskı olmasa dahi uluslararası alanda politik kimliklerini ispat etme, meşruluk kazanma ve itibar görme dürtüsü ile kabul ettiğini, bu anlamda bir devlet tarafından benimsenen uluslararası normlar, o devletin aidiyetini belirlemede etkin rol oynadığını belirtmektedir.⁴³

42 Bakan, *age*, 435.

43 *age*.

Tablo 1:Uluslararası Normların Oluşumu

	Safha1 Normun Ortaya Çıkış	Safha 2 Normun Yaygınlaşması	Safha 3 Normun Uluslararasılaşması
Aktörler	Norm Liderleri, Kurumsal Plâtformlar ve Sivil Örgütler	Devletler, Uluslararası Aktörler	Yasalar, Bürokrasi, Meslekî Eğitim
Dürtüler	Fedakârlık, Duygu Paylaşımı, Kavramsal İnanç	Meşruluk Kazanma, İtibar Görme, Kabul Görme	Uygunluk, İtaat Etme
Başat Mekanizmalar	İkna Etme	Sosyalleşme, Kurumsallaşma, Uygulama	Kurumsallaşma, Âdet Haline Gelme

Hans J. Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, (New York: McGraw-Hill,1993), s. 50' den aktaran Zerrin Ayşe Bakan, "Uluslararası İlişkiler Teorileri Arasında Normatif Teorinin Yeri ve Kapsamı", **Avrasya Dosyası**, İstihbarat Özel Sayı, c.8, s. 2, (2002): 433.

2.4. Devlet Kudretini Sınırlamada Temel Norm İnsan Hakları

Sancar; insan haklarını "bütün insanların pozitif hukuk tarafından tanınmış olsun olmasın sahip olduğu haklar"⁴⁴ biçiminde tarif ederken, Erdoğan ise "şu veya bu devletin vatandaşları değil sırf insan oldukları için sahip oldukları haklardır" şeklinde tanımlamıştır.⁴⁵

Cangızbay da bu konuda İnsan hakları doktrininin esas amacının onları devlet baskısından koruyacak şekilde, özgürlük alanlarını güvence altına almak olduğunu, belirtmiş, ayrıca "İnsan haklarının değişik sınıflandırmalarla, genel kabul görür listeleri her geçen gün uzamasına karşın tüm zamanlar için geçerli bir insan hakları katalogunu oluşturmak tarihin sonunu teyit etmek anlamına gelmektedir"⁴⁶

44 Mithat Sancar, **Devlet Aklı Kıskaçında Hukuk Devleti**, 8. bs. (İstanbul: İletişim Yayınları ,2008), 118.

45 Erdoğan, **İnsan Hakları Teorisi**, 21.

46 Kadir Cangızbay, "Bir Kavram Olarak İnsan Hakkı", **Doğu Batı**, Yıl 4, s. 13, (Aralık 2000/Ocak 2001):122.

Sancar'a göre, insan hakları; pozitif hukuk karşısında normatif ölçüt işlevi gören devlet üstü tabii hukuk olma iddiasındadırlar.⁴⁷ Bu çerçevede insan hakları normu yasal olanın etik olup olmadığının bir nevi kontrol mekanizmasıdır.

Erdoğan "dini etnik ve kültürel köken gibi doğuştan gelen yurttaşlık, milliyet, siyasi ve ideolojik mensubiyet gibi arızı ve iradi farklılıklar ile sosyo - ekonomik ve meslek statü farklılıkların kişilerin insan haklarının öznesi olması bakımından bir fark yaratmadığını"⁴⁸ Cangızbay da buna paralel olarak "hiçbir insanın belirleyemediği etno kültürel, dinsel, mezhepsel, anadil vb özelliklerin, hiçbir biçimde bir hak ölçütü olamayacağını, birbirlerine karşı üstünlük ifade etmediğini"⁴⁹ belirtmektedir.

Devlet birey ile olan ilişkilerinde, insan haklarının hem koruyucusu hem de potansiyel düşmanı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla devlet insan haklarının hem muhatabı hem garantörüdür. Sancar'a göre devlet şiddet kullanımı, hukuku koyma ve uygulama tekeli elinde bulundurduğundan⁵⁰ bir insan hakkını ancak bir devlet ihlal edebilir. Bu açıdan devlet (görevlisi) dışında sivil tarafından ihlal edilen hak, örneğin seyahat hakkı hürriyeti tahdit, yaşam hakkı cinayettir.

Devlet kudreti sınırlandırılırken ortaya bir ölçüt koymak gerekirse bu insan hakları temelinde hukukun üstünlüğü ile olmalıdır. Temel haklar çerçevesinde sınırlandırılmış devlet erki ne egemenliğinden ne gücünden bir şey kaybetmemiştir. Erdoğan'a göre "İnsan Hakları bağlamında hukukun üstünlüğü kendi başına insanların hayat standardını yükseltmez, fakat bu ideale hizmet edecek bir sosyo-politik örgütlenmenin vazgeçilmez şartlarını oluştururlar."⁵¹

2.4.1. İnsan Haklarının Kurumsallaşması Hukuk Devleti

Temel haklar ölçütüyle sınırlandırılmış devlet gücü ve hukukla sınırlandırılmış eşit bireylerin oluşturduğu toplum kuşkusuz sağlıklı bir toplum olarak kabul görmektedir. Bu anlamda hukuk devleti anlayışına geçmeden önce hukukun üstünlüğü kavramını açıklamak gereklidir. Arslan hukukun üstünlüğü kavramını "yönetimde 'genellik', 'öngörülebilirlik' ve 'adalet' sağlamayı amaçlayan bir ilke olarak tarif etmiştir".⁵²

47 Sancar, *Devlet Aklı*, 132.

48 Erdoğan, *İnsan Hakları Teorisi*, 22.

49 Cangızbay, *age*, 128.

50 Sancar, *Devlet Aklı*, 123.

51 Erdoğan, *İnsan Hakları Teorisi*, 25.

52 Arslan, *age*, 80.

Yalın tanımıyla toplumun istisnasız tüm fertlerinin tabi olduğu, her kesimin bilgi ve görgüsüne açık hukuk kurallarının üstünlüğünün hüküm sürdüğü yönetim anlayışıdır. Gözler hukuk devletini; “hukukun üstünlüğü ilkesinin hâkim olduğu, devletin hukuk kurallarına bağlı olduğu (*rule of law*), bunun yanında kuvvetler ayrılığı ilkesinin benimsendiği yani yasama, yürütme ve yargı erklerinin ayrı mekanizmalar tarafından yürütüldüğü hukukla sınırlanmış devlet anlayışı” biçiminde tanımlamıştır.⁵³

Hukuk Devleti; devletin hukuka tabi olması ve hukukla yetkilendirildiği ölçüde faaliyette bulunabilmesi, önceden belli edilmiş herkes için geçerli kuralların egemen olması ve kişilere hukuk güvenliği sağlayan devlet demektir.

Hukuk devletine bir başka açıdan bakılacak olursa Çaha devleti “tarih boyunca toplumsal varlığı düzen içinde tutmak için insanlar tarafından oluşturulmuş bir üst organizasyon” şeklinde tanımlamıştır.⁵⁴ Max Weber’e göre devlet kendi sınırları içinde meşru güç kullanma tekeline sahiptir güçtür.⁵⁵ Mutlak güç kullanımı ise sahibini yozlaştırmaya eğilimlidir. Sancar’a göre bu yozlaşmanın önüne geçmek için “devletin bütün kurum ve faaliyetlerini hukuka bağlamak, şiddet kullanımını hukuka göre belirlemek, şiddet tekelinin gemlenmesinde” önemli bir adımdır.⁵⁶

Modern hukuk devletinde egemenlik, Bodin’in veya Hobbes’un anladığı biçimden çok farklı bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Gönenç tarafından egemen hukuk devleti; “egemenliğin hukuk ölçütüyle sınırlandırıldığı, kuvvetler ayrılığı biçiminde bölündüğü ve ulus-üstü örgütler tarafından denetime açık hale gelen devlettir” biçiminde ifade edilmiştir.⁵⁷

Hukuk devleti anlayışı Çaha’ya göre “yöneticilerin iradelerini sınırlayarak”⁵⁸ devletin keyfi işlemlerine karşı bir güvence olarak görülmektedir. Bu açıdan hukuk kuralları Sancar’a göre yönetilenlerden çok yöneticileri bağlar ve bu yönüyle hukuk, “devlet kudretinin hem meşruluk kaynağı hem de sınırır.”⁵⁹

53 Kemal Gözler, “Hukuk Devleti”, www.anayasa.gen.tr/hukukdevleti.htm [21.12.2008], Özlem, **age**, 15.

54 Anarşi düşüncesinin devletin toplumsal hayata fazla müdahalesinden kaynaklandığını ifade eden paradoksal fikirler için bkz. Çaha, “İdeoloji ile Hukuk Arasında”, 115.

55 Arslan, **age**, 71.

56 Sancar, “Şiddet Şiddet Tekeli ve”, 40.

57 Levent Gönenç, “Siyasi İktidar Kavramı Bağlamında Anayasa Çalışmaları İçin Bir Kavramsal Çerçeve Önerisi”, **AÜHFĐ**, c.56, s.1 (2007):147-148.

58 Ömer Çaha, “İdeoloji ile Hukuk Arasında”, 109.

59 Sancar, “Şiddet Şiddet Tekeli ve”, 39.

Mithat Sancar modern hukuk devletinin oluşmasındaki ilk aşamanın “şiddet tekelinin, hukuku koyma ve uygulama yetkisinin” ortaya çıkışı olduğunu ifade etmiştir.⁶⁰ Sancar, hukuk devleti ile ilgili bütün tanımlarda “devlet kudretinin hukukla bağlanması ve sınırlanması” fikrinin oluşturduğunu belirterek, devlet kudretini sınırlandıracak biçimsel önlemler arasında “anayasayı, kuvvetler ayrılığı, hukukun egemenliği ve yargı denetimine tabi olma” ilkelerini saymaktadır.⁶¹

Zühtü Arslan da bu görüşe paralel olarak hukuk devletinin, “devletin hukukla bağlı olması, yönetimin yasalarla sağlanması, yasaların uygulanmasından doğacak anlaşmazlıkların bağımsız yargı tarafından karara bağlanması ayaklarına oturduğunu” ifade etmektedir.⁶²

Yönetenler iradelerini kabul ettirmek amacıyla, yönetilenler üzerinde meşru güç kullanma yetkisi Sancar’ın ifadesiyle, “cebir tekeli” devlete aittir. Bunun yanında Gönenç tarafından yönetenlerin hiç bir zaman sürekli güce dayanarak var olmadıkları, yönetenlerin ellerindeki güce yönetilenlerin rızasını eklemesiyle iktidarlarını otoriteye dönüştürebilecekleri böylece otoriteye dönüşen bir iktidarın meşru, yani yönetme hakkı tanınmış bir iktidar olduğu aktarılmıştır.⁶³

2.4.2. Hukuk Devletinin Özellikleri

Hukuk devleti Bulut’a göre, anayasal devletten, bireyin devlete karşı korunmasına, güçler ayrılığı ilkesinden, yasallık ilkesine, bütün yurttaşların eşit muameleye tabi tutulmasından, hak arama yollarının açık tutulmasına kadar, bir dizi öge ile birlikte anılmaktadır.⁶⁴ Bu ögeler sıralanacak olursa;

1- Hukukun Üstünlüğü; Egemenlik meşruiyetinin kaynağı hukuktur. Hak kavramı güç, çıkar vb olgulardan bağımsız olarak üstünlük belirler.

2- Eşitlik; Hukuk önünde herkes eşittir. Erdoğan bu ilkeyi “hukuk devleti, bireyi ister insan (insan hakları), ister kişi (medeni haklar), ister vatandaş (siyasi haklar) olarak muhatap alsın her durumda eşit davranmaya yükümlüdür” şeklinde açıklamıştır.⁶⁵

60 Sancar, *Devlet Aklı Kıskaçında*, 79.

61 Sancar, *Devlet Aklı Kıskaçında*, 34-45.

62 Arslan, *age*, 89.

63 Gönenç, *age*, 151.

64 Nihat Bulut, “Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı”, <http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/NBulut2.html> [22.12.2008].

65 Mustafa Erdoğan, “Hikmet-i Hükümetten”, 55.

Ayrıca Uygur hukukun, herkesin bilebileceği şekilde “aleni” olması gerektiğini, bu tür bir hukuk devleti anlayışının, “öngörülebilirliği sağlayarak, bireylerin, keyfi devlet müdahalesi olmaksızın yaşamlarını düzenlemelerini mümkün kılacağını belirtmiştir.⁶⁶ Kuşkusuz hukukun, neyin suç olduğunun, kişiye isnat edilen suçun aleni olması hukuk devletinin en temel kilometre taşlarındandır.

3- Anayasal Devlet; Bu kavramdan önce normlar hiyerarşisi kavramını açıklamakta fayda vardır. Devlete ait kurallar bütünü etki gücü açısından kendi içinde bir hiyerarşik yapı içindedir. Bu yapı kuvvetliden zayıfa doğru Anayasa, Kanun & Uluslararası Antlaşmalar, K.H.K., Tüzük, Bakanlar Kurulu Kararnameleri, Yönetmelik, Genel Düzenleyici İdari İşlemler şeklindedir. Bir düzenleme (yetki, hak, özgürlük, sınırlama vb.) bu hiyerarşik yapı içerisinde ne derece güçlü bir mevzuat içinde yer alırsa olursa o ölçüde uygulama alanı ve meşruiyeti genişler.⁶⁷

Bunun paralel olarak hak ve özgürlüklerin sınırı yasal ve anayasal düzeyde çizilmelidir. Armağan bu konuda modern demokrasilerde temel hak ve hürriyetlerin idari işlemler ile sınırlanamayacağını belirtmiştir. Armağan Türk hukuk sisteminde bu çerçevede uluslararası bir antlaşmaya karşı Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulmadığını, hak ve özgürlükler konusunda kanun ile yapılan düzenlemelere karşı Anayasa Mahkemesine (şahsi başvuru dışında Anayasanın 150.maddesinde düzenlendiği şekliyle) dava açılabilirdiğini, aynı konuda idari İşlemler ile yapılan düzenlemelere karşı ise İdarenin her türlü eylem ve işlemleri yargı denetimine tabii olduğundan, idari yargı yoluna başvurulabildiğini belirtmiştir.⁶⁸

Özgürlüklerin yeterince güçlü bir biçimde güvence altına alınabilmesi için gerekli olan argümanların başında devletin anayasal olması gelir Hukuk Devletinde tarafsız ve hukuku esas alan bir anayasa geleneği mevcuttur. Gönenç “Anayasaların bu anlamda siyasi iktidarın organizasyon şeması olduğu, devlet organlarının kuruluş ve

66 Gülriz Uygur, “Adalet ve Hukuk Devleti”, *AÜHFD*, c. 53, s. 3 (2004): 33.

67 Buna göre kamuoyunda düzenleniş biçimiyle 1982 Anayasası her ne kadar antidemokratik bir mevzuat olarak nitelendirilse de, yönetmelikle belirtilmesi yeterli olan kolluğun göz altı sürelerine ait düzenlemeleri barındırdığı için geldiği nokta itibarıyla temel hak ve özgürlükleri gözettiği söylenebilir.

68 Servet Armağan, “Türk Anayasa Hukukunda Temel Hakların Düzenlenmesi ve Sınırlanması”, <http://profservetarmagan.blogcu.com/TEMEL+HAKLAR> [31.01.2010].

işleyişini, yetki ve sorumluluklarını, aralarındaki ilişkiyi düzenlediği, siyasi iktidarın organize bir biçimde kullanılmasını sağlayan argüman” olduğunu ifade etmiştir.⁶⁹

Bu konuda Gönenç siyasi iktidarı kullanan devlet organlarına itaat edilmesinin, yani iktidarın otoriteye dönüşmesinin yönteminin, yönetilenlerin, iktidarın emir ve kararlarının anayasaya uygun olduğuna inanmaları olduğunu ifade etmiş, bu çerçevede anayasanın temel amacının “etnik esasa göre millet tanımı’nın sınırsız iktidarını, vatandaşlık esasına göre millet tanımının sorumlu otoritesine dönüştürmek” olduğunu aktarmıştır.⁷⁰

4- Kanunilik; Hukuk devletinde kanun hâkimiyeti, suçta ve cezada kanunilik ilkesi esastır. Yalnız bu noktada kanunun temel hak ve hürriyetlerin ruhuna özdeş düzenlemeler olması gerekmektedir. Bu konuda, Gönenç “ahlaksız hukuk sistemleri (*wicked legal systems*) adı verilen hukuki düzenlemelerin olduğunu, Güney Afrika’da uzun yıllar uygulanan ırkçı anayasa ve bu anayasaya dayanan yasaların ahlaksız hukuk sistemlerinin bir örneği olduğunu” belirtmiştir.⁷¹

5- Kuvvetler Ayrılığı; Hukuk devleti siyasi iktidarın sınırlanmasının yanında, siyasi iktidarın bölünmesini de gerektirmektedir. Bunun anlamı hukuk devleti içinde güçler ayrımı ilkesinin olduğudur. Bu ilkeyi Gönenç “bir ırmak kollara ayrıldığında yıkıcı etkisi nasıl azalır, siyasi iktidar da devlet organları tarafından paylaşıldığında mutlak hükmedici karakteri o derece zayıflar” şeklinde örneklendirmiştir.⁷²

6- Hukuk Devleti Demokrasi İlişkisi: Gönenç’e göre demokratik devlet, “siyasi iktidarı nasıl kullanılacağıyla değil, hangi kurallara göre el değiştireceğiyle ilgilidir.”⁷³ Bu bağlamda demokrasi hukukun muhataplarının neyin hukuk haline geleceğine karar verme haklarına dayanır. Sancar ise demokrasiyi “şiddet tekelinin muhataplarının şiddet tekelinin kullanım şartlarını ve şeklini belirlemeleri ve denetlemeleri” şeklinde tanımlamıştır.⁷⁴

69 Gönenç, *age*, 155.

70 Ayrıca anayasaların belli ideolojik argümanları içerebileceğine ait görüşler için bkz, *age*, 151-160.

71 *age*, 153.

72 *age*, 156.

73 *age*

74 Sancar, “Şiddet Şiddet Tekeli ve, 45.

Arslan da hukuk devleti demokrasi ilişkisini mecliste temsilcilerin hazırlamış olduğu yasalara itaat noktasında bireyin “kendi iradelerine itaat ettikleri ön kabulünün önemli rol oynadığını” aktarmaktadır.⁷⁵

Bunun yanında parlamento hukuksal kuralları koyma yetkisine sahip bir merci olsa da parlamentonun da yetkisi sınırsız değildir. Arslan’a göre hukukun üstünlüğü ilkesi “otoritenin sınırlandırılarak hak ve özgürlüklerin korunmasını amaçlar. Böyle olunca ulusal iradeye paralel bir meşruiyet kaynağı ortaya çıkmaktadır. Bu yeni meşruiyet kaynağıyla birlikte sınırsız demokrasi yerini temel haklarla sınırlı demokrasi anlayışına bırakmaktadır.”⁷⁶ Bu görüşe paralel olarak Türkbağ “hukuk olgusu egemenin sınırsız gücünü sınırlandırır, demokrasilerde egemen halk olduğundan hukuk bu sınırsız egemenliği sınırlar” demiştir.⁷⁷

Bu ilkeler ışığında Keyman “devleti demokratik yapan ve devletin hareket tarzının halk egemenliği üzerine kurulmasını olanaklı kılan etmenin, toplumsal hak taleplerine karşı eşit mesafede ve evrensellik ölçütünde yaklaşması” olduğunu belirtmiştir.⁷⁸

7- Hukuk Devleti Sosyal Devlet İlişkisi: Bulut hukuk devletinin “insanı sadece devlet gücünün dış baskılarına karşı korumayı amaçladığını oysa endüstriyel gelişmenin yanında insanın sırf devlet gücüne karşı korunmasının fazla bir anlamı olmadığını” ifade etmiştir.⁷⁹

Özlem de her iki kavramın arasındaki ilişkiyi şu şekilde vurgulamıştır; “Yasalar önünde eşitlik yoksul [bir vatandaş]a anlamlı görülmemiştir, evsiz barksız bir kimseye [mevzuatta yer alan] mülkiyet hakkı [gibi afaki düzenlemeler] bir şey ifade etmemiştir”⁸⁰ Özlem böylece hukuk devletinin ancak sosyal devletle anlam kazanabileceğini ifade etmiştir. Modern devlet anlayışında her iki kavram da bir birini tamamlar mahiyette olup, biri olmadan diğeriyle devlet eksik kalmaktadır.

Bu düşüncelere paralel olarak Uygun “güçlü ile zayıfın karşılaştığı yerde, özgürlük olgusunun zayıf kesimin ezilmesine hizmet ettiğini; böylece kuramsal olarak bütün

75 Arslan, *age*, 81.

76 *age*, 85.

77 Türkbağ, *age*, 212.

78 E.Fuat Keyman, “Devlet Bekası - Hukukun Üstünlüğü Karşıtlığı: Türkiye’de Devlet Sorunu ve Demokratikleşme Olasılığı”, **Doğu Batı**, Yıl 4, s. 13, (Aralık 2000/Ocak 2001):150.

79 Bulut, *age*.

80 Özlem, *age*, 21-25.

insanların sahip olduğu kabul edilen haklardan yalnızca maddi bakımdan varlıklı küçük bir zümrenin, mutlu bir azınlığın yararlandığını” bundan dolayı hukuk devleti ve temel haklar kavramlarını doğal olarak sosyal devlet kavramının takip edip tamamladığını belirtmiştir.⁸¹

Bulut’a göre ise aksine iki anlayış arasında zıtlık mevcuttur, hukuk devletinde kişisel alanı özgür kılmak için devletin otoritesine sınırlama getirildiği, sosyal devlet anlayışında toplumu dolayısıyla kişiyi daha refah içerisinde yaşatmak için devletin daha fazla müdahil olması talep edildiği, bunun bir çelişki olduğu belirtilmiştir.⁸²

2.5. Hukuk Devletinde Özgürlük Güvenlik Dengesi

Karagöz Özgürlük kavramını özünde negatif bir koruma alanını barındırdığını belirterek bireyin, dışardan gelen herhangi bir zorlama altında kalmaksızın davranabilmesi, serbestçe hareket edebilmesi şeklinde tanımlamıştır.⁸³ Altıparmak tarafından özgürlük; “kişinin kendisi dışındaki baskılardan, etkilerden ve zorlamalardan bağımsız olarak ideallerine, isteklerine yönelmesi” biçiminde ifade edilmiştir.⁸⁴

Karagöz hak kavramını; özgürlük kavramının aksine aktif bir etki alanı içerdiğini belirterek “bir şeyi yapmak veya başkalarından belirli şekilde davranmayı veya bir şeyi yapmayı isteme yetkisi” olarak açıklamıştır.⁸⁵ Altıparmak, güvenlik kavramını ise; “toplumsal yaşamda yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca emniyet içerisinde yaşayabilmesi” şeklinde tanımlamıştır.⁸⁶

Toplumsal yaşamda kural, hak ve özgürlüklerin kullanılmasıdır. Bunun yanında belirli hakların kullanımı doğal olarak sınırlamayı da beraberinde getirir. Gören, bu durumla birlikte “hak taşıyıcısının temel hak ve özgürlükleri denetimsiz ve sınırsız kullanmasının, kamu yararıyla ve diğer temel hak sahiplerinin haklarıyla

81 Oktay Uygun, “Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi”, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/uygun.pdf> [23.01.2010].

82 Bulut, *age*.

83 Yıldız Karagöz, “Liberal Öğretide Adalet Hak ve Özgürlük”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.26, s.2 (2002):267-295. www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/73.pdf, [30.01.2010].

84 Cüneyd Altıparmak, “Ülkemizdeki Kolluk Düzenlemeleri Açısından Hukuk Devletinde Özgürlük ve Güvenlik İkilemi”, <http://www.umut.org.tr/public/yazi.aspx?id=18119>, [07.08.2009].

85 Karagöz, *age*.

86 Altıparmak, *age*.

çatışabileceği” durumlarda da istisna olarak temel hakların kullanımına sınırlar çizilebileceğini belirtmektedir.⁸⁷

Toplumsal yaşamda gerek hak ve özgürlükleri düzenleyip sınırlayan, gerekse söz konusu özgürlükleri talep edip kullanan her iki tarafın da insan faktörü olduğu göz önüne alındığında, iki tarafında dengeyi koruyamayacağı kabul edilip düzenlemeye gidilmelidir. Yani temel haklar olmasa bile yeni nesil haklar yasal düzenlemeye konu edilerek hem teminat altına alınmalı hem de kullanım sınırları belirlenerek diğer hak ve özgürlüklerle kesişmesinin dolayısıyla toplumda kaos ortamının önü alınmalıdır. Armağan bu paralelde “bir taraftan kişiler hak ve hürriyetlerini kötüye kullanıyorlar, diğer taraftan da, devlet gücünü kullananlar ve hatta kişiler, diğer kişilerin hak ve hürriyetlerini kullanmalarına, onlardan istifade etmelerine engel olma yoluna gidiyorlar” diyerek hak ve özgürlükleri kullanım ve sınırlama konusunda düzenlemenin önemine dikkat çekmiştir.⁸⁸

Hakyemez toplumda ‘özgürlük’ ile ‘kamu düzeni’ kavramları arasında var olan temel bir ilişkiden söz etmekte ve başkalarının özgürlüklerinin gözetilmediği, kamu düzeninin sağlanmadığı bir ortamda bireylerin özgürlüklerini kullanıp rahat bir şekilde yaşayabilmeleri mümkün olmadığını belirtmektedir.⁸⁹

Uygun Montesquieu’ya atfen “özgürlükçü bir düzenin yalnızca ılımlı rejimlerde kurulabileceğini bunun için iktidarın kötüye kullanılmasının önlenmesi gerektiğini kendisine yetki verilen herkesin, bir sınırla karşılaşmaya kadar yetkisini kötüye kullanma eğiliminde olduğunu” belirterek, siyasal sistemi, içinde sınırlar barındıran bir yapı şeklinde kurmanın gerekliliğinden bahsetmiştir.⁹⁰

Karagöz de;

“[özgürlük ve] insan hakları kavramının düşünsel açıdan en temel boyutunun, örgütlü toplumda adaletin [ve güvenliğin] sağlanması olduğunu belirterek toplumsal adaletsizlik [durumunun] bir çok alanda insan haklarının [da] yok olmasına neden olabileceği dolayısıyla da bir toplumda yaşayan insanlara tanınan hak ve özgürlükler konusunda belli bir dengenin var

87 Zafer Gören, “Temel Hakların Sınırlanması- Sınırlamanın Sınırları”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl 6, s. 12, (Güz 2007/2):39.

88 Armağan, **age**.

89 Yusuf Şevki Hakyemez, “Temel Hak ve Özgürlüklerde Objektif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objektif Sınırları”, **AÜSBF Dergisi**, c. 57, s. 2 (2002) :20.

90 Oktay Uygun, “Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi”, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisine/anyarg20/uygun.pdf> [23.01.2010].

olması, hukuksal anlaşmazlık durumlarında sorunların çözümlerinde bir dengeyin sağlanmasının” önemine değinmiştir.⁹¹

Özgürlük için devletin bir ölçüde negatif, güvenlik için ise pozitif statü katkısında bulunması paradoksal bir görünüm arz etse de bu iki istem modern devletten beklenen yetiler arasında yer almaktadır.

Keyman bu konuda; toplumsal değişim ve demokratikleşme taleplerinin istikrar, devletin güvenliği ve toplumsal düzen adına ertelendiği, toplumsal muhalefetin sınırlandırıldığı, devlet toplum ilişkilerinde istikrar ve normalleşme sağlandığı zaman demokratikleşme taleplerinin meşru bir zemin kazanabileceği varsayımıyla devletin bekasının, hukukun üstünlüğüne karşı siyasi öncüllüğü ileri sürüldüğünü belirtmektedir.⁹²

Sancar özgürlük ile güvenlik arasında ters orantı kurup iki olgu arasında yapay bir gerilim çıkararak hakların kullanımını kısıtlayıp yürürlüklerini askıya almanın, özgürlük ve güvenlik kavramlarına ait toplumdaki faaliyet alanlarının birbirinin aleyhine işlediği görüşü yaygın ve yanlış devlet yönetim biçimidir demiştir.⁹³

Keyman ‘devlet bekası’ olgusunun “modern devletin kendi iktidarını toplumsal katmanlara ve sınıflara karşı kurma ve yeniden üretme sürecinde kullandığı en etkili ideoloji”, “devlet bekası olgusunun [gayrı meşru] devlet faaliyetlerinin nihai meşruluk referansı” olduğunu belirtmiştir.⁹⁴

Bu görüşlerin aksine Friedrich A. Hayek “Köylülere, eskimolara ve hatta Himalaya’nın Kar Adamı’na ücretli periyodik tatil’i garanti eden bir ‘evrensel hak’ anlayışı tümüyle saçmalaktır.” demiştir.⁹⁵ Buna paralel olarak “Robert Nozick ikincil haklardan kasıtlı devletin yoksulluğu gidermek, genel refahı sağlamak gibi görevleri olamayacağını belirterek devleti, yalnızca yurttaşlarının güvenliğini sağlayan ve özel mülkiyeti koruyan bir gece bekçisi şeklinde idealize etmiştir.⁹⁶

91 Karagöz, *age*.

92 Keyman, *age* , 144.

93 Sancar, *Devlet Akhı Kıskaçında*, 126.

94 Keyman, *age* , 145- 146.

95 Friedrich A Hayek, *Kanun Yasama Faaliyeti ve Özgürlük:Sosyal Adalet Serabı*, çev. M. Erdoğan, (Türkiye İş Bankası Yayını, 1995):143’ten aktaran Uygun, *age*.

96 Jack Donnelly, *İnsan Hakları*, çev. M. Erdoğan, L. Korkut, (Ankara: Yetkin, 1995):83’dan aktaran Uygun, *age*.

2.5.1. Demokratik Hukuk Devletinde Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması ve Sınırlandırılması

Önceki bölümlerde gerek kişilere (hak ve özgürlüklerin kullanımı ve sınırı yönüyle) gerekse kamu otoritesine (hak ve özgürlükleri sınırlama bakımından) bir ölçütün gerekliliğinden bahsedilmişti. Bu anlamda tüm ülkeler tarafından kabul gören somut ölçütler sunmak elbette gerçekçi bir yaklaşım değildir, ne var 20. yüzyılın ortalarından itibaren İnsan Hakları Evrensel Beynamesi ile başlayan insanlığa ait ortak hak ve özgürlük standartlarını belirleme çabaları dinamik bir yapı arz etmekte, bu bağlamda hak ve özgürlükler katalogu her geçen gün artmakta, sosyal yaşamda özgürlükler asgari ölçekten azami seviyeye yükselmektedir. Hak ve özgürlüklerin nicelik ve nitelik bakımından etkisi artarken, bu etkinin kamu otoritesi tarafından sınırlandırılması da belirli standart ve ölçütlere bağlanmıştır.

Bu çerçevede Ekim 2004 tarihinde imzalanan AB Anayasası hak ve özgürlük düzeyi bakımından iki uluslararası mevzuata atıf yapmaktadır. Bunların ilki İHAS⁹⁷ (İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi) diğeri Temel Haklar Şartıdır.⁹⁸ Temel Haklar Şartı'nda klasik hakların yanında, İHAS' nde yer almayan; Toplu iş görüşmesi ve eylem hakkı, Haksız işten çıkarma durumunda korunma, Sosyal güvenlik ve sosyal yardım, Genel ekonomik çıkarıya yönelik hizmetlere erişim, Çevrenin korunması, Çalışanların çocuk hakları, Yaşlıların hakları, Özürlü kişilerin topluma kazandırılması gibi yeni nesil haklara da yer verilmiştir.

Bu düzenlemede belirtilen hak ve özgürlüklerin sınırlandırılma usulleri ise Şart'ın 52. maddesinde düzenlenmiştir: Bu Şart'ta kabul edilen hakların ve özgürlüklerin kullanılmasına getirilecek her türlü sınırlandırma, “yasada öngörülme, hak ve özgürlüklerin özüne saygı gösterilme, orantılılık, gereklilik, Birlik tarafından kabul edilen kamu yararı amaçlarına veya başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma gereksinimine gerçekten hizmet etme” koşullarına bağlanmıştır. Arsava Şart'ın,

97 İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi diye bilinen İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme 4 Kasım 1950 tarihinde Avrupa Konseyi çerçevesinde imzalanıp 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye 10 Mart 1954 tarihli bir Kanun ile Sözleşme'yi onaylamış ve taraf olmuştur. Sözleşme günümüze kadar 13 ek protokolle değişikliğe uğramıştır.

98 Aralık 2000'de gerçekleştirilen Nice Zirvesinde hukuki bağlayıcılığı olmayan bir bildirge olarak kabul edilen Temel Haklar Şartı hak ve özgürlüklerin yeni çıtası olarak kabul edilip Avrupa Anayasası içine yerleştirilmiştir.

sadece “ortak değerlere dayanan Avrupa kimliğinin meşruiyet kriteri olmadığını, ayriyeten Avrupa’nın geleceğine dair bir gösterge” olduğunun altını çizmiştir.⁹⁹

AB Anayasasının insan hakları standartları konusunda atıf yaptığı bir diğer düzenleme olan Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşmenin 1.bölümünde ; Yaşama hakkı, İşkence yasağı, Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı, Özgürlük ve güvenlik hakkı, Adil yargılanma hakkı, Özel ve aile hayatının korunması, Düşünce din ve vicdan özgürlüğü, İfade özgürlüğü, Dernek kurma ve toplantı özgürlüğü, Evlenme hakkı, Etkili başvuru hakkı gibi haklar düzenlenmiştir.

2.5.2. Hukuk Devletinde Bireylerin Sınırı

Yaşama Hakkı; Bu hakkın istisnaları yani sınırları olarak “bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunması için usulüne uygun olarak yakalamak veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için, ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması için” yapılan müdahaleler sayılmıştır.

Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı; Bu hakkın istisnaları olarak “tutuklu bulunan kimseden tutukluluğu veya şartlı salıverilmesi süresince olağan olarak yapılması istenen çalışma, askeri nitelikte bir hizmet veya inançları gereğince askerlik görevini yapmaktan kaçınan kimselerin durumunu meşru sayan ülkelerde, bu inanca sahip kimselere zorunlu askerlik yerine gördürülecek başka bir hizmet, toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz ve afet hallerinde istenecek her hizmet, normal yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışma ve hizmet “ sayılmıştır.

Özgürlük ve Güvenlik Hakkı; Bu hakkın istisnası ise “yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine bir kimsenin usulüne uygun olarak hapsedilmesi, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara riayetsizlikten dolayı veya yasanın koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulması, suç işlediği hakkında geçerli şüphe bulunan bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması, bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere usulüne uygun olarak tutulması, bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl

⁹⁹ Füsün Arsava, “Avrupa Temel Haklar Şartı ve Avrupa Birliği Siyasî Kriterlerine Etkisi”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Yıl 1, s.2 (Eylül 2003): 29-48. <http://www.genelkurmay.us/SAREM/Dergiler/2003/SAD2.pdf#page=35> [30.01.2010].

hastasının, bir alkoliğin, uyuşturucu madde bağımlısı bir kişinin veya bir serserinin usulüne uygun olarak tutulması, bir kişinin usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonması veya kendisi hakkında sınır dışı etme ya da geri verme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulması” olarak belirtilmiştir.

Özel ve Aile Hayatının Korunması; Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, “ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmuş olmak koşuluyla söz konusu olabilir” denmiştir.

Düşünce Din ve Vicdan Özgürlüğü; Din veya inancını açıklama özgürlüğü ancak “kamu güvenliğinin, kamu düzenin, genel sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla” sınırlanabilir denilmiştir.

İfade Özgürlüğü; Görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, “demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğinin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin ifşasının önlenmesi veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir” denilmiştir.

Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü; Bu hakların kullanılması, “demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğinin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir” denilmiş ve bu düzenlemenin bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel olmadığı belirtilmiş yani belirli meslek gruplarının bu hakkın kullanımı açısından sınırlı tutulması meşru addedilmiştir.

2.5.3. Hukuk Devletinde Kamu Otoritesinin Sınırı

İHAS' de Hakların Sınırlandırılmasının Ölçütleri; Sözleşme'de sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların ancak öngörülen amaçlar için uygulanabildiği belirtilmiş, söz konusu hakların sınırlandırılması için ölçütler düzenlenmiştir. Bu ölçütler, sınırlamanın bir kanun ile düzenlenmiş olması, sınırlamanın meşru bir amaca yönelmiş olması ve sınırlamanın demokratik bir toplum için gerekli olmasıdır.

Hak ve Özgürlükleri Askıya Almanın Şartları; Sözleşmede “Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde” taraf devletlerin, “durumun gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla”, bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler almasını rıza gösterilmiştir.

Hakların Kötüye Kullanımının Yasaklanması; Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, bir devlete, topluluğa veya kişiye Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlamalara vasıta yapılamaz denmekle bu özgürlüklerin sınırlandırılmasında ayrı bir bakış açısı getirilmiştir.

2.5.4. Türkiye’de 1982 Anayasası Bağlamında Özgürlük - Güvenlik Dengesi

Önceki bölümde normlar hiyerarşisinde anayasanın yerinden, özgürlük ve güvenliklerin anayasal düzeyde ele alınmasının öneminden bahsedilmişti, bu bağlamda hukuk devleti için bir nevi ölçüt kabul edilen sınırlamalar ışığında 1982 Anayasası konu edilerek hak ve özgürlüklerin kapsamı, sınırı, bu sınırlamaların sınırına değinilecektir.

1982 Anayasası'nın oluşturulma süreci ve arka planı göz önüne alındığında özgürlükçü anayasalar kategorisine girmediğini söylemek mümkündür, yalnız Anayasa zaman içinde önemli değişikliklere uğramış, günümüze gelene kadar ilk halinden geriye başlangıçtaki değiştirilemez hükümleri bir de ismi kalmıştır.

Temel Hak ve Özgürlükler 1982 Anayasasının 1. bölümünün 12. maddesinde “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.” denilmek suretiyle güvence altına alınmıştır.

Anayasanın 14. maddesinde kişiye tanınan bu temel “hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına

dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.” denilerek hak ve hürriyetlerin sınırsız olmadığı belirtilmiş, bu hak ve özgürlükler devleti bölmeye ve temel niteliklerini değiştirmeye vasıta yapılamayacağı belirtilerek bir anlamda genel sınırlama ölçütleri getirilmiştir.

2001 yılında yapılan değişiklikle Anayasanın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması ve bu sınırlanmanın ölçüsü belirlenmiştir. Bu maddeye göre temel hak ve hürriyetlerde yapılacak sınırlamalar “özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” şeklinde düzenlenmiştir.

Temel hak ve özgürlükleri sınırlamanın belirtilen ölçütlerinin yanında bir de müstakil sınırlama nedenleri vardır ki bu durumlar ayrı olarak hak ve özgürlüğün düzenlendiği madde de belirtilmiştir. Örneğin Anayasanın 20. maddesinde özel hayatın gizliliği, 21. maddesinde konut dokunulmazlığı, 22. maddesinde haberleşme özgürlüğüne ilişkin ortak değişiklikler yapılmıştır. Bu üç özgürlük için 6 sınır getirilmiştir; bunlar milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık, genel ahlak ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması halleridir.¹⁰⁰

Anayasa'nın 23. maddesinde düzenlenen Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti de “suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak amacıyla kanunla sınırlanabilir” şeklinde müstakil biçimde sınırlandırılmıştır.

Anayasanın 27.maddesinde “Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir” denilmekte devamında ise “yayma hakkı Anayasanın 1, 2 ve 3. maddeleri hükümlerinin değiştirilmesinin sağlamak amacıyla kullanılamaz.”denilerek bu hak spesifik olarak sınırlandırılmıştır.

Buna benzer olarak Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, 20. maddedeki gibi “millî güvenlik, kamu düzeni, suç

100 Geniş bilgi için bkz. H. Tahsin Fendoğlu, “2001 Anayasa Değişikliği Bağlamında Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması”, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg19/fendoglu.pdf> [30.01.2010].

işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla” sınırlandırılmıştır.

Bu maddede belirtilen temel hakların sınırlama usulleri Anayasada belirtilen sebeplere bağlı olarak kanunladır. Anayasa da belirtilen sebeplerin ise; “millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması” olduğu görülmektedir.

Temel hakları sınırlamaların sınırı ise özüne dokunulamaz denilerek çizilmiştir. Fendoğlu, hakkın özü kavramını “onun vazgeçilmez ögesi, dokunulduğunda söz konusu özgürlüğü anlamsız kılacak olan asli çekirdeği” şeklinde tanımlarken bu kavramı, tırnak keserken ete dokunma gibi bir duruma benzetmiştir.¹⁰¹

Anayasa’da temel haklara getirilen sınırlamaların Anayasanın sözüne ve ruhuna aykırı olamayacağı yani bu sınırlamaların Anayasanın metninde geçmeyen ve anlam olarak kastedilmeyen bir biçimde sınırlandırılmayacağı öngörülmüştür.

Anayasa’da temel haklara getirilen sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Gören bu ölçütü kısıtlamanın koşulları, nedeni, yöntemi, kısıtlamaya karşı öngörülen kanun yollarının demokrasiye aykırı olmaması gerekir şeklinde açıklamıştır.¹⁰²

Gözler toplumda demokratik toplum düzeninin gereklerini,

“devlet politikalarının yürütülmesi ve kontrolünün seçilmiş görevliler tarafından yapılması, bu görevlilerin seçme seçilme işleminin özgür ve adil seçim sistemiyle belirlenmesi, toplumda seçme hakkının genel olması, vatandaşların meşru hakları için örgütlenme özgürlüğünün bulunması, alternatif bilgi kaynaklarına ulaşım hakkının olması”¹⁰³

gibi kriterlerin varlığına bağlamıştır. Doğru bu bakış açısına paralel olarak İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 8, 9, 10 ve 11. maddelerinden hareketle demokratik toplumun gerekleri kavramından, “özel hayatın ve aile hayatının korunması, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, ifade özgürlüğü, dernek kurma ve toplantı özgürlüklerinin” kastedildiğini belirtmiştir.¹⁰⁴

Bu noktada ortaya özgürlükler demokratik devletin varlığını tehdit edecek faaliyetlere maske yapıldığında devlet kendisini yok edecek faaliyetlere demokratik

101 Fendoğlu, *age*.

102 Gören, *age*.

103 Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, (Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2000): 192.

104 Fatih Doğru, "1982 Anayasasına Göre Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanmasında Demokratik Toplum Düzeninin Gerekleri Kavramı ", http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/34/yeni/web/fatih_dogru.htm [09.01.2010].

toplum düzeni gerektirdiği için hoşgörü ile mi yaklaşacaktır? sorunsalı çıkmaktadır, yani bir kişinin veya zümrenin devletin dine, sosyal sınıflara/ kimliklere yaklaşımını benimsemediği için devleti (ve içindekileri) ortadan kaldırma özgürlüğü olabilir mi?

Doğru bu konuda demokratik bir hukuk devletinin vatandaşlarına karşı en büyük yükümlülüklerinden birisinin, insanların güvenliğini sağlamak olduğunu bu noktada ölçütü "hiçbir bireyin eylemlerinin diğerlerine (ve devletin kurduğu ortak zemine) zarar vermemesi" yani legal olması şeklinde koymuştur.¹⁰⁵ Sağlam bu noktada "militan demokrasi" kavramını öne sürmüştü, yani demokrasinin kendini koruyacak mekanizmaları barındırmasının doğal olduğunu belirtmiş, toplumda özgürlük güvenlik dengesini "özgürlüğün temel bir değer olarak korunması ve yasağın bu temel değere hizmet ettiği ölçüde var olması ve uygulanması" şeklinde dengeli bir biçimde kurgulamıştır.¹⁰⁶

Armağan da bu görüşlerden farklı olarak hak ve özgürlüklerin sınırlanmasının ölçütü olarak belirlenen, "demokratik toplum düzeninin gerekleri" kavramının, açık ve net bir kavram olmadığını yorumdan yoruma farklı anlamlar yüklenebileceğini belirterek eleştirilerini dile getirmiştir.¹⁰⁷

Temel haklara getirilen sınırlamalar lâik cumhuriyetin gereklerine aykırı olamaz; Bu ölçütle Gören temel hak ve özgürlüklerin "belli bir dini inancı topluma empoze ettirme amacı ile, laik Türkiye Cumhuriyeti Devletinin dini inançlar karşısındaki objektifliğine ters düşecek şekilde sınırlanması önlenmeğe çalışıldığını" aktarmaktadır¹⁰⁸

Temel haklara getirilen sınırlamalar ölçülülük ilkesine aykırı olamaz; Fendoğlu ölçülülük ilkesini amaç - araç dengesi düşüncesiyle açıklamıştır, yani aynı amacı elde etmek daha az sınırlayıcı bir müdahale ile olması mümkün ise daha az sınırlayıcı müdahale tercih edilmelidir.¹⁰⁹

Gören 1982 Anayasası hazırlanırken Anayasa Komisyonu'nun, oranlılık ilkesini "...öngörülen amaçlar yahut nedenler bahane edilerek, başka bir amaca ulaşmak için hak ve hürriyetler sınırlanmayacak yahut meşru amaç güdülerek sınırlanmış olsalar

105 Doğru, *age*.

106 Fazıl Sağlam, *Siyasal Partiler Hukukunun Güncel Sorunları* (İstanbul: Beta Yayınları, 1999), 55-73.

107 Armağan, *age*.

108 Aktaran Gören, *age*, 56.

109 Fendoğlu, *age*.

bile, getirilen sınırlama bu amacın zorunlu yahut gerekli kıldığından fazla olmayacaktır...” biçiminde gerekçelendirdiğini belirtmiştir.¹¹⁰

Anayasanın 15. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması konusu düzenlenmiş “savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde...durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir” denilerek bu hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasının zamanı belirlenmiş, devamında da bu durumlarda dahi “kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.” denilerek hukukun genel ilkeleri referans alınmış ve bir anlamda öz kavramına başka bir bakış açısından bakıldığında istisnalar durumunda dahi çekirdek haklar belirtilerek koruma altına alınmıştır.

110 Gören, *age*, 49.

3. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE DEVLET

Klasik defansif (savunma refleksli) güvenlik anlayışını irdelemeden önce ulus devlet, devlet güvenliği, devlet egemenliği gibi kavramları yerli yerine oturtmakta fayda görülmüştür. Bu kavramların açıklanmasının ardından birçok olguyu da dönüştüren ve kendine benzeştiren küreselleşme süreci ve bu sürecin getirisi denebilecek yeni güvenlik anlayışından bahsedilmiştir.

3.1. Devlet Güvenliği ve Egemenliğinde Defansif Yönetim/Güvenlik Anlayışı

Cebeci ulus devleti, “ortak düşmanı veya düşmanları bulunan bir insan topluluğu olarak milletin, siyasî olarak örgütlenmiş biçimi şeklinde tanımlamıştır.”¹¹¹ Bunun yanında Soğuksu ulusal güvenliği, “devletin anayasal düzeninin, milli varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik menfaatlerinin, ahdi hukukunun, her türlü dış ve iç tehditlere / risklere karşı korunması” şeklinde tanımlamaktadır.¹¹²

Keyder devletin unsurlarından biri olan egemenlik kavramını “ bağımsız bir devlet için geçerli olan mutlak iktidar, bir devletin içinde daha üst bir merciye hesap vermeden kanun yapma ve uygulama, vergi toplama, savaş ilan etme, diğer devletlerle antlaşma yapma gibi hakları, ayrıca devletin içindeki hiyerarşik yapının belli bir amaca yönelik olarak mobilize edilebilmesini sağlayan irade” şeklinde vasıflandırmıştır.¹¹³

Her devlet yönettiği toplumu çatışmasız, sorunsuz olmasını istemekte ve toplumu bu formda tutabilmek için kendi anlayışına göre tedbirler almakta ve geliştirmektedir.

111 Kemal Cebeci, “Küreselleşme Bağlamında Ulus Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü”, *Sayıştay Dergisi*, s. 71 (Ekim-Aralık 2008):24.

112 Abdurrahman Soğuksu, “Soğuk Savaş Sonrası Jeopolitik Yapılanmanın Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Sorunlarına ve Politikalarına Etkileri”, (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007),17.

113 Çağlar Keyder, “Globalleşme ve Devlet”, [http://cc.bingj.com/cache.aspx?q=%22stratejik+yildiz+edu+tr+makale6+htm%22&d=5047471370993745&mkt=tr-TR&setlang=tr-TR&w=783a1373,6c983cb7\[27.10.2009\]](http://cc.bingj.com/cache.aspx?q=%22stratejik+yildiz+edu+tr+makale6+htm%22&d=5047471370993745&mkt=tr-TR&setlang=tr-TR&w=783a1373,6c983cb7[27.10.2009]).

Devletler almış oldukları bu tedbirleri egemenlik hakkından doğan meşru yetkiler biçiminde ve diğer devletlerin işlerine karışmama prensibinin koruması altında görmektedirler. Her devlet kendi varlığına yönelik tehditler ile demokratik usuller ve hukuksal çözüm haricinde siyasal iktidarı ele geçirmeye yönelik girişimleri ağır biçimde cezalandırma ve bu girişimlere yönelik tedbirler almaya doğal olarak hakkı bulunmaktadır.

Bu noktada terör ve siyasal suç kavramlarını kısaca tanımlamakta fayda vardır. Aydın terörü; “anayasal, siyasal ve toplumsal düzenin zora ve şiddete dayanan hukuka aykırı yöntemlerle değiştirilmesine yönelik eylemler” şeklinde tanımlamaktayken terörizmi, “şiddet ve korkunun siyasal mücadelede araç ve yöntem olarak kullanılması” şeklinde ifade etmektedir.¹¹⁴

Ayrıca Aydın “devletin koruduğu düzene, devletin varlığına karşı işlenen her suçu, siyasal iktidarın kullanılması, ele geçirilmesi adına her fiili; siyasal suç, siyasal amaçlarla işlenmiş olsa bile kitleleri sindirmeye, masum insanlara zarar vermeye yönelik şiddet niteliğindeki fiilleri ise terörizm” olarak nitelemiştir.¹¹⁵ Bu tanımlar üzerinde toplumun çoğunluğu hem fikir olmakla birlikte bu kavramların içini doldurmak noktasında yönetim dolayısıyla güvenlik anlayışlarında farklılıklar gözlenmektedir.

Defansif (savunmacı) güvenlik anlayışı; önceki bölümde değinilen reel politik yönetim anlayışının güvenlik alanındaki izdüşümüdür. Bu bağlamda devlete yüklenen anlam ve bakış açısı güvenlik uygulamalarının usulü açısından oldukça belirleyicidir. Devlet; insanların her şeyini borçlu olduğu hikmetinden sual olunmaz bir kapı, halk da bu noktada diyet ödemesi gereken bir topluluk olarak görülmekte, güvenlik uygulamaları da bu anlayış üzerine ikame edilmektedir. Bu noktada Özel ve Eren “Modern devlet feodalitenin harabeleri üzerine kurulmuştur. Devlet bürokratlarının iktidarı derebeylerinin hükümranlılığı yerine kaim olmuştur” diyerek devletin haklı mücadelesinde mücadelenin şekli haklılığını tartışmaya açık hale getirdiğine işaret etmişlerdir.¹¹⁶

114 Devrim Aydın, “Terör Eylemlerinin Siyasal Suç Açısından Değerlendirilmesi”, **Uluslararası Hukuk ve Politika** ,c. 2, No: 7 (2006):12-13.

115 Devrim Aydın, **age**, 2-6.

116 Mehmet Özel, Veysel Eren, “Devletin Dönüşüm Dinamikleri ve Kamu Yönetimi”, **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, ed. Mehmet Özel, Veysel Eren (Konya: Çizgi Kitabevi, 2008):1.

Bu anlayışa göre toplumun huzur içinde yaşaması bir biriyle uyumlu ırk, dil, inanç, ekonomik tabaka, mezheplerin bir arada bulunması için uyumsuzların ayıklanması gerekmektedir. Durum böyle olunca toplumu homojenleştirmeye yönelik nüfus mübadeleleri türünden toplum mühendisliği ve ortak bir düşman ikame edip bu düşmana karşın ortak amaçlar etrafında yer alma gibi ulus devlet inşa süreçleri çoğu devletin kendi perspektifince haklı gördüğü faaliyet türlerindedir.

Defansif güvenlik anlayışında dost - düşman, bizden - öteki ayrımı iç ve dış ölçekte tüm ülkeler ve yönetilenleri kapsamakta bu bakış açısı sosyal yapı ve uluslararası sistemi ikiye bölmektedir. Güvenliğe ilişkin algılama bu şekilde olunca devlet doğal olarak kendi varlığına, egemenliğine yönelik tehditleri (yani kamu hukuku) aleyhine işlenen suçları sert bir biçimde cezalandırma yoluna gitmektedir.

Realist devlet anlayışında devletin toplumdan ayrı, toplumun üstünde politik bir karar alma mekanizması olduğu düşüncesi göz önüne alınacak olursa, ulusal güvenlik kavramının bu anlayıştan bağımsız olduğunun düşünülmesi mümkün değildir. Bu bağlamda ulusal güvenliği ikame etmek adına reel politik anlayışla düzenlenmiş, salt cezai yaptırımların öngörüldüğü ceza adalet sistemlerine rağmen, bu ülke ve toplumlarda huzur ve güvenin tesisinin sağlandığı söylenemez

Devlet yönetimleri vatandaşının gözündeki meşruiyet oranında itaat-fedakârlıkla karşılaşırlar. Bu açıdan devlete itaati, zorlayıcı tedbirler üzerine ikame etmenin imkânsızlığını tahmin etmek güç değildir, meşruiyet krizi yaşanan bölgelerde vergi kaçırma, devlet ihalelerinde yolsuzluk, yeşil kart vb sosyal güvenlik düzenlemelerinin usulsüz kullanımı, kaçak elektrik kullanma oranlarının yüksek olması bu duruma örnek olarak verilebilir.¹¹⁷ Burada belirtilen her yolsuzluğun (*corruption*) yasal yaptırımı olmasına rağmen bir şekilde bu olayların önü alınmamaktadır.

Defansif güvenlik anlayışında işin sosyal boyutu göz ardı edildiği için savunmaya dönük (defansif) ve korkuya dayalı güvenlik politikaları üretilmiştir. Kalın bu noktada; “Korkuya dayalı güvenlik politikalarının tek amacı kendi güvenliğinizi

117 2005 yılı kaçak elektrik kullanan bölgelere ait rakamlar için bkz. http://www.emo.org.tr/ekler/3a863f2ad41c770_ek.pdf [05.05.2010] ayrıca 2009 yılı kaçak elektrik kullanan illere ait rakamlar için bkz. <http://www.bugun.com.tr/haber-detay/93708-kaçak-elektrigin-en-fazla-oldugu-il-haberi.aspx> [05.05.2010].

sağlayacak tedbirler almak değil, aynı zamanda başkalarına da bu tedbirleri almak zorunda olduğunuzu ihsas ve genellikle izhar ettirmektir” demiştir.¹¹⁸

Ulusal güvenlik açısından belli jeopolitik ve jeostratejik güvenlik politikalarının genelde bu çizgide kullanıldıkları görülmektedir. Bu politikalar kurgulandığı döneme ait reel unsurlar barındırmış olmakla birlikte, modern devlet anlayışına ait güvenlik açıklarını kapatma ve günümüz toplumlarının beklentilerine cevap verme açısından fazla bir şey ifade etmemektedirler. Bu perspektifler geçmiş dönemin parametrelerini barındırıp dünyayı buna göre tasnifleyip vizyonu bu bakış açısıyla kurgulamaktadırlar.

Örneğin; Soğuk Savaş sonrası Asya ve Avrupa arasında köprü konumunda yer alan Türkiye ile Orta Afrika’da yer alan bir devleti ulusal güvenliğe yönelik risk faktörleri ve jeopolitik açıdan eşit koşullarda görmek mantıklı olmamakla birlikte, Türkiye’deki, gelir dağılımındaki eşitsizlik, terör olayları, narkotik suçlar gibi her sorunu uluslararası konjonktüre, gelişmemizi istemeyen iç ve dış mihraklar gibi muğlak biçimde tasniflenmiş düşmanlara bağlamak ta o derece sorgulanması gereken bir durumdur.

Yine Doğu Avrupa’ya egemen olan, merkez bölgesini kontrol eder, merkez bölgesine egemen olan, dünyayı kontrol eder şeklinde özetlenen Kara Hâkimiyet Teorisi, kenar kuşağa (Rimland- merkez bölge ile denizlere kıyısı olan devletler arasındaki ara bölgeye) egemen olan, Avrasya’ya hâkim olur; Avrasya’ya hâkim olan ise dünyaya hâkim olur şeklinde özetlenen Kenar Kuşak Teorisi, denizlere hâkim olan bir devlet dünyaya hâkim olur şeklinde özetlenen Deniz Hâkimiyet Teorisi, yeterli hava gücüne sahip olmadıkça kara veya deniz bölgelerinin önemi yoktur biçiminde özetlenen Hava Hâkimiyet Teorisi bu teorilerdendir.¹¹⁹

Konuya ülkemiz açısından bakıldığında Özcan’ın ulusal güvenlik kavramının ülkemizde tüm toplumsal konuları içine alacak ölçüde genişleyerek ‘demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlayacak biçimde’ kullanılmasının sakıncalarından bahsettiği, bu

118 İbrahim Kalın, “Özgürlük, Rasyonalite ve Modernliği Aşmak”, http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=view&id=218&Itemid=29 [01.06.2009].

119 İngiliz Sir Halford Mackinder’in, Kara Hâkimiyet Teorisi, Nicholas J. Spykman’ın Kenar Kuşak Teorisi, Alfred T. Mahan’ın Deniz Hâkimiyeti Teorisi, George T. Runner’ın Hava Hâkimiyet Teorisi için bkz. Hüsmen Akdeniz, “Jeopolitik ve Jeostratejik Teoriler Kapsamında Küreselleşmenin Geleceği ve Türkiye”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Yıl 1, s.2 (Eylül 2003): 29-48. <http://www.genelkurmay.us/SAREM/Dergiler/2003/SAD2.pdf#page=35> [30.01.2010].

şekilde “Türkiye’nin bir güvenlik devleti olarak kurumlaşmaktan başka bir seçeneği olmadığını” belirttiği görülmektedir.¹²⁰

Bal ise defansif bir anlayışla ülkemizde terörle mücadelede;

“güvenlik birimlerinin eksik bilgi ve donanımla aceleci davranışları sonucu terör örgütüne bizzat ulaşmak yerine örgüt yakınında bulunan ve bu konumundan öte nitelikli bir bağı olmayan kişilere ulaşıldığı ve bu kişilerden alınması umulan bilgilerle terör örgütü mensuplarına ulaşmaya çalıştıkları fakat bu durumun da terörle mücadelede önemli bir dayanak noktası olan halkın desteğinin güvenlik güçlerinin aleyhine dönmesine neden olduğu”

gerçeğinin altını çizmiştir.¹²¹

Bu anlamda PKK terörüyle mücadele edilirken evi köy, mezra gibi kırsal alanda olup niteliksiz yardım yataklıktan adli işlem görmüş kişilere ait kovuşturmaların neticesinin; kişiye isnat edilen eylemin manevi unsuru oluşmadığından (yani fail bir ölçüde mecbur kaldığından) çoğunlukla beraat ile sonuçlandığı görülmektedir.¹²² Bu sonuçlar belirtilen yerleşim birimlerinde yaşayan halka terör örgütü mensubu gözüyle bakmanın yersizliğinin bir örneği olup Bal’ı doğrulamaktadır.

Bu doğrultuda Bal, defansif anlayışla terörle mücadele ederken meydana gelen korku ve panik ortamı içerisinde yüzeysel olarak elemeye tabi tutulmadan, haklı haksız ayrımı yapmaksızın zorlayıcı ve itham edici tutum içine girilmesinin halkı terör örgütünün kucağına adeta ittiğini belirtmektedir.¹²³

3.2. Küreselleşme Sürecinde Devletin Dinamikleri

Ulus devlet modeli ve buna bağlı olarak defansif güvenlik anlayışının yeni süreçte geçirdiği dönüşümler açıklanmadan önce küreselleşmenin tanımının yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda Özel küreselleşmeyi “teknolojinin gelişmesi sayesinde insanlara, düşüncelere, finans kaynaklarına daha kolay ulaşılması anlamında dünyanın ortak gelişim süreci” olarak tanımlamıştır.¹²⁴ Köse ise küreselleşme sürecini, etkileriyle objektif tanımlayanların olduğu gibi, sürece ait temel normların

120 Gencer Özcan, “Doksanlarda Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politikasında Askeri Yapının Artan Etkisi”, **En Uzun On Yıl**, ed. Gencer Özcan, Şule Kut 2. bs. (İstanbul : Buke Yayınları, 2000): 88-89.

121 İhsan Bal, “Hizbullah Örneği Çerçevesinde Polisin Terör Operasyonları ve Terörle Proaktif Mücadele”, **Polis Bilimleri Dergisi**, c. 2, s.5-6 (2000): 62.

122 Bu kararlar Diyarbakır CMK 250 ile yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinin 1996- 2006 yılları arasında verdiği ve yardım yataklık suçu şüphelisinin, terör örgütü mensuplarına kendi kazancından ekmek, su, çay temin ettiği durumlar için söz konusudur.

123 Bal, **age**.

124 Mehmet Özel, “Devletin İşlevsel Dönüşümü ve Genel Kamu Yönetimi Üzerine Etkileri” , **Devletin Dönüşümü**, 143.

ABD benzeri ülkelerce belirlendiği savından hareketle kapitalizmin yeni versiyonu şeklinde [soğuk savaş parametreleriyle] değerlendirildiğini belirtmiştir.¹²⁵

Özel ve Eren küreselleşme ile ortaya çıkan yeni siyaset anlayışında; ulus devlet modelinin uluslararası siyasetin başlıca aktörü olmaktan çıktığını, devletin yanı sıra sivil toplum kuruluşları, sermaye piyasaları, çok uluslu şirketler, ulus üstü kuruluşların iç ve uluslararası siyasetin tarafları haline geldiğini belirtmişlerdir.¹²⁶

Çaha da bu düşüncelere paralel olarak günümüzde ulus devletin mutlak hâkimiyet ve ulusal egemenlik yetkileri yerine, tüm dünyayı ortak, bilimsel, teknolojik, hukuksal, ekonomik bağlarla birbirine bağlayan ulus üstü bir kamusal alanın ortaya çıktığını ifade etmektedir.¹²⁷ Erbaş küreselleşme sürecinin, ulus devletin rol ve görevlerinin geçirdiği değişim ve egemenlik alanlarının daraldığı yönüne vurgu yapmış,¹²⁸ bunun yanında Atasoy da günümüzde vatandaşları üzerinde kendi hukuk ve politikaları doğrultusunda dilediğini yapan ‘mutlak egemen devlet’ yerine, her alanda uluslararası normların egemenlik alanının sınırladığı ‘sınırlı egemen devlet’in’ ortaya çıktığını belirtmiştir.¹²⁹

20. yüzyılın yükselen değeri ulus devlet modeline ait tam bağımsızlık ilkesi bu süreçte yerini karşılıklı bağımlılık kaidesine bırakmıştır. Bu çerçevede Sarıbay küreselleşmeyi ulus devletin klasik rolünün sona erdiği ulus aşırı birçok aktörün rol aldığı çok boyutlu ilişkiler ağı içinde “bir dünya toplumu” şeklinde tanımlamıştır.¹³⁰ Keyder de küreselleşme süreciyle birlikte ulus devletin “tek bir ulusal kültür ve tek bir ulusal kimlik inşa etme çabalarına devam etmesinin imkansızlığı” üzerinde durmuştur.¹³¹

Eren küreselleşme sürecinin [teknolojinin de etkisiyle] ulus devleti nüfus hareketlerinin hızlanıp coğrafi sınırların belirsizleşmesi sayesinde ademi merkeziyetçi [yerel] bir yapılanmaya doğru zorunlu kıldığını ifade etmiştir.¹³²

125 H. Ömer Köse, “Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü” *Sayıştay Dergisi*, s. 49 (2003):19.

126 Mehmet Özel, Veysel Eren, “Devletin Dönüşüm Dinamikleri ve Kamu Yönetimi”, *Devletin Dönüşümü*, 4-5.

127 Çaha, “İdeoloji ile Hukuk Arasında”, 113.

128 Hayriye Erbaş, “Küreselleşme ve Ulus Devletin Aşınımı Sürecinde Toplumsal Eşitlik ve Adalet”, *Doğu Batı*, Yıl 4, s. 13, (Aralık 2000/Ocak 2001):222.

129 Ömer Atasoy, “Küresel Toplumda Güvenlik ve Uluslararası Polislik Çalışmaları”, (Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2005), 34.

130 Ali Yaşar Sarıbay, “Globalizm ve Ulus-Devlet”, *Türk Yurdu*, c. 24, s. 207 (Kasım 2004): 37-38.

131 Keyder, *age*.

132 Veysel Eren, “Devletin Yapısında ve İşlevlerinde Değişim Yöneltil ve Siyasal Liberalizasyon”, *Devletin Dönüşümü*, 51.

Böylece ulus devlet bir yandan küreselleşme sürecinin getirdiği ulus aşırı düzenlemelerle bir yandan da yerelleşme (*desantralizasyon-ademi merkeziyetçilik*) eğilimiyle aşınmaktadır. İlk bakışta birbiriyle çelişir gibi görünen bu kavramlar, sistemli bir küresel politikanın siyasal yönünün tamamlayıcı parçası durumundadırlar.

3.2.1. Teknolojinin Etkisiyle Ekonominin ve Hukukun Küreselleşmesi

İletişim çağının dünyayı adeta (fiber optik) ağlarla donatması sanal ikinci bir dünyanın ortaya çıkmasına ve bireyin devlet karşısında (özellikle sanal alemde) hareket alanının artmasına neden olmuştur. Gelişen telefon sistemleri, uydu alıcıları, internet, vb. teknolojik gelişmeler bireyin devlet tarafından yasalar aracılığıyla kontrolünü güçleştirmiştir. Örneğin bir internet kullanıcısı suç içeren bir yayını internet üzerinden bütün dünyaya rahatlıkla yayabilmekte, her isteyen bu yayına erişebilmektedir. Bu alanda teknolojik gelişmeler yasal gelişmelerin önünde olduğundan ve ülkelerce siber suçlar alanında ortak kabul edilmiş normların olmayışından kaynaklanan bir boşluk bulunmaktadır.

Küreselleşme sürecinde ekonomi etkeni, siyaseti etkileyen ve yönlendiren bir öneme sahiptir. Bu süreçte ulus üstü ekonomi kuruluşları, uluslararası finans kurumları, ulusal politikalara etki etmekte, uluslararası ilişkilere yön vermektedir. Ayrıca devletler kendi aralarında bizden şu kadar mal alırsanız şu anlaşmayı imzalarız şeklinde ilişkilerini ekonomi politik ekseninde geliştirmektedirler.

Küreselleşme süreciyle ekonomi ve sermaye, sürecin gerektirdiği kurallar çerçevesinde uluslararası kuruluşlarca yönetilmektedir. Dünya Ticaret Örgütü, IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, kaynaklara serbestçe ulaşım ve sermayenin sınırsızca dolaşımı için ulusal ekonomi politikalarının biçimlenmesinde rol oynamaktadırlar.

Çok uluslu şirketler, sermaye ve üretimin dolaşımı ile kitle iletişim araçlarının da vasıtasıyla “küresel düzeyde tüketim kültürünü yaymaları ve tüm iktisadi faaliyetlerde belirleyici konuma gelmeleri” sebebiyle devletlerin ekonomi politikalarına yön verir bir konumdadırlar.¹³³ Bu süreçte büyük finans kurumları, uluslararası sermaye grupları, çok uluslu şirketler, ulus devlet sınırlarına rağmen

133 Cebeci, *age*, 28.

(*Western Union gibi*) teknolojilerin yardımıyla dünyanın bir ucundan diğer ucuna para aktaran ve milyonlarca yatırımcıdan oluşan yapılanmalardır.

Ulus devletin merkezi ve dikey hiyerarşik yapılanması küreselleşme sürecinde ekonomik sahada adem-i merkeziyetçi ve yatay bir yapıya dönüşmektedir, bu konuda Keyder “Merkez Bankaları epeyidir özerkliklerini ilan ettiler; artık kendi devletlerine karşı değil diğer merkez bankalarına karşı sorumluluk hissediyorlar. Devletlerarası birçok iktisadi ilişkilerde Merkez Bankalarının bu anlamda özerkliği ön koşul olarak ileri sürülüyor” demiştir.¹³⁴

Tok ulus üstü finans düzenlemeleriyle öngörülen vergilendirme ve sosyal güvenlik politikaları üzerindeki kısıtlamaları ulus devleti aşındıran uygulamalara örnek olarak saymış,¹³⁵ Keyder de konuyla ilgili olarak “sermaye'nin global nitelik kazanınca çalışabilmesi için gerekli hukuki/iktisadi düzenlemelerin de benzeşeceği bunun dışında durmaya çalışan ülkelerin dünyada olup bitene yabancı kalacakları dolayısıyla globalleşmenin getirdiği ekonomik bütünleşme devletin ekonomi düzeyindeki hükümlerlik sahasını çok daralttığını” belirtmiştir.¹³⁶ Akdeniz de soğuk savaş döneminde sürdürülen stratejik dayanışmanın yerini, bugün ekonomik buna bağlı olarak kültürel rekabetin aldığını, küresel, ekonomik rekabette, toplamı sıfır olan bir matematik oyunu oynandığını belirtmiştir.¹³⁷

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin oluşturulmasıyla başlayan hukukun küreselleşme süreci AB Anayasası vb düzenlemelerle hızlanarak devam etmektedir. Koray küreselleşme sürecinde devletlerin terörizm, demokrasi, insan hakları, ölüm cezasının kaldırılması gibi kavramları kendi reel politik çıkarları açısından içini doldurmak ve yeri geldiğinde kullanmakla birlikte, uluslararası platformda bu olguları içine alan bir ortak kabul gören değerler listesi oluşturduğunu belirtmiş,¹³⁸ buna paralel olarak Anıl zamanla (yargısal kuralların geçmişe yürümemesi, masumiyet karinesi, şüpheden sanığın faydalanması, objektif hüsnüniyet vb.) hukukun genel

134 Çağlar Keyder, *age*.

135 Nafiz Tok, “Küreselleşme ve Ulus Devletin Dönüşümü”, *Devletin Dönüşümü*, 24.

136 Çağlar Keyder, *age*.

137 Sıfır toplamı oyun: bir oyuncunun kazancının, diğer oyuncunun kaybına eşit olduğu oyundur bkz. Hüsmen Akdeniz, *age*.

138 Geniş bilgi için bkz Meryem Koray, “Dünya Dönüşebilirse”http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=578 [18.03.2010].

ilkeleri listesinin olduğu gibi bu süreçte belirli norm arayışlarının sürdüğünü belirtmiştir.¹³⁹

Buna bağlı olarak devletler küreselleşme sürecinde etnik farklılıkları tanımak durumunda kalmış, 20. yüzyılın başında ulus devlet inşası adına mazur görülen faaliyetler, günümüzde insan hakkı ihlali olarak uluslararası norm süzgeçlerine takılmış, klasik ulus devlet modelinin içişlerine karışmama prensibi bu anlamda aşınmaya uğradığı kabul edilmiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi devlet yönetiminde belli durumlarda sert dahi olsa yaptırımların varlığı yetmemekte, meşruiyet, gönüllü itaat alanındaki boşluğun ekstra düzenlemelerle doldurulması gerekmektedir. Buna karşın kamu yönetiminde de meşruiyetin sağlanması adına belirli standart ve ölçütlere gereksinim duyulmuştur. Bu noktada sorun sadece mevzuatta belirtilen prosedürlerin yerine getirilmesi sorunu olmadığı açıktır. Genelde insan özelde bir kamu görevlisi toplumda (belli standartların üstünde davranmasına) kurallara uymasına eğer ikna edilmezse mevzuat düzenlemeleriyle kapatılamayan bir alan her zaman var olacaktır. Bu konudaki düzenlemeler sürecin gerektirdiği davranış düzeyinin belirli kalıplarla standardize olmuş ve somutlaştırılmış halidir. Bu düzenlemeleri önemli kılan bu husustur aksi taktirde kanunlarla kapatılamayacak bir boşluğu yönetmelik düzeyinde tercüme metinlerle kapatılacağına iddia edilmesi başlı başına bir çelişkidir.

3.2.1.1. Kamu Görevlileri İçin Uluslararası Davranış Kodları

Bu bağlamda 1990'dan sonra uluslararası kuruluşlar, bir dizi etik davranış mekanizmaları oluşturmaya başlamışlardır. Avrupa Konseyi 2000 yılında, kamu görevlilerine yönelik etik kurallar konulmasının ve bu konuda halkın duyarlılığının geliştirilmesinin yolsuzluklarla mücadelede önemli bir araç olduğunu belirterek, "Kamu Görevlileri İçin Model Etik Davranış Kodu" adıyla bir mevzuat düzenlemesi yayınlamıştır. Avrupa Konseyi, etik davranış ilkelerinin ne ölçüde yerine getirildiğini gözleme ve değerlendirme görevini de GRECO adıyla kurulan bir kuruma vermiştir.¹⁴⁰

139 Abdulkadir Anıl, "Hukukun Genel İlkeleri ve Hukukun Gelişimine Etkisi", **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, c.7, s.3-4 (Aralık 2003): 385-423. http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2003_VII_2_14.pdf [18.03.2010].

140 Türkiye, 1 Ocak 2004 tarihinden beri GRECO'nun üyesidir. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/3.%20What%20is%20GRECO_en.asp [15.03.2010].

3.2.1.2. Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği

Avrupa Konseyi bünyesinde oluşturulan bir komisyon tarafından 1998-2001 yılları arasında Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği (*The European Code of Police Ethics*) hazırlanmıştır. Türkiye’de hem bu yönetmeliğin hazırlık sürecine katılım sağlanmış, hem de son şeklini aldıktan sonra yerleşik şekilde uygulanması için eğitimler verilmiştir.

Bu yönetmelik 7 ayrı bölümden oluşmaktadır.¹⁴¹ Yönetmeliğin 1. bölümü olan Polisin Amaçları kısmında; devletin güvenlik hizmeti veren birimine/birimlerine hedef çizilmektedir. İnsanlığın temel ve ortak değerleri gözetilerek oluşturulan bu hedeflerden uzaklaşıldığı ölçüde sonraki bölümlerde belirlenen standartlardan da uzaklaşılacağı açıktır. Yönetmeliğin 2. bölümünde Polisin hukuki alt yapısı işlenmiş ve devlet içinde bütün güçlerin hukukun üstünlüğü prensibinin çatısı altında faaliyet gösterdiği vurgulanmıştır, ne var ki hukukun üstünlüğü prensibi savcı ve yargıcın üstünlüğü şeklinde algılanmamalı adli mekanizma da hukuku uygulamanın verdiği özerklik amacı dışında kullanamayacak çerçevede sınırlandırılmalıdır.

3. bölümde güvenlik güçlerinin ceza ve adalet sisteminden farklı bir kurum olduğunun altı çizilmiş, böylece cezalandırma işlemi güvenlik birimlerinde başlar anlayışının kapısı kapatılmıştır. 4. bölümde polisin kurumsal yapısı nitelikleri, eğitimi, hakları belirtilmiş, böylece yöneticilere bir suç şüphelisinin konulamayacağı biçimde standart dışı ve kötü koşullardaki nezaret yerlerinde, polisin hizmet vermesinin de bir hak ihlali olduğu belirtilmiştir. Görev ve hizmet alt yapısı oluşturulan polisin uygulama ve müdahalelerine 5. bölümde değinilmiştir. 6 ve 7. bölümde de kurum üzerindeki denetim mekanizması ve polislik mesleği (*policing*) ile ilgili sorunların asgari düzeyde tutulması için araştırmalar teşvik edilmiştir.

3.2.2. Küreselleşme Sürecinde Ortak Bilincin Oluşması ve STK’ lar

Devletleri ortak ölçüde ilgilendiren çevre kirliliği, küresel ısınma, ozon tabakasındaki aşınma gibi çevre sorunları, yoksulluk ve buna bağlı bebek ve çocuk ölümleri gibi sosyal sorunlar, insan hakları gibi siyasal sorunlar, ulus ötesi ölçekte insanların talep noktasında ortak bilince sahip olmalarının bir sonucu olarak sivil toplum kuruluşlarının önem kazanmasına yol açmıştır.

¹⁴¹ Yönetmelik metni için bkz. “Avrupa Polis Etiği Kuralları”, http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/PolisEtigiTurkceTamMetin.pdf [10.11.2009].

Devlet dışı örgütlenmeler bu süreçte diğer aktörler kadar öneme sahiptir. Birçok konuda faaliyet gösteren STK'lar, devletle halk arasında köprü vazifesi üstlenmekte ve ulus ötesi bir boyut kazanabilmektedir. Bu örgütler belirli alanlara ilişkin düzenlemeler yapma konusunda hükümetleri, siyaseti etkileme ve kamuoyu oluşturma gücüne sahiptirler. Özay reel politik anlayışla ulus devlet bürokrasisinin [toplumdaki] her türlü gelişim ve değişimi topluma rağmen, toplumun faydasına ancak biz belirleriz anlayışının, toplumsal gelişimin ruhuna aykırı olduğu bu anlamda sosyal hareketliliğin toplumun temel yapısını oluşturan özerk sivil toplum örgütlerinden gelmesi gerektiğini belirtmiş ve bu baskı gruplarının önemine işaret etmiştir.¹⁴²

Küreselleşme süreciyle birlikte gelişen teknoloji ve iletişim araçları vasıtasıyla evrensel değerlere önem atfetme konusunda oluşan ortak bilinç, dünyanın her köşesinde evrensel değerlerin tartışmasız geçerliliğini ortaya koymuştur. Yani uluslararası baskı grupları denebilecek bu örgütler tartışmasız bir ulus devletin politikasını etkileyebilmekte, bu sayede bir 'haydut devlet' (*rouge state*) veya demir perde ülke yöneticisi bile eşitlik, barış, özgürlük gibi kavramların erdemlerinden bahsedebilmekte bunları görüşlerine referans gösterebilmektedir.

3.3. Değişen Güvenlik/Tehdit Algısı ve Devletin Dönüşümü

Ulusal güvenlik stratejisi devletlerin belirli bir sürece ilişkin tehdit değerlendirmeleri/algılamaları sonucunda, o sürece ait şartlara uygun geliştirmiş oldukları hareket tarzlarıdır. Bu stratejiler belirli bir sürece yönelik olduğundan değişkendirler. Buna bağlı olarak devlet içinde kurumlar görevlere, görevler stratejilere, bunlar da tehdit algılamalarına bağlı olarak değişebilmekte görev tanımlamaları değişen şartlara uyarlanabilmektedir.

Ulusal Güvenlik ve Tehdit Algısında Yaşanan Değişim Süreci: Küreselleşme süreciyle birlikte ulusal tehdit algısı ve buna karşın güvenlik refleksi de değişmektedir, bundan dolayı hükümetler belirli zamanlarda ulusal güvenlik alanına ait tehdit analizleri yapmakta ve ulusal güvenliği tehdit eden unsurları yenilemektedirler.

142 Ahmet Özay, "Küreselleşme Sürecinde Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Türk Kamu Yönetimine ve Güvenliğe Etkisi ve Uygulanabilirliği", (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008):41.

Bu açıdan bir ülkenin küreselleşme sürecinde soğuk savaş dönemine ait parametrelerle ve bu tehdit değerlendirmelerine dayalı ulusal güvenlik politikaları ile dönemin geçerli siyasal portresini anlamlandıramayacağı açıktır. Devletin bu yöndeki bakış açısını dönemin tehditlerini algılayabilecek şekilde revize etmesi, bu çerçevede tehdit ve güvenlik kavramlarını yeniden tanımlaması dolayısıyla ulusal güvenlik politikasını bu süreçten sonra oluşturması gerekmektedir. Aksi takdirde bu politikalar bilgisayar işletim sisteminde güncellenmeyen anti virüs programları gibi sistem üzerine yük olmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

Soğuk Savaş döneminde (*iki kutuplu kararsız denge sistemi*) tehdit karşıt gruptan beklenen, algılanan unsurlardan ibaretti ve bu tehditler çoğunlukla askeri nitelikteydi. Örneğin yıllardır sıcak denizlere inme hayalini besleyen bir Sovyet tehdidi vardı ve bu tehdidin cephesi belli idi. Tehdit ve güvenliğe ait temel parametreler askeri nitelikteydi. Tehdide ait piyadelerin ve tankların sayısının, müttefiklere ve ulusal güçlere olan oranı hesaplanırdı. İç ve dış düşman, düşmanımın düşmanı dost, düşmanımın dostu düşman şeklinde dört işlem düzeyli hesaplardan sonra belirlenirdi.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve küreselleşme süreciyle birlikte ulusal güvenlik kavramı ve bu olguya yönelik tehdit algılamaları değişikliğe uğramış bunun sonucu olarak yeni tehdit ve güvenlik tanımlamalarına ihtiyaç duyulmuştur.

Buna bağlı olarak Özcan, günümüzde ulusal güvenlik kavramının insani güvenlik kavramını içine alacak ölçüde derinleşip, bölgesel sorunların ön plana çıktığını, etnik çatışmalar ve asimetrik saldırılarla toplumda çatışma ortamının belli bir alandan çok tüm toplumsal çevreyi kapsadığını ve süresinin uzadığını ifade etmiştir.¹⁴³ Ülman da bu görüşlere paralel olarak günümüzde ulusal güvenlik üzerinde “egemenliğin azalması, bağımlılığın artması, anarşik ve bölgesel çatışmaların artması gibi global gelişmelerin” varlığı ve etkilerinden bahsetmiştir.¹⁴⁴

Küresel toplum yapısı içerisinde herhangi bir yerde meydana gelen bir sorunun dünya toplumunun tümünü etkileyerek huzuru sekteye uğrattığı görülmekte, küresel toplumun olumsuz yönleri mutlak surette bütün üyelerini etkilemektedir. Atasoy bu

143 Gencer Özcan, “Doksanlı Yıllarda Türkiye’nin Değişen Güvenlik Ortamı”, **En Uzun On Yıl**, 14-15.

144 Burak Ülman, “Türkiye’nin Yeni Güvenlik Algılamaları ve Bölücülük”, **En Uzun On Yıl**, 100.

açından küreselleşme süreciyle birlikte, ‘ortak güvenlik’ (*common securiy*) kavramının geliştiğini belirtmiştir.¹⁴⁵

Günümüzde ulusal güvenlik kavramı askeri nitelikli olmaktan çok birey merkezli sosyal parametreleri içeren bir tanımlama gerektirmektedir, yani ulusal güvenliğin birey güvenliğinden yola çıkarak güvenli bireylerin oluşturduğu toplumda ekonomik, sağlık, çevresel faktörler gibi yumuşak güvenlik sorunlarını da içeren ölçüde genişlediği belirtilmiştir.¹⁴⁶ Bu görüşlere uygun olarak Atasoy ulusal güvenlik adı altında hedeflenen kolektif güvenliğin birey merkezli bir anlayışla yeniden tanımlanması gerektiği, bu bağlamda ulusal güvenliğin sağlanmasının bireysel güvenliğin gerçekleşmesine bağlı olduğunu altını çizmiştir.¹⁴⁷

Soğuksu’ya göre toplumlar “artık kalın çizgilerle belirli bloklara ayrılmış ve tanımlanmış düşman ve tehditlerden ziyade, ekonomik faaliyetlerin, teknolojinin, bilginin ve insan hareketliliğinin küreselleşmesi sonucu olarak çok boyutlu ve karmaşık bir yapı haline gelen tehditler, siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar, bölgesel çatışmalar, asimetrik terörist saldırılarla karşı karşıyadır.”¹⁴⁸

Ülkemizde ulusal güvenlik politikaları Anayasanın 118. maddesiyle görevlendirilen Milli Güvenlik Kurulunca belirlenmektedir. MGK, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan Yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından oluşmaktadır. MGK tarafından çeşitli dönemleri kapsayacak biçimde Milli Güvenlik Siyaset Belgeleri hazırlanmakta, bu belge uygulanmak üzere yürütme organlarına gönderilmektedir. Milli Güvenlik Siyaset Belgesinde iç ve dış politikaya ait tehdit değerlendirmeleri yer almaktadır. 1992 yılında yayımlanan Milli Güvenlik Siyaset Belgesinde iç tehdit olarak bölücü faaliyetler ve PKK terör örgütü değerlendirilirken, 1997 yılında başlıca iç tehdit unsuru olarak irticai faaliyetler değerlendirilmiştir. Bunun yanında MGK’nın iç politikaya ilişkin karar alma mekanizmasındaki rolü değişen tehdit ve ulusal güvenlik algısı paralelinde değişikliğe uğramıştır.

145 Ömer Atasoy, *age*, 47.

146 Gencer Özcan, *En Uzun On Yıl*, 65.

147 Ömer Atasoy, *age*, 44.

148 Abdurrahman Soğuksu *age*, 20-62.

3.3.1. Değişen Ulusal Güvenlik Algısına Paralel Dönüşen Devlet Yapısı

Özel değişen güvenlik algısına uygun olarak devlet yönetiminin tek özneli, merkezi, hiyerarşik işbölümüne dayalı geleneksel bir yapıdan, ağ ilişkileri biçimde konumlanmış, adem-i merkeziyetçi yapı içinde diğer kuvvetleri yetkilendirip yönlendiren bir yöne doğru geliştiğinin ifade etmiştir.¹⁴⁹

Buna bağlı olarak ulus devlet yönetimleri sadece ulusal çıkarları sıfır toplamlı oyun şeklinde algılayıp bir an önce sonuç almak isteyen halk kitlesinin isteklerini dikkate almanın yanında, ulus üstü kuruluşların kararlarını hesaba katmak durumundadırlar, dolayısıyla ulus devlete ait karar alma mekanizmaları sonuç odaklı değil süreç odaklı bir hal almak durumunda kalmıştır.

Özel geleneksel devlet anlayışındaki her konuya el atma gayretinin aksine kamunun görev alanına giren konuların tanımlanarak sınırlarının net bir biçimde çizilmesi, kamusal görevlerin yerine getirilmesinde en uygun araçların ve aktörlerin aranmasının daha verimli bir yönetim anlayışı olduğu görüşünde olup¹⁵⁰, Eren de bu görüşe paralel olarak yeni yönetim anlayışının geleneksel yönetim anlayışıyla farkını ortaya koymak açısından aşağıda belirtilen tabloyu aktarmıştır.

Tablo 2: Değişen Yönetim Anlayışı

	Geleneksel Yönetim Anlayışı	Yeni Yönetim Anlayışı
Yapı	Weber'in bürokrasi modelini esas alır. Aşırı kural Katı hiyerarşi Merkeziyetçi yapı	Weber modelini reddeder. Esnek örgüt yapısı Adem-i Merkeziyetçi yapı
İşleyiş	Karar akışı ve değerlendirme yukarıdan aşağı Gizlilik Kapalı bilgi kanalları	Karar akışı ve değerlendirme iki yönlü Açıklılık Açık bilgi kanalları

B. Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, (İstanbul: Erkan Matbaacılık, 1999):24'den aktaran Veysel Eren, "Devletin Yapısında ve İşlevlerinde Değişim Yönetimsel ve Siyasal Liberalizasyon", **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, ed. Mehmet Özel, Veysel Eren (Konya: Çizgi Kitabevi, 2008):62

149 Mehmet Özel, Veysel Eren, "Devletin Dönüşüm Dinamikleri ve Kamu Yönetimi", **Devletin Dönüşümü**, 7.

150 Mehmet Özel, "Küreselleşme Sürecinde Türk Kamu Yönetimi ve Yeniden Yapılanma", **Devletin Dönüşümü**, 252.

Özay bu açıdan yeni kamu yönetimi anlayışında öne çıkan;

“Minimal devlet anlayışı yani devletin rolünün değişmesi, gereğinden fazla büyüyerek hantallaşan kamu sektörünün özellikle ekonomik faaliyetlerden el çekmesi, Devletin tekelci konumdan çıkıp, altyapıyı hazırlayan ve rekabet ortamını teşvik eden uygulamalar yapması, vatandaşın kendisine muhtaç değil de devletin vatandaşın hizmetinde olması”

gerektiği noktalarının üzerinde durmuştur.¹⁵¹

Sürece ilişkin vatandaş açısından da eleştirel yaklaşım getiren Özay toplumda klasik tehdit – güvenlik algısına bağlı olarak davranış kalıplarının da değişmesi gerektiğini belirtmiş, bu konuda “klasik güvenlik anlayışının ikame edilmesi için ‘itaat kültürünün’ halka sürekli benimsetildiğini, yeni yönetim anlayışının getirdiği doneler çerçevesinde itaat kültürü yerine, güvenliğin sorunlarına ve çözümüne daha objektif bakabilmek açısından ‘itiraz kültürünün’ yerleşmesi gerektiğini” aktarmıştır.¹⁵² Oysa toplumda kayıtsız itaat ile yaygın başkaldırı kültürü arasında soruşturmacı ve dengeli bir orta nokta olmalıdır.

3.3.2. Modern Devlete İlişkin Proaktif Yönetim/Güvenlik Anlayışı

Özel modern devletin sosyal yaşamda karşılaşılması muhtemel ekonomik, ekolojik, sosyal sorunlara karşı önlem alma gibi bir görevinin olduğunu, devletin klasik sigortacılık anlayışından öte meydana gelen zararları tazmin etmesinin yetmediğini, tehlikenin kaynaklarıyla ilgili yatırım yaparak zarar meydana gelmeden önleyici tedbirler alması gerektiğini belirtmiştir.¹⁵³

Bu anlayış olay öncesi önleyici tedbirleri, suç sonrası soruşturma işlemleri kadar önemsemekte proaktif güvenlik anlayışı şeklinde adlandırılması buradan kaynaklanmaktadır. Yani böyle bir güvenlik anlayışı; bir hırsızlık sorununun açlık, işsizlik, kaynakların etkin paylaşılabilmesi, örgün ve ailevi eğitimin yetersizliği vb sosyal sorunların bir sonucu olduğunu görebilen ve önlemlerin bu çerçevede sadece polisiye tedbirlerle alınmasının hırsızlık suçunu önlemekte yetersiz kalacağını öngören bir yönetim/güvenlik anlayışının ürünüdür.

Bu anlayışa çerçevesinde suçlarla mücadele konusunda önleyici tedbir ve çalışmalar yapmak artık modern devletten beklenen temel görevlerdendir. Günümüzde ‘toplum polisliği’ (*community policing*) olarak geliştirilen güvenlik anlayışıyla, eylem ve

151 Özay, *age*, 19.

152 *age*, 55.

153 Veysel Eren, “Devletin Yapısında ve İşlevlerinde Değişim Yönetim ve Siyasal Liberalizasyon”, *Devletin Dönüşümü*, 56.

işlemlerinde kendisini halka karşı sorumlu hisseden, bir hizmet anlayışı gelişmektedir. Bu konuya ilgili Köse “günümüzde devletlerin başarısını büyük ölçüde [kabul gören] bu küresel dinamiklere uyum sağlayabilmeleri ve onları milli hedeflerin gerçekleştirilmesinde kullanabilmeleri” olduğunu vurgulamıştır.¹⁵⁴

Arslan proaktif polislik anlayışının ölçütlerini; İnsan haklarına saygı, hukukun üstünlüğüne bağlılık, minimum ve son çare olarak kuvvete başvurma, siyasal tarafsızlık, toplum destekli güvenlik, hesap verebilirlik, sivil denetim, askeri güçlerden ayrılma şeklinde sıralamıştır.¹⁵⁵

Bener bu görüşlere paralel bir biçimde Toplum Destekli Polislik standartlarını;

- “1. Toplumun öncelikli güvenlik beklentilerinin tespit edilmesi
2. Toplumda oluşan güvensizlik kaygısı ve suç korkusunun giderilmesi
3. Çocukların ve gençlerin suçlara ve kötü alışkanlıklara karşı korunması
4. Halkın suç önlemeye yönelik tedbir alma ve toplumsal sorumluluk alma bilincinin geliştirilmesi
5. Polis – Üniversite işbirliğinde bilimsel çalışmaların yapılması
6. Toplumun sosyal ve kültürel etkinliklerine katılarak polis-halk ilişkisinin geliştirilmesi
7. Suçların önlenmesi amacıyla verilere dayalı suç analizleri ve suçlu profillerinin çıkartılmasına yönelik faaliyetler yürütülmesi”

şeklinde aktarmıştır;¹⁵⁶

Buna karşın Seyhan Türkiye de kolluk kuvvetine yasal olarak sınırlı bir suçu önleme görevi verildiğini iddia etmekte, bu konudaki yasal dayanak olarak gösterilen PVSK'nın 2-A maddesinde belirtilen“Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak”, düzenlemesini yeterli bulmamakta, kanun metni içinde yer alan “bu kanun hükümleri dairesinde” ifadesinin kolluk güçlerine sadece PVSK'da belirtilen suçlarda önleme görevi verdiği, bunun dışındaki önlemeye ilişkin uygulamalarda kolluk güçlerinin yetkisini aşmış olacağını ifade etmiştir.¹⁵⁷

154 Köse, *age*, 14.

155 Zühtü Arslan, “11 Eylül Sonrasında Yeni Güvenlik Anlayışı”, *Polis Bilimleri Dergisi*, c. 8, s. 2 (2006):132.

156 Hakan Bener, “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Polis Kaynaklı İnsan Hakları İhlalleri ve Çözüm Arayışları” (Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007),104.

157 Kazım Seyhan, “İngiltere ve Türkiye’de Kolluğun Suçun Önlenmesi Konusundaki Yetki ve Uygulamaları”, <http://www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=976> tarih [21.12.2008].

Bunun yanında Karakehya yollarda belli arama noktaları oluşturarak yapılan kontroller ve umuma açık yerlerde yapılan huzur uygulamaları için makul bir şüphenin varlığının gerekliliği üzerinde durmuş, ayrıca şehrin belirli alanlarını gözetleyen Mobese (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu) kameralarının kullanımı konusunda, “gözetleyicileri kim gözetleyecek?” (*quis custodiet ipsos custodes?*) deyişiyle özdeşleşen bir sorunu dile getirmiş, bu konuda bir ıskalamayla yasal düzenlemelerin gerekliliği noktasında eleştirilerini yoğunlaştırmıştır.¹⁵⁸ Oysa bu alanda yasal bir boşluk bulunmamakta, bu alanda karşılaşılması muhtemel sorunlar yasal düzenlemelerle doldurulamamaktadır.

Günbey'e göre bir organizasyonun egemen ortak kültürü, örgütün temel amacına ve stratejisine karşıt bir biçim almışsa bu durum organizasyonda çeşitli problemlere yol açabilmektedir.¹⁵⁹ Toplumda bireyin temel hak ve özgürlüklerine rağmen bir ulusal güvenlik anlayışı artık soğuk savaş döneminde kalıp geçerliliğini yitirdiğinden bu anlayışın yeniden gözden geçirilip revize edilmesi gerekmektedir,

Bu açıdan kamu güvenliği ile bireyin özgürlüğü arasında bir dengenin kurulması ve korunması gerekmekte olup, bireysel özgürlükler adına ne kamu hukukunun çiğnenmesine izin verilmeli, ne de kamu güvenliği adı altında bireyin genele varacak yaygınlıkta özgürlükleri daraltılmalıdır. Bu bağlamda kolluk güçlerinin yetkileri suçla mücadele edemeyecek biçimde kısıtlanırsa toplumda her birey suçla doğrudan mücadele etmek, hakkını kendi almak durumunda kalır ki, bu toplumda doğa durumuna dönüş anlamında bir ilkelliği beraberinde getirir. Eryılmaz bu anlamda kolluk kuvvetini ne suçla mücadelede etkisiz kılacak, ne de koluğu korkulacak bir unsur haline getirecek düzenlemelerden kaçınılması, kolluk kuvvetinin kişi hak ve özgürlük alanına müdahale etmesini engellemek için de gerekli hukuki ve sosyal tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmiştir.¹⁶⁰

Altıparmak kolluk kuvvetinin görev tanımının iyi yapılması gerektiğini, kolluk güçlerinin yerine getireceği görevin temelinin “güç kullanım” yetkisi değil de topluma “güvenlik hizmeti sunumu” düşüncesinin olduğunu, ancak her şeyden önce

158 Hakan Karakehya, “Gözetim ve Suçla Mücadele”, *AÜHFD*, c.58 s.2 (2009):346.

159 Murat Dağlar, Murat Günbeyi, “Avrupa Birliği Sürecinde Polis Liderlerinin Yenilenen Vizyonu: Modern Polis Organizasyon Kültürünün Tesisi”, <http://www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=371>[21.12.2008].

160 M. Bedri Eryılmaz, “Korku Duymama Hakkı ve AB Uyum Yasaları”, <http://www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=189>[21.12.2008].

bu anlayışın söz konusu mekanizmayı kontrol eden (adli veya idari) bürokraside yerleşmesinin şart olduğunu ifade etmiştir.¹⁶¹

Günbey'e göre "bir ülkenin polisi o ülkenin yönetim şeklinin aynasıdır"¹⁶² Bir ülkede kolluk kuvveti yanlış hareket tarzını kurumsal olarak savunuyorsa (insan bünyesindeki ateşin başka sistemik hastalıkların göstergesi olabileceği gibi), bu durum o ülkedeki demokrasi ve hukuk kurallarının işleyişindeki aksaklıkların bir göstergesidir. Bu açıdan toplumda kolluk kuvvetinin temel haklara saygılı bir biçimde hizmet vermesinin yolu kolluk güçlerini ciddi bir eğitim sürecinden geçirilmesi, devletin diğer birimleriyle uyumlu biçimde genel işleyişini kolaylaştıracak düzenlemelere gidilmesi, kanuni görevleri haricinde angaryalardan arındırılması, teknolojiye yatırım yapılması, çalışma şartlarının revize edilmesinden geçmektedir.

Modern güvenlik anlayışı sanıktan delile doğru bir seyir içermemekte, yani sanığın (ve ya şüphelinin) beyanlarından yola çıkarak olayları aydınlatma ve delillendirme yöntemini kabul etmemektedir, bu anlamda süreç tersine işleyerek delilden sanığa ulaşmakta bu çerçevede delillendirilmedikçe sanık beyanının hayati bir önemi bulunmamaktadır

Laçiner dünyanın her yerinde kolluk güçlerinin zaman zaman kolluk olmanın nihayetinde bir meslek olduğunu görmezden gelerek sadece vatan ve millet sevgisiyle hareket eden bir topluluk oldukları zannına kapıldığını belirtmiştir.¹⁶³ Bu durumda kolluk teşkilatında kurumsal bazda eğitim, teknolojik yatırımlar gibi belli sistemler yerleşik hale getirilememişse kolluk görevlileri görevini yaparken zor kullanma yetkisini her durum ve şartta kullanacağı bir görev aracı olarak algılayıp, bu durumda ortaya çıkacak yetki aşımı gibi yasal sorunları vatan sevgisinin 'soylu bahanesi' (*noble cause*) olarak ileri sürebilmektedirler.

Buna paralel olarak Bıçak, dünyanın her yerinde kolluk güçlerinin insan hakları ihlali şeklinde nitelendirilebilecek zor kullanma yetkisinin aşılması, orantısız güç kullanımı türünden fiiller işleyebileceğini, bu doğrultuda Türkiye'de de kolluk güçlerinin bu ithamlarla karşılaşılabildiği yalnız, [belirtilen düzenlemeleri sistemik

161 Cüneyd Altıparmak, "Ülkemizdeki Kolluk Düzenlemeleri Açısından Hukuk Devletinde Özgürlük ve Güvenlik İkilemi", <http://www.umut.org.tr/public/yazi.aspx?id=18119> [07.08.2009].

162 Dağlar, Günbeyi, **age**.

163 Bkz. Sedat Laçiner, "Terörle Mücadele Nasıl Olmalı", **İdarecinin Sesi**, s.130 (Kasım Aralık 2008):9.

hale getirmeden] mevzuatta yapılan değişiklikler sonrasında ihlallerin niteliğinde bir değişimi gözlemlenebileceğini bu değişimin “baskıdan hileye yönelik” olduğunu, yani yukarıda anılan kötü muamele gibi zor kullanımı gerektiren ihlallerin yerini, zeka kullanımı gerektiren aldatma türünden hileli yöntemlere bırakacağını iddia etmiştir.¹⁶⁴ Bıçak yine mevzuatta zor kullanma açısından sınırın yeterince net olduğu ne var ki hileli yöntemler açısından kolluğun hareket alanının ne olması gerektiği konusunda yeterince normatif düzenlemenin bulunmamasının önemli bir eksiklik olduğundan yakınmıştır.¹⁶⁵

Bu görüşün yanında Hilgendorf;

“kesin bir işkence yasağı kaçırılmış yahut teröristler tarafınca tehdit edilmiş ve devlet tarafından kendi kaderlerine terk edilmiş suçsuzların onurunu ihlal etmez mi? Devlet bu kişilerin de insan onurunu aktif bir şekilde korumakla yükümlü değil midir? ...Eğer bir hukuk devleti işkence uyguluyorsa hukuk devleti olmaktan çıkar. Eğer bir hukuk devleti işkenceyi yasaklıyorsa suçsuzları zaman zaman kendi kaderlerine terk eder. Her iki durumda da insan onuru ihlal edilir.”

diyerek insan hayatının söz konusu olduğu durumlarda sistematik işkence sınıfına girmeyecek basit kaba muamelelerin uygulanabileceğini ileri sürmüştür.¹⁶⁶ Oysa günümüzde birçok güvenlik uygulayıcısı zaruri durumlarda yapacakları şeyin, zor kullanma değil de ahlakı hakkın üstünde tutup hukuki sonuçlarına katlanmak olduğunu belirtmektedir.

Yazıcı da terör ve şiddetin küreselleştiği günümüz şartlarında demokratik dünyanın, en temel insan hakkı olan yaşam hakkını hedef alan bu problemle başa çıkmak üzere geliştirdiği tedbirlerin hukuk devleti kazanımlarını tehdit ettiği [yani devletin hukuk devleti dışına çıkararak mücadele ettiği] sürece aslında kendisine karşı kullanılan terör ve şiddetin amacına dolaylı da olsa hizmet ettiğini bu nedenle terör vb unsurlarla mücadele ederken bu kısır döngüye girmemek için insan hakları, hukuk devleti mekanizmalarına özen gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁶⁷

Köse'nin belirttiği gibi bu süreçte “kamu[da güvenlik] yönetimi artık sadece teknik ve siyasal bir olgu olarak değil aynı zamanda ‘etik’ bir olgu olarak”

164 Vahit Bıçak, "Demokrasi ve İnsan Hakları", **Liberalizmin İncelenmesi: Friedrich Naumann Vakfı'nın Türkiye'de On Yıllık Siyasal Çalışması Uluslararası Konferansı**, ed. Vahit Bıçak, (Ankara: FNV&LDT): 89-103 www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=60 [30.12.2008].

165 age.

166 Eric Hilgendorf, “Hukuk Devletinde İşkence”, www.akader.info/KHUKA/2005_mart/10-19.pdf, [31.12.2008].

167 Serap Yazıcı, “Avrupa Birliği Süreci: Ulus Devletten Ulus Üstü Devlete Geçişte Hukuk Devletin Değişen İçeriği”, **AÜHFD**, c. 54, s. 4 (2005):115.

değerlendirilmektedir.¹⁶⁸ Arslan da buna paralel biçimde insan hakları ve hukuk devleti gibi değerlerin de kötüye kullanılıp terörize edilmesi karşısında bile terörle etkili mücadelenin bu değerlerin korunmasıyla mümkün olduğunu ifade etmiştir.¹⁶⁹

Uygun ilk bakışta işkence görmeme hakkı bakımından devletin görevinin negatif olduğu ancak bu hak, devletin sadece pasif kalmasıyla, işkenceyi yasaklamasıyla gerçekleştirilemeyeceği, devletin, mali kaynaklarının önemli bir kısmını güvenlik güçlerinin eğitimi, denetimi, araç-gereç ve personel gereksiniminin giderilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için ayırmazsa, işkencenin önüne geçilemeyeceğini yani devletin aktif görevinin olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁰

Dolu toplumda suç önleme çalışmaları adına cezaların ağırlaştırılması, ceza adalet sisteminin büyütülmesi, daha fazla ceza infaz kurumunun faaliyete geçirilmesi gibi klasik tedbirlerin beklendiği yönde bir etki gösteremediğini ifade etmiş, bu çerçevede kısa vadede toplumda popüler olabilecek salt cezalandırma-caydırma eksenli suç politikaları yerine, sosyal yönü güçlendirilmiş, insan odaklı ve toplumlarda genel bir iyileşmeyi hedefleyen politikalarla suçları önlemeye çalışmanın önemine vurgu yapmıştır.¹⁷¹ Bunun yanında Bıçak “ceza adaleti mekanizmasının geç işleyişinin, ceza adaletinin kalitesi ve etkinliği açısından son derece olumsuz olduğunu, cezai yaptırımın yararlı olabilmesi için suç eyleminin gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra uygulanması gerektiğini belirterek, suç öncesi tedbirlerin yanında suç sonrası adli mekanizma işleyişinin de modernize olması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁷²

3.3.3. Değişen Güvenlik Algısında 11 Eylül Sürecinin Etkisi

Küreselleşme sürecini reel politik çıkarları doğrultusunda yönlendiren ABD, önleyici/ ön alıcı müdahaleyi de bu doğrultuda yönlendirmiş ve kullanmıştır. Bu bağlamda ABD, 11 Eylül saldırılarından önce önleyici savaş - önceden vurma (*preventive war – pre emptive attack*) şeklinde nitelendirdiği proaktif dönemin işaretini vermiştir. Yalnız ABD, bu proaktif dönemi lafzına uygun bir biçimde, emperyal ve müdahaleci bir perspektifle yorumlamıştır. Başkan Bush 30 Ocak

168 Köse, *age*, 36.

169 Zühtü Arslan, “11 Eylül Sonrasında Yeni Güvenlik Anlayışı”, *Polis Bilimleri Dergisi*, c. 8 s. 2 (2006):132.

170 Oktay Uygun, “Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi”, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/uygun.pdf> [23.01.2010].

171 Osman Dolu, Hasan Büker, “Caydırıcılığın Sınırları: Caydırıcılık Eksenli Suç Önleme ve Mücadele Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Polis Bilimleri Dergisi*, c.11, s.3 (2009) :17-18.

172 Bıçak, *age*.

2000’de yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında kendi adıyla anılacak bir stratejiyi dile getirmiş, ardından 17 Eylül 2000’de ABD yönetimi bu stratejiyi Ulusal Güvenlik Doktrini olarak açıklamıştır. Bush Doktrinine göre; teröristlerle bunları barındıran ve yardım yapanlar arasında bir ayırım yapılmayacağı, kitle imha silahları edinmeye ve kullanmaya çalışanların hedef olarak alınacağı¹⁷³, ABD halkının çıkarlarını korumak için tehdit sınırlarına ulaşmadan imha yoluna gidileceği, bu konuda gerekirse tek başına hareket etmekten tereddüt etmeksizin kendini koruma hakkını kullanarak teröristlere karşı önceden davranıp ülkeye ve halka zarar vermelerinin önleneceği bildirilmiştir.¹⁷⁴

11 Eylül 2001 tarihinde ABD’nin müdahaleci askeri gücü ve serbest piyasa ekonomisinin sembolleri olan Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon’a karşı terörist saldırılar düzenlenmiştir. ABD Başkanı George W. Bush 27 Eylül 2001’de Kongrenin ortak oturumunda “Dünyanın neresinde olursa olsun devletlerin bir karar vermesi gerekir, bizimle misiniz yoksa teröristlerle mi? Bu günden itibaren teröristleri barındırmaya ve desteklemeye devam eden bir devlet ABD tarafından düşman bir rejim olarak dikkate alınacaktır” demiştir.¹⁷⁵

Bu saldırıların ardından ABD saldırıyı gerçekleştiren El Kaide örgütünün Afganistan orjinli olduğu gerekçesiyle, 07 Ekim 2001 tarihinde bu ülkeye karşı Kalıcı Özgürlük Operasyonu adıyla askeri harekât düzenlemiş ve Taliban rejimini sona erdirmiştir.¹⁷⁶

Bunun yanında Kasım 2001’de Colin Powell çok taraflılığın ABD ulusal çıkarlarına hizmet etmediği durumlarda, gerektiğinde tek başına hareket edeceğini belirterek stratejinin profilini ortaya koymuştur. ABD açısından müdahaleler askeri açıdan zorlaştıkça tek başına hareket tercih edilmektedir.¹⁷⁷

BM’de güç kullanımını öngören bir karar çıkmaması ABD’yi engelleyememiş, Başkan Bush uluslararası camiaya ve BM’e mesaj göndererek “harekete geçmemek çözüm değil silahsızlanma ise şart” diyerek¹⁷⁸ ABD Kongresinden Irak’a askeri

173 Patrick Seale, Patrick J. Buchanan, “The Wages of Empire”, **Washington Report on Middle East Affairs**, Vol. 22, Issue 3, (April 2003):10, [http://web8.epnet.com/citation.asp?tb=1& \[08.12.2005\]](http://web8.epnet.com/citation.asp?tb=1& [08.12.2005]).

174 Ali İhsan Gürler, **Büyük Ortadoğu Projesi ve Bush Doktrini** (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2005),122.

175 Tayyar Arı, **Irak , İran ve ABD Önleyici Savaş Petrol ve Hegemonya** (İstanbul: Alfa , 2004), 249.

176 Rachelle Marshall, "U.S. Effort to Spread Democracy Leaves A Trail of Conflict and Suffering", **Washington Report on Middle East Affairs**, Vol. 24 Issue 4 (May/June 2005): 7 [http://web8.epnet.com/citation.asp?rds=1&sxp=1496 \[08.12.2005\]](http://web8.epnet.com/citation.asp?rds=1&sxp=1496 [08.12.2005]).

177 Gürler, **age**, 322-333.

178 **age**, 241.

harekat için destek almış, uluslararası hukuk meşruiyetinden yoksun olarak İngiltere ile birlikte 20 Mart 2003 tarihinde Irak'a Özgürlük Operasyonuna başlamışlardır. Böylece ABD uluslararası arenada unilateralizm (tek taraflılık) suçlamalarına muhatap olacak kadar yalnız ve bir o kadar da serbest politikalar gütmüştür.¹⁷⁹

Donnelly'e göre "11 Eylül saldırılarının ardından Avrupa, Bush Doktrini'nin Orta Doğu'da demokrasinin geliştirilmesi için önerdiği reçetenin uygulanmasında faal bir rol aldıkları takdirde teröristlere hedef olmaktan, İslami liderlerle özenle geliştirdikleri ilişkilerin bozulmasından ve ekonomik çıkarlarını ve stratejilerini riske atmaktan korkmalarına rağmen ABD müdahalesine destek vermiştir."¹⁸⁰ Gürler de aynı konunun altını çizmiştir.¹⁸¹

Özeren ABD'nin 11 Eylül terör saldırılarına verdiği tepkiyi temel olarak üç dönemde incelemiş, 2001-2006 yıllarını kapsayan teröre karşı savaş konsepti döneminde ABD'nin politikalarını yalnız git (*go alone*) uygulamaları çerçevesinde gerçekleştirdiğini, ABD'nin bu dönemde terörle mücadeleyi sadece güvenlik boyutuyla yürütmeye çalıştığını, yine ABD'nin bu dönemde ülke içinde şüphe üzerine e- posta ve iletişim takibine imkan veren (ve doğal olarak özel hayata müdahale eleştirilerine maruz kalan) Patriot - Terörü Engellemek İçin Gerekli Şartlar Kanununu çıkardığını, ülkeye giren insanların fotoğraf ve parmak izlerini almayı rutin bir uygulamaya dönüştürdüğünü belirtmiştir.¹⁸²

Yine birçok akademisyen tarafından ABD'nin bu dönemde Sovyet tehdidi yerine kendisine küresel bazda hareket kabiliyeti sağlayacak terör tehdidini ikame ettiği,¹⁸³ bu sayede demokrasinin bütün dünyada geliştirilmesi gibi nedenler öne sürerek savaşa hazır, hareket kabiliyeti yüksek kuvvetler ile ülke ekonomisinin günün şartlarına göre revizyonunu amaç edinen dünya enerji kaynaklarını kontrol altında tutmayı hedefleyen yeni bir güvenlik konsepti oluşturduğu ifade edilmiştir.¹⁸⁴

179 *age*, 242.

180 Tom Donnelly, "NATO Üzerine Düşünceler", http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/turkish/art2_pr.html [08.12.2005].

181 Gürler, *age*, 319.

182 Süleyman Özeren, Hüseyin Cinoğlu, "ABD'nin Afganistan ve Irak'ta Terörle Mücadele Politikası", **Polis Akademisi Uluslararası Terörizm ve Sınırı Aşan Suçlar Araştırma Merkezi Raporu**, no 14 (Ocak 2010), 9-11.

183 Arı, *age*, 495.

184 Gürler, *age*, 41.

Arı ABD yönetiminin önleyici savaş ve önceden vurma kavramları doğrultusunda çok taraflı işbirliği yerine tek taraflı çıkarları savunmaya dönük bir politika izleyeceğini ortaya koyduğunu, bu alandaki tehdidin niteliğinin ne olduğuna, ABD yönetiminin karar verdiğini belirtmiştir.¹⁸⁵

Özeren bu politikanın 2 ve 3. döneminde ise ABD'nin uluslararası işbirliğine daha fazla ihtiyaç duyduğunu, bu dönemde gerçekleştireceği politikaların meşruiyeti açısından müttefiklerini ve kamuoyunu daha fazla ikna etmesi gerektiğinin farkına vardığını, bu dönemde ABD'nin ya bizimlesiniz ya onlarla söylem ve tavrını terk edip, daha çok diplomasiyle politikalarını yürütme yolunu seçtiğini belirtmiştir.¹⁸⁶

Bir çok yazar ABD'nin tek taraflı giriştiği bu savaş sonrasında ülkeler arasında ABD yanlıları, ABD karşıtları diye net bir ayrışmanın yaşandığı¹⁸⁷, başta Ortadoğu olmak üzere belli bölgelerde ABD karşıtlığı adına radikal oluşumların arttığı¹⁸⁸, demokrasiyi tesis ve terörizmi önleme adına bireysel özgürlüklerin çiğnenerek kısır bir döngüye girildiği, bu açıdan 11 Eylül sürecinin güvenlik devleti anlayışını yaygınlaştırdığı görüşündedirler.

Bunun yanında Aydın 11 Eylül süreci sonunda demokratik devlet düzenlerine, özgür toplumsal hayatlara yönelik şiddet eylemlerinin hoş karşılanmayıp desteklenmediği, Bu tür eylemler siyasal amaçlarla işlenmiş olsa bile failin, terörist olarak adlandırıldığı, terörün insan hakları ihlali olduğu fikrinin eğilim kazandığı bunun sonucu olarak ta Avrupa ülkelerinin IRA, ETA, PKK, DHKPC, 17 KASIM gibi örgütleri terörist ilan ettiğini belirtmiştir.¹⁸⁹

3.4. Türkiye'deki Değişim ve Dönüşümün Kanıtları

Avrupa ile Entegrasyon Amacıyla Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler: 22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag AB Liderler Zirvesi'nde AB'ne adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce sahip olması gereken ölçütler belirlenmiştir. Bu ölçütler siyasal, ekonomik ve birlik mevzuatının

185 Arı , *age* , 496.

186 Özeren, Cinoğlu, *age*.

187 Seale, Buchanan, *age*.

188 Youssef M. Ibrahim, "A Post War Arab World Three Views, Democracy Be Careful What You Wish For", **Washington Report on Middle East Affairs**, Vol. 22, Issue 4, (May 2003):14 <http://web8.epnet.com/citation.asp?rds=1&sxp=1280> [08.12.2005].

189 Aydın, "Terör Eylemlerinin Siyasal Suç Açısından, 18.

benimsenmesi olmak üzere üç ana başlıkta toplanmıştır. Bu çerçevede Kopenhag Siyasi Kriterleri uyarınca AB'ne girmeye aday ülkelerin; kurumsallaşmış bir demokrasinin varlığı, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve azınlıkların korunması şeklinde dört ana kriter baz alınarak değerlendirmeye tabi tutulacağı belirtilmiştir.

Bununla birlikte AB Türkiye'ye yönelik olarak yol haritası niteliğindeki Türkiye'nin AB'ne katılım ortaklığı belgelerini 2001, 2003, 2006 ve 2008 yıllarında gerçekleştirilen AB Liderler Zirvelerinde yayınlamıştır.¹⁹⁰ Zirve, AB'nin en yüksek politik kurumudur ve AB üyesi devletlerin, devlet ya da hükümet başkanlarının ve Avrupa Komisyonu başkanının katılımlarıyla yürütülür. Avrupa Zirvesi, AB'nin resmî kurumlarından biri değildir ve yasama, yürütme gibi güçlere sahip değildir, bunun yanında bütünleşme ve genişleme politikası gibi AB için önemli konuları ele almaktadır. Bu bağlamda zirve kararlarında aday ülkelerin katılım ortaklığı belgelerine yer verilmektedir.

Bu kararlara bakıldığında;

14 Nisan 2003 tarihli Avrupa Zirvesi Kararı

Kısa vadede; “özellikle polisin hesap verebilirliğinin sağlanması amacıyla, ilgili tüm kuruluşların daha fazla geliştirilmesi ve güçlendirilmesi

Yargı da dahil olmak üzere, bütün kanun uygulayıcı kurumlar arasında işbirliğinin artırılması”...

Orta vadede; “Hukuki yardım sisteminin, tüm vatandaşların adalete erişimini sağlamak üzere daha fazla geliştirilmesi”¹⁹¹

Türkiye ile Katılım Ortaklığı Belgesinde Yer Alan İlkeler, Öncelikler ve Koşullara İlişkin 23 Ocak 2006 tarihli Zirve Kararı

Kısa vadede; “ulusal güvenlik stratejisinin oluşturulması ve uygulanmasına ilişkin olmak üzere, sivil makamların denetimsel işlevlerini tam olarak kullanmalarının sağlanması

Güvenlik işlerinin yürütülmesinde daha ileri düzeyde hesap verebilirlik ve şeffaflık sağlanması yönünde adımlar atılması,

Yeni Ceza Kanunu dahil olmak üzere, insan hakları ve temel özgürlüklere ilişkin yasal hükümlerin, tüm adli makamlarca, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ilgili içtihadı doğrultusunda tutarlı bir şekilde yorumlanmasının sağlanması,

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri hakkındaki Yönetmeliğin uygulanmasının sağlanması ve hükümlerinin, seçilmiş yetkililer, adli, akademik ve askeri personeli de

190 Katılım Ortaklığı Belgesi: Avrupa Birliğine aday ülkeler için, AB Konseyi tarafından kabul edilen, her bir aday ülkenin AB'ye katılım yönünde gelişme kaydetmesi öngörülen öncelikli alanların değerlendirildiği belgedir. Katılım Ortaklığı Belgesi, aday ülkenin Kopenhag kriterlerine uyum sağlama doğrultusundaki yükümlülükleri kapsamında, kısa ve orta vadeli önceliklere ilişkin bir takvim içerir.

191 **Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi**, (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü,Nisan 2003)1-10.

kapsayacak biçimde genişletilmesi,

Özellikle işkence ve kötü muameleye karşı mücadeleyi güçlendirmek amacıyla, kolluk kuvvetlerinin insan hakları ve soruşturma teknikleri konularındaki eğitiminin yaygınlaştırılması.

Dil, siyasi düşünce, ırk, cinsiyet, ırksal veya etnik köken, din veya inanç, maluliyet, yaş veya cinsel tercihinin bakılmaksızın ve bunlara göre ayırım yapılmaksızın bütün bireylerin insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanmalarının yasal açıdan ve uygulamada güvence altına alınması,

Suçun cezasız kalması ile mücadelenin yoğunlaştırılması. Savcılarının, iddialara ilişkin olarak faillerin belirlenip mahkemeler tarafından cezalandırılmasını sağlayacak şekilde zamanında ve etkili soruşturmalar yürütmelerinin sağlanması.

İşkenceye Karşı BM Sözleşmesinin, gözaltı yerlerinin bağımsız olarak denetlenmesini sağlayacak bir sistemin kuruluşunu öngören İhtiyari Protokolünün onaylanması.

Gözaltı sürecinin başlangıcından itibaren bir avukat ile özel görüşme ve yakınlarının durumdan haberdar edilmeleri hakları olduğundan vatandaşların haberdar olmalarının ve bu hakkı kullanabilmelerinin sağlanması.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ilgili içtihadına uygun olarak dernek kurma ve barışçı toplantı yapma özgürlüklerine ilişkin tüm reformların uygulanması.

Güvenlik güçleri tarafından aşırı güç kullanılmasının önlenmesine yönelik tedbirlerin uygulanması.

Kolluk kuvvetlerinin tamamının geliştirilmesi ve güçlendirilmesine devam edilmesi ve bunların statü ve işleyişlerinin, kurumlar arası iş birliğini geliştirmek yoluyla dahil olmak üzere, Avrupa standartlarıyla uyumlaştırılması.

Bir Polis Etik Kuralları Rehberi kabul edilmesi. Polis ve jandarmanın daha fazla hesap verebilirliğini sağlamak amacıyla bağımsız ve etkili bir şikayet sistemi kurulması.

Modern soruşturma teknikleri ve suç önleme stratejilerinin kullanımının geliştirilmesi. Adli Polisin eğitimi ve kapasitesinin geliştirilmesine yönelik adımlar atılması.”¹⁹²

26 Şubat 2008 Tarihli Zirve Kararı

Kısa vadeli öncelikler; “Sivil idarenin ulusal güvenlik stratejisinin oluşturulması ve uygulanması da dahil olmak üzere güvenlikle ilgili mevzularda denetim işlevlerini tam olarak kullanmasının sağlanması.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri hakkındaki Yönetmeliğin uygulanmasının sağlanması ve hükümlerinin, seçilmiş yetkililer, adli, akademik ve askeri personeli de kapsayacak biçimde genişletilmesi.

Kolluk kuvvetlerinin insan hakları ve soruşturma teknikleri konularındaki eğitimine devam edilmesi.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesinin tavsiyeleri doğrultusunda işkence ve kötü muameleye karşı "sıfır hoşgörü" politikası bağlamında kabul edilen önlemlerin uygulanmasının sağlanması.

Suçun cezasız kalması ile mücadelenin yoğunlaştırılması. Savcılarının, iddialara ilişkin olarak faillerin belirlenip mahkemeler tarafından cezalandırılmasını sağlayacak şekilde zamanında ve etkili soruşturmalar yürütmelerinin sağlanması

Ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin yaşadıkları yerlere geri dönüşlerinin kolaylaştırılmasına yönelik tedbirlerin takibi.

Terör ve terörle mücadeleden kaynaklanan zararlarının karşılanması hakkındaki kanunun uygulanmasına devam edilmesi. Mağdurların adil ve hızlı bir biçimde tazmin edilmelerinin sağlanması.

¹⁹² http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/AB/AB%20BELGELER/Katilim_ortakligi_2006.pdf[17.03.2010].

Etik kodun kabul edilmesi ve daha iyi hesap verilebilirliği teminen tüm kolluk kuvvetlerini kapsayan bağımsız ve etkin bir şikayet sisteminin kurulması.”¹⁹³

şartlarının öngörüldüğü gözlenmektedir.

Türkiye, Katılım Ortaklığı Belgelerinde yer alan hususlara yönelik olarak Ulusal Program’ı hazırlamıştır. Bener bu Ulusal Program’lar çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında kaydedilecek gelişmeleri sürekli olarak izlemesinin öngörüldüğünü belirtmiştir.¹⁹⁴

3.4.1. Anayasada ve Yasalarda Yapılan Değişiklikler

1982 Anayasası kabul edildiği Ekim 1982 tarihinden günümüze kadar çeşitli defalar değiştirilmiştir, özellikle Avrupa ile bütünleşme çerçevesinde 3 Ekim 2001 tarihinde gerçekleştirilen anayasa reformu bu alandaki en kapsamlı anayasa düzenlemesidir. Ekim 2001 tarihli anayasa değişikliğinde 6 madde devletin temel kurum ve işlevlerine, 27 madde temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.¹⁹⁵

Yasalarda Yapılan Değişiklikler; Türkiye uluslararası platformda kabul gören standartlara ulaşmak için uzun zamana yayılmış bir süreç dahilinde çalışmalar yürütmüştür. Bu bağlamda Türkiye AİHM’nin zorunlu yargı yetkisini 1990 yılının Ocak ayından itibaren kabul etmiş, 1999 yılında Memurin Muhakematı Hakkında Kanun kaldırılmış, 2000 yılında bir yönetmelik ile İnsan Hakları İl ve İlçe Kurulları oluşturulmuş ve 2001 yılında kabul edilen bir kanunla İnsan Hakları Üst Kurulu yasal düzeyde kurumsallaştırılmış ve Başbakanlık bünyesinde İnsan Hakları Başkanlığı - İnsan Hakları Danışma Kurulu oluşturulmuştur.

Adli soruşturma sürecine ilişkin gözaltı koşulları iyileştirilmiş, gözaltı süreleri 2001 yılındaki Anayasa değişikliğiyle en fazla 4 günle sınırlandırılmış, Kasım 2002 tarihinde olağanüstü hal uygulamasına son verilmiş, aynı yıl toplantı gösteri yürüyüşü kanununda bazı düzenlemeler yapılmış, 2004 yılında MGK Genel Sekreterliği’ne ilk kez bir sivil atanmıştır. 2006 yılında Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, değiştirilmiş, Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin

¹⁹³ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf [17.03.2010].

¹⁹⁴ Bener, **age**, 21

¹⁹⁵ Anayasada göz altı süreleri gibi kanunla düzenlenebilecek ayrıntıda konulara da yer verilmiştir.

ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin 13. Ek Protokolü, Şubat 2006'da onaylanmıştır.¹⁹⁶

Devlet Güvenlik Mahkemeleri; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü hür demokratik düzen ve nitelikleri aleyhine işlenen suçlara bakmakla yükümlü uzmanlık mahkemeleri olarak kurulması 1982 Anayasasıyla öngörülmüş, 1983 tarihli DGM Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile kurulup 1984 yılında faaliyete geçmiştir.¹⁹⁷

DGM kararlarına AİHM' de asker üyelerin varlığı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlali kararları verilmiş, bunun üzerine öncelikle Mahkemenin yapısı yeniden düzenlenmiş ardından da Anayasa da DGM'lerin tanımlandığı 143. madde değişmiş nihayetinde DGM'ler 30.06.2004 tarihinde 5190 sayılı yasayla kaldırılarak 5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kanununun 250. maddesinde belirtilen suçlara bakmakla yükümlü Ağır Ceza Mahkemelerine dönüştürülmüştür.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu; 12.04.1991 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 3713 sayılı yasanın 1. maddesinde yapılan terör suçu tanımının sınırları belli ve net olmadığı yönüyle eleştirilmiş, madde 2003 ve 2006 yıllarında yeniden düzenlenmiştir.

Sancar Kanununun 7 ve 8. maddelerinde düzenlenen terör örgütü propagandası suçunun basın yoluyla işlenmesi durumunda yayın organları sahiplerinin ağır para cezasıyla cezalandırılması ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirildiğini ifade etmiştir. Sancar yine Kanununun 10. maddesinde düzenlenen soruşturma safhasında avukat sayısının sınırlanması savunma hakkını ihlal olduğu yönünde eleştirildiğini, Kanununun 15. maddesinde düzenlenen terörle mücadelede görevli kişilerin bu görevlerinin ifasından doğduğu iddia edilen suçlardan dolayı haklarında açılan kamu davası sonuçlanıncaya kadar tutuklanamayacağı hükmünün

196 <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihm/400.doc>[16.03.2010].

197 Gökçen Alpkaya, "Devlet Güvenlik Mahkemeleri", **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, ed. Baskın Oran c.2 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002): 196

kanuni eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirildiğini belirtmiş¹⁹⁸, hüküm 2006 tarihinde değiştirilmiştir.

Bu yasadaki bazı noktalara ait eleştiriler de Sağlam tarafından ifade edilmiş, bu çerçevede Yasanın ek 2. maddesinde terör örgütlerine karşı yapılan operasyonlarda ‘teslim ol’ çağrısına uyulmaması veya silah kullanmaya teşebbüs edilmesi halinde kolluk görevlilerinin doğrudan ve duraksamadan silah kullanma yetkisinin Anayasa Mahkemesi tarafından terör örgütü mensuplarının kullanmaya teşebbüs edebilecekleri silahın açıkça ateşli silah olmaması, buna karşın kolluk kuvvetinin doğrudan hedefe kullanacağı silahın ateşli silah olmasından dolayı orantılılık ilkesiyle bağdaşmadığı ve yaşam hakkının ihlal edildiği yönüyle iptal gerekçesi sayıldığı belirtilmiş,¹⁹⁹ yasaya 2006 yılındaki değişiklikle silah kullanma yetkisine “tehlikeyi etkisiz kılabilecek ölçü ve orantıda” kistası getirilmiştir.

4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanunu; Kamu kurumlarında yapılan iş ve işlemlerin bir ölçüde tabi tutulması yaşamsal önem arz etmektedir. Bu alanda bir ölçütün yokluğu tamamen yöneticinin anlayış ve inisiyatifleriyle, yani subjektif işlemlerle doldurulmaktadır. Bu alandaki boşluğu doldurmayı amaçlayan ve 2003 yılının Ekim ayında yürürlüğe giren kanunun amacı 1. maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarında şeffaf yönetimin ve açıklık ilkelerinin gereği olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmaları olarak belirtilmiştir. Kanun, gizlilik dereceli belge/bilgiler haricinde, özel bir çalışma gerektirmeyen ve kurumlarda görevleri gereği bulunması gereken bilgilerin usule uygun talep edilmesi durumunda, bilgiyi temin etmenin ve müracaat sahibini bilgilendirmenin usullerini belirlemiştir.

5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kanunu; Kanuni eşitlik prensibi gereğince suç sayılan fiiller TCK’da, Kabahat sayılan fiiller Kabahatler Kanununda sayılmıştır. Bir ülkede kişilerin uyması gerekli olan kuralların varlığı veya sertliği o sistemi işletmeye yetmeyebilmektedir, sistemi işletmek için ek düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş bu düzenlemelerle kamu hizmet sistemini uluslararası platformda kabul görececek bir düzeyde işletmek amaçlanmıştır.

2004 yılında yürürlüğe giren bu yasayla başbakanlık bünyesinde Kamu Görevlileri Etik Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurulda İl belediye başkanlığı yapmış olanlar,

198 Sancar, **Devlet Aklı**, 220-225.

199 Fazıl Sağlam, “Hukuk Devleti ve Terör”, **AÜSBF Dergisi**, c. 62, s. 3. (2007):291-317.

emekli yüksek yargı üyeliği görevlerinden emekliye ayrılanlar, Müsteşarlık, büyükelçilik, valilik gibi görevlerden emekliye ayrılanlar, Üniversitelerde rektörlük veya dekanlık görevlerinde bulunmuş öğretim üyeleri veya bunların emeklileri arasından, Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında en üst kademe yöneticiliği yapmış olanlar arasından olmak üzere toplam onbir üye seçilmektedir.

Bu kurulu oluşturmanın amacı yasanın içeriğinde; kamu görevlilerinin uymaları gereken etik davranış ilkelerini belirlemek, kamu görevlileri [yöneticileri] nin görevlerini yürütürken etik davranış ilkelerinin ihlâl edildiği iddiasıyla gerekli inceleme ve araştırmayı yaparak sonucu ilgili makamlara bildirmek, kamuda etik kültürünü yerleştirmek şeklinde belirlenmiştir. 2005 yılında bu amaçla çıkarılan bir yönetmelikle çerçeve olarak bazı ilkeler belirlenmiş ve her kamu görevlisini uymaya taahüt ettiği ‘kamu görevlileri etik sözleşmesi’ belirlenmiştir.

4. SORUŞTURMA HUKUKUNDA ZOR EKOL; DELİLDEN SANIĞA ULAŞMAK VE HUKUKSAL DEĞİŞİM AÇISINDAN ÖRNEK SORUŞTURMALAR

Değişen Güvenlik ve Adalet Sistemi; Suç soruşturma usulüne ilişkin temel yasa 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'dur. Bu kanun 04.12.2004 tarihinde TBMM 'de kabul edilip 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni CMK beraberinde yeni bir suç soruşturma ve yargılama sistemini beraberinde getirmiştir. Yeni CMK, değişen yasadan (1412 sayılı CMUK) farklı olarak suç soruŐturmakla görevli kolluk gücünün doğrudan ve resen soruşturmaya el koyma ve devam ettirmesine imkan tanımamıŐtır.

CMK suç soruŐturmasının evreleri niteliğinde olan iŐlemlerden; fiziki kimliğin tespiti²⁰⁰, yer gösterme²⁰¹, gözaltı²⁰² gibi işlemlerde cumhuriyet savcısının yazılı talimatını, adli arama²⁰³, aramada elde edilen belge ve kağıtları inceleme²⁰⁴, suç unsurlarına el koyma²⁰⁵, Şüpheliye ait bilgisayarlar da inceleme²⁰⁶ gibi işlemlerde de hakim (*sulh ceza*) kararını öngörmüş kolluk kuvvetine inisiyatif tanımamıŐtır. Gözaltı süresi 2001 yılından itibaren en fazla dört günle sınırlandırılmış, kolluk güçlerinin sokaktaki Şüphelinin dahi üstünü araması hakim kararına bağlanmıştır.²⁰⁷ Zeybek'e göre "bu nitelikte kazuistik ve sınırlayıcı bir düzenleme, girmeye aday

200 CMK Md. 81; Bu işlem bir suç Şüphesiyle yakalanan kişiye ait beden ve parmak izi ölçüleriyle olay yerinden elde edilen iz, görüntü gibi delillerin mukayese edilmesi amacıyla numune alma işlemi ve usulleridir.

201 CMK Md. 85; Şüphelinin suçun işlendiği zaman diliminde, suçun işlendiği yere götürüp ayrıntılı olarak suçu nasıl iŐlediđini anlatması işlemidir.

202 CMK Md. 91;Suç esnası veya sonrası yakalanan Şüphelinin soruşturma işlemleri tamamlanıp Cumhuriyet Savcılığına sevkine kadar geçen (yasada ön görülen) süre içinde soruşturma biriminde tutulma işlemidir.

203 CMK Md. 119; Adli arama;suç iŐlendikten sonra Şüphelinin üzeri, evi, iŐyeri, aracında suça ilişkin delilleri arama işlemidir.

204 CMK Md. 122.

205 CMK Md 127; Suça ilişkin delillerin soruşturma ve sonrası süreçte adli emanette alıkonması işlemidir.

206 CMK Md. 134.

207 Önleme araması için bkz Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu Md. 9.

olduğumuz ve dünyanın en gelişmiş hukuk sistemlerine sahip ülkeler olarak değerlendirilen AB ülkelerinde dahi bulunmamaktadır.”²⁰⁸

Şöyle ki İspanya’da terör suçu faillerine yönelik olarak 5 güne kadar uzayan önleyici gözaltı düzenlemesi bulunmaktadır. Yani kişi somut olaya karışmasa bile suçu önleme amaçlı 5 güne kadar gözaltına alınabilmektedir. Adli anlamda ise terör suçu failleri için 13 güne kadar uzayabilen ve iletişime izin verilmeyen göz altı (*incommunicado detention*) söz konusudur.²⁰⁹ Bu tür gözaltında bulunan kişi;

“Yakınlarına veya kendisinin belirlediği üçüncü kişilere yakalandığını haber veremez... Özel avukatının hukuki yardımından faydalanamaz ve kendi avukatını kendisi belirleyemez. Ancak yetkili kurullarca görevlendirilmiş avukatların hukuki yardımından faydalanabilir. Sözlü olarak görüşme yapamaz yazılı görüşmeleri de yetkili birimin denetimine tabidir.”²¹⁰

Cemal Türkiye’nin sadece PKK terör örgütüyle mücadelesinde Sakarya Meydan Muhaberesi’ndekinden fazla kayıp verdiğini belirtirken²¹¹ İspanya’da ETA terör örgütünün saldırılarında hayatını kaybeden güvenlik personelinin toplam sayısı 482 olarak aktarılmıştır.²¹² Buna rağmen gelinen noktada Avrupa ülkelerinin mevzuatı ile ülkemize ait yasal düzenlemeler arasında bu denli farklılıklar söz konusudur. Bunun yanında Yenisey de Almanya’da devlet güvenliği bağlamında adli ve önleyici güvenlik tedbirlerinin bireysel özgürlükler aleyhine daha kuşatıcı olduğundan söz etmektedir.²¹³

2005 yılındaki bu yasal değişimler ilk planda kamuoyunda kaygıyla karşılanmıştır. Bu noktada İçel; ülkede toplumsal güvenliği bozucu suçların artışıdaki temel neden olarak, 2005 yılında yaşanan bu yasal düzenlemeleri saymıştır.

İçel 5271 sayılı CMK ilgili olarak;

“Kolluğun doğrudan soruşturma başlatması ve ceza muhakemesi işlemi yapmasının yasaklanması çok ciddi biçimde suçlulukla mücadeleyi baltalamıştır. CMK.m.90’da düzenlenen ve suçüstü halleri ile çok sıkı şartlara bağlı olarak uygulanan “yakalama” önlemi dışında kolluğun resen kullanacağı tek adli yetki bulunmamaktadır. Kolluk ifade alma veya gözaltına alma dahi yapamamakta, çok kısa süre önce işlenip bitmiş bir suça müdahale edememektedir. Her işlem için savcıdan talimat alması gerekmektedir. Bu hiçbir Avrupa ülkesinde böyle değildir.

208 Cengiz Zeybek, “Yeni Ceza Adalet Sisteminde Suçların Delillendirilmesi Bakımından Polisin Yetkileri ve Sınırlılıklar” , <http://www.caginpolisi.com.tr/60/59-60-61-62.htm> [01.06.2010].

209 **İspanya’nın Terörle Mücadelesi**, (Ankara: Polis Akademisi UTSAM Raporlar Serisi No 15, Mart 2010),40-41.

210 **age**, 41.

211 Hasan Cemal, **Kürtler** , (İstanbul: Doğan Kitap, 2003):550.

212 **İspanya’nın Terörle**, 15.

213 Feridun Yenisey, “Alman Hukuku ile Mukayeseli Olarak Polisin Genel Hallerdeki ve Terördeki Yetkileri”, <http://www.caginpolisi.com.tr/99/9-10-11.htm> [15.06.2010].

Kolluğun suçla mücadelesinde doğrudan harekete geçme yetkisi kaldırıldığı gibi, kolluk doğrudan savcıya bağlanarak savcının denetim ve talimatıyla çalışabilmektedir. Adli kolluğun bulunduğu ülkelerde ise adli kolluk doğrudan savcıya bağlanmamakta, polis ile savcılar arasında hem hukuk hem polislik eğitimi almış gerektiği kadar savcı yardımcılarının bulunmaktadır...

Kolluğun adli arama yetkisi kaldırılmış ve çok sınırlı bir durumda kolluk amirinin yazılı emriyle arama yapmasına olanak verilmiştir ki, bu durum kolluğun suça hemen müdahale edebilmesini ve diğer yetkilerini kullanmasını engellemektedir.

Aramada özellikle gecikmesinde sakınca bulunan bir hal varsa, savcının “yazılı emri” koşulu aranmaktadır. (CMK.m.119). Bu sakıncalıdır. Böyle bir durumda yazılı emir istemek işin doğasına aykırıdır.”

şeklinde değerlendirmelerde bulunmuştur.²¹⁴

Yazılı ve görsel medya’da da yasal değişikliklerin kamu düzeninin yaygın biçimde bozulmasına sebebiyet vereceği endişesiyle pasif de olsa Emniyet Teşkilatında direnç gösterileceğini içeren yazılar kaleme alınmıştır.²¹⁵

Yeni bir ceza adalet sisteminin habercisi biçimindeki bu düzenlemelerle AB süreci; kolluk görevlilerine yaptıkları işin felsefesini yeniden gözden geçirme fırsatını da vermiştir. Bu düzenlemelere ilkin refleks niteliğindeki tepkilerle yaklaşmış, değişimin ülkede bir suç patlaması ve birçok sosyal sorunu beraberinde getireceği varsayılmıştır. Bu süreçteki yasal düzenlemeler yetkili kurumların raporlarında “polisi, suç soruşturmasında, başta gözaltına alma, ifade alma, yakalama, el koyma, delil toplama ve arama yetkileri olmak üzere sadece cumhuriyet savcısının emir ve talimatlarını uygulayan, suçüstü halinde olaya el koyup, bunun dışında yakalama dışında emir almadan hiçbir işlem yapamayan pasif bir süje haline getirmiştir” şeklinde değerlendirilmiştir.²¹⁶

Bu gelişmelerin yanında 1990’lardan itibaren kırsal kesimden büyük kent merkezlerine doğru yaşanan iç göç ve bunun sonucu olarak meydana gelen hızlı ve çarpık kentleşme, bu kentlerde ortaya çıkan düzensiz nüfus artışı ve heterojen nüfus yapısı ile bu nüfus hareketliliğinin neden olduğu işsizlik vb. sosyal, nedenlerle meydana gelen suç oranlarında son yıllarda önemli oranda artış görülmüştür. Zeybek’e göre “ceza adalet sistemini değiştiren ve yeni düzenlemelerin yürürlüğe girdiği 1 Haziran 2005 tarihi başlangıç alındığında, meydana gelen suçlarda son bir yılda bir önceki yıla göre artış oranı, 2000–2004 yılları arasında görülen yıllık artış

214 Kayhan İcel, “Güvenlik Sorunu ve Ceza Hukuku (Nedenler ve Öneriler)” <http://www.iticu.edu.tr/Kutuphane/dergi/s10/M00148.pdf> [01.07.2010].

215 Ardan Zentürk, “Suçu önleyelim derken...” <http://www3.stargazete.com/gazete/yazar/ardan-zenturk/sucu-onleyelim-derken-134055.htm> [2 mart 2005] .

216 İspanya’nın Terörle, 15

trendinin üzerindedir.”²¹⁷ Emniyet Teşkilatı açısından bu suç türlerinin toplumdaki artışının önünü almak ve olayları aydınlatmak için reel olarak yasaları eleştirmekten daha fazlasını yapmak gerektiği mantalitesi içsel olarak gelişmeye başlamıştır. Bu zorlayıcı etken kurumda teknik ve yapısal anlamda birçok değişimin tetikleyicisi olmuştur.

Bu bağlamda, gözaltı süresinin 4 günle sınırlı kalması neticesinde, delil tespit ve değerlendirme süreci olarak cumhuriyet savcılıklarıyla koordineli bir şekilde iddianamenin yazılıp yetkili mahkeme tarafından kabulüne kadar ki süre esas alınmaya başlanmıştır. Yani polis (yada diğer kolluk kuvveti) meydana gelen bir adli olayın failinin tespit çalışmalarını gözaltı süresiyle sınırlandırmak zorunda değildir. Cumhuriyet Savcısı iddianameyi hazırlayıp yetkili mahkemede dava kabul edilinceye kadar delil tespit işlemleri devam edebilmektedir.

İpekçioğlu; kolluk tarafından alınan şüpheli ifadesinin, soruşturma evresinde kamu davasını açma konusunda, cumhuriyet savcısına yardımcı olan bir delil aracı olduğunu ifade etmiştir.²¹⁸ Bunun yanında CMK Madde 148/4’ te ki “Müdafi hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz” hükmüyle avukat bulunmaksızın alınan ifade başlıca delil olmaktan çıkarılmıştır. Bu gelişme üzerine suç şüphesi altındaki kişinin konumu söyledikleriyle değil kolluk kuvvetinin delillendirdiği ve ispatladığı argümanlarla belirlenecek bir sürece girilmiştir.

Bu çerçevede kolluk kuvvetleri sadece tahkikat evrakını adli birimlere ulaştıran araç konumunu aşmak durumunda kalmış, delil tespit noktasında olay yeri inceleme birimleri ve kriminal laboratuvarları yetkin duruma getirilmiş, CMK’nın 78. maddesiyle düzenlenen moleküler genetik inceleme hayata geçirilmiştir.²¹⁹

Dağlar aslında “AB sürecinde, devlet-birey dengesinin sağlanması için yapılan kanun değişikliklerinin toplum ve devlet güvenliğini tehlikeye atan bir husus olmadığı” altını çizmiş; Avrupa ülkelerinin güvenliğinde o ülkelerin “güçlü ekonomileri, suça duyarlı sivil toplum örgütleri, eğitimleri, modern suçla mücadele teknikleri, suç ve

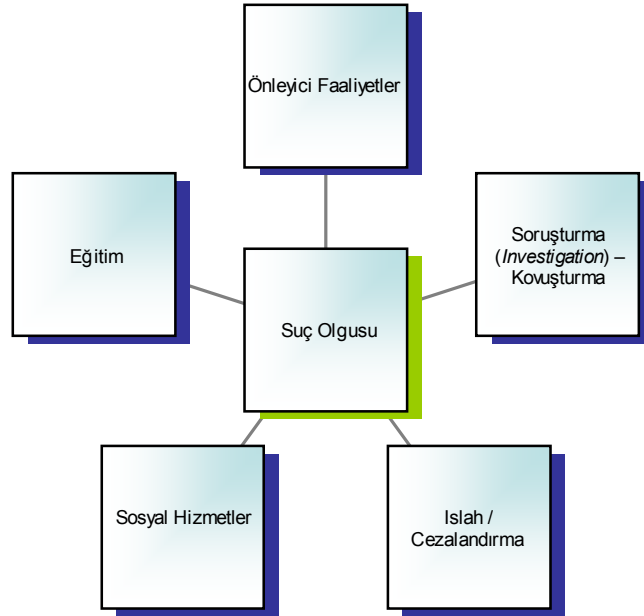
217 Zeybek, age.

218 Aksoy İpekçioğlu, “Gözaltında Alınan İfadenin Önemi”, *AÜHFĐ*, c.57, s.3 (2008): 67

219 Bu konuda bir diğer gelişme parmak izi tabanının (afis) etkin bir şekilde kullanımını, bkz. Ziyaettin Kaygusuz, “Olay Yerindeki Sessiz Tanıkların Bilimsel Olarak Konuşturulması”, <http://www.caginpolisi.com.tr/12/36-37.htm> [01.04.2010].

suçluluk konusunda ilkeli yayın yapan medyaları, ileri teknolojileri, iyi işleyen ceza adalet sistemlerini” bir bütün olarak pay sahibi yapmıştır.²²⁰

Klasik ulusal güvenlik anlayışı perspektifinde, güvenlik sorunları sadece suç - yaptırım ikileminde tek boyutlu olarak ele alınır, ekonomik, ailevi, eğitim, yasal ve diğer sosyolojik yönleri göz ardı edilirse, sorunların bu döngüde devam edeceği açıktır. Devlet güvenliğini tehdit eden her olayın önlenmesinde aile, eğitim kurumları, sivil toplum örgütleri, medya, kolluk güçleri, adli kurumlar, ceza infaz kurumları, devletin diğer sosyal hizmet ve sosyal güvenlik kurumları üzerine düşen sorumluluklar bulunmaktadır. Dağlar bu noktada devlet kurumları ile kamu hizmetinden faydalanan vatandaşların arasında oluşan anonim bir güvenlik anlayışından söz etmektedir.²²¹



Şekil 1: Yeni Güvenlik Anlayışında Suçlulukla Mücadele

Yeni güvenlik konseptinde toplumdaki suç kavramı ve suçlu kişilik vücuttaki kanserli hücrenin yayılmasının engellendiği gibi sadece kolluk güçleriyle değil ilgili diğer kurumların katkılarıyla bütüncül bir anlayışla çevrelenmiştir.

220 Murat Dağlar, “Avrupa Birliği Sürecinin Türkiye’nin Güvenlik Hizmetlerine Etkileri”, <http://www.caginpulisi.com.tr/64/48-49.htm> [01.04.2010].

221 age.

Ülkenin içinde bulunduğu süreç kurumsal modernizasyonun yanında güvenlik anlayışında revizyon ihtiyacının da tetikleyicisi olmuştur. Bu noktada toplum destekli yeni bir güvenlik anlayışı ortaya konulmaya başlanmış, Alpkan ve Palacı toplum destekli yeni güvenlik anlayışını;

“Polisle halkı birlikte güvenlik hizmeti üretmeye yönelen, polis teşkilatlarının karar verme süreçlerine kurum içinde çalışanlarını, kurum dışında ise halkın katılımını gerektiren, örgütsel yapı ve kültürde, ademi merkeziyetçiliğe, yetki devrine, müşteri odaklılığa ve suç önlemeye yönelen, sosyal düzeni ve asayişini sağlamak için suç dışındaki durumları da polislik hizmeti kapsamına alan yenilikçi ve yaratıcı bir polislik felsefesi ve stratejisi”

biçiminde tanımlandığını aktarmışlardır.²²²

Alpkan ve Palacı iki güvenlik anlayışını “geleneksel polislik yaklaşımının, suçları aydınlatmada bazen ‘her ne pahasına olursa’ anlayışının, ‘herkese karşı şüpheli bir bakış’, kamu düzenini ve huzuru sağlarken bazen ‘halka rağmen’ bir yol izleme gibi” unsurları barındırdığını, buna karşın yeni güvenlik anlayışının “yerel sorunları çözmek için halkla birlikte çalışan, memurların varlığına odaklanmış yeni bir polislik stratejisi” olduğunu belirterek mukayese etmişlerdir.²²³

Toplum Destekli Polisliğin bu bağlamda vatandaş odaklılık, yönetime katılma, problem çözücü polislik gibi unsurları barındırdığı belirtilmektedir.²²⁴ Güvenliği sağlayan bir kurumun vatandaş odaklılık gibi güvenlikle ilgisiz görünen bir olguyla ilgilenmesi ilk bakışta anlamsız görünse de aslında bu olgunun şüpheliyle normal vatandaş ayırt edebilen bir profesyonelliği gerektirdiği ortadadır.

Alpkan ve Palacı yeni güvenlik anlayışı bakış açısıyla polis tarafında halkın güvenliği için verilebilecek destekleri;

- “Halkın ve polisin güvenlik stratejileri, bütçesi ve çabalarının gereksiz yere teksirini önlemek için emniyet amirliklerinin koordinasyonunda halkın ve idarenin temsilcilerini bir araya getiren sıfır hiyerarşili kalıcı koordinasyon ve işbirliği komiteleri oluşturmak,
- Bu komiteler vasıtasıyla halkı yerel ve dönemsel olarak işleme ihtimali en yüksek suçlar konusunda bilgilendirmek,
- Bu suçların oluşumuna imkân sağlayabilecek ve tedbirsizlik veya sosyo-ekonomik sebeplerden kaynaklanan suça teşvik ortamını değiştirme yollarını halkın ileri gelenleri ile beraber bulmaya çalışmak,
- Mahallelerde gönüllü temsilcilere ve katılımcılara eğitim verilerek polise yardımcı bir kuvvet kazanmak,

222 Lütfihak Alpkan, Musa Palacı, “Toplum Destekli Polislik Uygulaması: Zara Örneği”, **Polis Bilimleri Dergisi**, c.10, s. 3 (2008):96.

223 **age**, 97

224 **age**.

- Bir yandan gündelik ve basit tedbirleri halka duyururken diğer yandan suç ortamını kurutacak köklü toplumsal değişim projeleri için yerel yönetimler, üniversiteler, diğer okullar ve dini kurumlarla birlikte uzun vadeli projeler geliştirmek,
- Bu dönüşüm projeleri sonucunda hem mekânsal hem de algısal değişiklikler sayesinde suça eğilimler de azalabilir. Çok çeşitli toplumsal ve hatta uluslararası fonlarla desteklenecek bu mekânsal değişim sayesinde suça zemin teşkil eden metruk veya işgal altındaki binalar restore edilebilir ve işgalcileri daha kontrol edilebilir binalara yönlendirilebilir.
- Algısal olarak da halka hemşericilik bilinci veya töre bağlılığının yerine vatandaşlık bilinci aşılansak, suça karşı fert ve ailelerin tüm diğer görevli ve vatandaşlarla birlikte mücadele etmesi gerektiği konusunda halkın ikna edilmesi gerekmektedir. Bu noktada, suçu işlemek, suça sebep olmak, suçu hoş görmek, suçluyu görmezden gelmek veya yataklık etmenin de yerine göre kısa vadede kazanç sağlıyor gibi gözükse de toplumsal huzur ve güven ilişkilerinin orta ve uzun vadede fertlere daha fazla mutluluk ve refah getireceğine vurgu yapılmalıdır.”

şeklinde sıralamıştır.²²⁵

Karadağ da bu görüşlere paralel olarak “ ...[örgütün] yapı ve süreç gibi tüm boyutlarında yaptıkları değişim faaliyetlerini” örgütsel gelişim olarak tanımlarken²²⁶, ülkede yaşanan sürecin, zihniyet dönüşümüne ve beraberinde kurumsal gelişime kapı aralamış olması bu tanıma iyi bir örnek teşkil etmiştir.²²⁷

Bu süreçte güvenlik alanında geliştirilen projeli çalışmalar yeni bir güvenlik yönetimi anlayışının habercisi niteliğindedirler. Dağlar uzun vadeli geliştirilen bu proje çalışmalarından bazılarını,

“Türkiye’nin İltica ve Göç Stratejisinin Uygulanması için Bir Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlanması Projesi, Suçun Finans Kaynakları, Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadelenin Güçlendirilmesi Projesi, Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanması için Bir Eylem Planı Geliştirilmesine Destek Sağlanması Projesi, Ulusal Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Kurulması ve Ulusal Uyuşturucu İle Mücadele Stratejisinin Geliştirilerek Uygulanması Projesi, Organize Suçlara Karşı Mücadelenin Güçlendirilmesi Projesi, İfade Alma Teknikleri ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi, Türk Polis Teşkilatının Sorumluluğunun, Etkinlik ve Verimliliğinin Güçlendirilmesi Projesi, Türk Polis Teşkilatının Adli Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi, Türk Polisinin Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları İhlalleri İle Mücadelenin Desteklenmesi, Menşei Ülke ve İltica Bilgi Sistemlerinin Tesisi Projesi, Fikri Mülkiyet Haklarının Uygulanması Projesi, Türkiye’de Çocuklar İçin İyi Yönetişim, Koruma ve Adalet, İnsan Hakları Reformlarının Uygulanması, Vize Politikası ve Uygulanması, İnterpol, Europol ve Sirene Faaliyetleri ile İlgili Türk Milli Bürosu’nun Güçlendirilmesi Projesi”²²⁸

şeklinde sıralamıştır.

²²⁵ age, 112.

²²⁶ Metin Karadağ, “Polis Yönetiminde Çağdaş Bir Yaklaşım: Örgüt Geliştirme”, **Polis Bilimleri Dergisi**, c. 2, s. 5-6 (2000):178.

²²⁷ İstanbul gibi bir metropolün ana cadde ve önemli sokaklarının tek merkezden görüntülendiği Mobese (mobil elektronik sistem entegrasyonu) bu dönemde faaliyete geçmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erin Çoban, “Ülkemizin Modern Bilgi ve Güvenlik Konsepti Mobese”, <http://www.caginpolisi.com.tr/47/36-37-38.htm> [01.07.2010].

²²⁸ Dağlar, age.

Görüldüğü üzere polisin gerek adli, gerek idari, gerekse önleyici görev alanlarına ait birçok proje içsel olarak hayata geçirilmiştir. Bu projelere örnek olarak verilebilecek çalışmalardan biri de Kırmızı Alarm Projesi'dir. Cinayet vakalarında uygulamaya konulan bu projenin ana ilkelerini Taştekin şöyle anlatmıştır.²²⁹

“a) Ekip Çalışması;

1. Ben değil Biz anlayışı
2. Ortak bir sorumluluk duygusu geliştirmek
3. Dik yönetim değil, yassı yönetim
4. Yaratıcı fikirlere açık olma
5. Olayın niteliğine göre takım büyüklüğü
6. Bireyin değil ekibin başarısı

b) Hız ve Titizlik

1. Her geçen dakika bizi delilden ve katilden uzaklaştırır.
2. Olay mahalline bir defa gitmek çözüm için yeterli olmayabilir, tekrar tekrar olay mahalline gidilerek yeni bilgiler elde edilebilir.
3. Öldürmelerde bilhassa bıçakla işlenenlerde, delillerin yok edilme ihtimaline karşı seri plan kurulmalı ve harekete geçilmelidir.
4. Ekipler çok iyi organize edilmeli ve görev karmaşası oluşturulmamalıdır.”²³⁰

Erzurumluoğlu 1981 yılında İngiltere'nin birçok bölgesinde baş gösteren halk ayaklanmalarının nedenini araştırmak üzere dönemin İçişleri Bakanı tarafından görevlendirilen Lord Scarman isimli görevlinin hükümete verdiği raporda kolluk kuvvetlerini ilgilendiren bölümlerden bazısını:

“- ...Bütün polisler ‘halk, diğer millet ve ırklarla (azınlıklar) ilişkiler’ konusunda eğitilmelidir...

- Polisin halkla ilişkilerinin geliştirilmesi ve yerel polis uygulamalarının tepki toplamaması için önemli konularda toplum ve kanaat önderlerine danışılmalı veya onlara gerektiği durumlarda bilgi verilmelidir (policing by consent; police-community consultative or liaison committees).
- Toplum destekli polislik (community policing) sistemi bir an önce uygulamaya konulmalıdır.
- Polis kurumu halka karşı daha açık, şeffaf ve hesap verebilir hale getirilmelidir.
- Acilen bağımsız bir polis şikâyet sistemi kurularak polisin bağımsız olarak denetlenmesi temin edilmelidir...

- Sistemli bir bağımsız gözaltı gözlemciliği (lay persons) mekanizması oluşturulmalı ve suç zanlılarının polis karakollarındaki gözaltı ve sorgulama şartlarını habersiz [ve gelişi-güzel] kontrol etme hakkı verilmelidir...” şeklinde aktarmıştır.²³¹

Türkiye ile İngiltere arasında güvenlik anlayışı, toplumsal yapı, kültürel değerler arasında belirli farklar olsa da küresel bir köy halini alan dünyada, tüm farklılıklara rağmen ortak güvenlik, sosyal barış, insan hakları kavramlarının birini diğerine feda etmeden bir arada yaşamının yollarının arandığı bir süreçten geçilmektedir. Bu bağlamda İngiltere’de faydası gözlenen düzenlemeler Türkiye’de de faydalı olacağı kanaatiyle hayata geçirilmiştir.

229 Ercan Taştekin, “Huzur Kırmızı Çizgi Proje Kırmızı Alarm” <http://www.caginpulisi.com.tr/69/37-38-39-40-41-42.htm>[01.06.2010].

230 age.

231 Bayram Erzurumluoğlu, “Polis Gözaltılarının Demokratik Denetimi”, **Polis Bilimleri Dergisi** c.12, s.1 (2010):62-63.

Aslında arka planı önceki yıllara dayanan fakat toplu değişen yasalarla dönüm noktası sayılan 2005 yılı, tasarlananın ötesinde yukarıdaki gelişmelere sahne olmuştur. Geline nokta itibariyle terör olayları bitmiş değildir, hatta (2010 yılına ait olay sayıları) geçmiş bazı yıllara oranla yükselme kaydetmiştir. Ne var ki terör olaylarının artış ve azalışına etki eden faktörler sadece polisiye tedbirlere yönelik olmadığından, olaylar bitmediği için güvenlik alanındaki bu gelişmeler hakkında en azından olumsuz kanaat belirtmek erken verilmiş bir hükümden öteye geçmeyecektir.

4.1. Değişen Güvenlik Adalet Sistemi Çerçevesinde Hatay İline Ait Terör Olay İstatistikleri ve Örnek Soruşturmalar

Türkiye'nin güney kapısı konumundaki Hatay ilini önemli kılan, Anadolu'yu Çukurova yoluyla Arap ülkeleri ve Kıbrıs'a bağlayan yolların kavşak noktasında bulunmasıdır. Misakı milli sınırlarına en son eklenmiş olan Hatay hakkında internet kaynağında şu bilgiler yer almaktadır;

“Hatay Devleti 23 Haziran 1939 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ne ilhak kararı almış ve 23 Temmuz 1939'da "Hatay" adıyla bir vilâyet olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmıştır... Dünyanın ilk mağara kilisesi olan ve Hıristiyanlara "Hıristiyanlık" isminin verildiği Sen Piyer Kilisesi Hıristiyanlarca hac yeri olarak kabul edilmekte ve her yıl burada 29 Haziran günü Katolik Kilisesince ayin düzenlenmektedir.

Çok uzun bir süre boyunca bir arada yaşamayı öğrenmiş etnik kökenleri, dinleri farklı birçok topluluğa ev sahipliği yapan Hatay ili UNESCO barış kenti seçilmiştir. Çok kültürlü yapısını tarih boyunca korumuş olan ilde aynı ulusa mensup birden fazla dini cemaat bulunmaktadır. En büyük nüfusa sahip Sünni Türkler ve Nusayriler' in (*Alevi Araplar*) yanında, az da olsa Sünni Araplar, Hıristiyan Ortodoks, Hıristiyan Protestan Araplar ve çok az sayıdaki Hıristiyan Katolik Maruni Araplar ve Süryaniler, Kürtler, Ermeniler (*sadece bir köyde yaşamaktadırlar*) Hatay'ın çok kültürlü yapısının dinamiklerini oluşturlar.”²³²

Bu kültürel özellikler aynı zamanda ili farklı kılmaktadır. Kriminal perspektiften bakıldığında yüzyıllardır bir arada yaşayan bölge insanının kültürel zenginlikleri, etnik, dinsel ve mezhep farklılıkları olası bir dış müdahaleyle çatışma ve ayrışma noktaları haline gelebilecek toplumsal hassasiyeti bünyesinde barındırmakta, barışı koruma noktasında gerekli ve sürdürülebilir güvenlik önlemleri alınmazsa Unesco Barış Kenti'nin ülkede kaosu kaynağı haline gelebilecek potansiyele sahip olduğu (kanaatimce) göz ardı edilemez bir gerçektir.

232 Osman Acar, “Yakın Gurbetin Yolcuları”, **Politika Dergisi**, s.10 (Aralık 2008): 63. <http://www.politikadergisi.com/makale/yakin-gurbetin-yolculari> [15.08.2010].

Bunun yanında Hatay İlinde, Hatay'ın, Türkiye Cumhuriyeti tarafından zorla işgal ve ilhak edildiği, Hatay'ın olması gereken yerin Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında olduğu tezi üzerine kurulu, ayrı varlık (*Entité Distincte*) adıyla bu tezleri ileri süren marjinal gruplar varlığını sürdürmekte²³³, Suriye sınırından geçiş kolaylığı ve arazi yapısının uygun oluşundan dolayı Amanos Dağlarında 1994 yılından bu yana PKK terör örgütü mensupları faaliyet göstermektedir.²³⁴

Hatay İlinin terör olay istatistikleri bu ortamda işlenen yasada tanımlanmış şiddet / propaganda içerikli suçlar ve meydana gelen olaylardır. İstatistik rakamları değerlendirilmeden önce adli olaylara ait rakamların karakteristiğine ilişkin tespitlere yer verilmesi gerekmektedir. Dönmezer “istatistiklerin yorumlanması suretiyle gerçek suçluluğun tespitine çabalamak bir kimsenin gölgesinden portresini yapmaya çalışmak gibidir” demiştir.²³⁵ Bunun nedeni işte bu karakteristik özelliklerde aranmalıdır.

Öncelikle adli olay ve suç verileri kriminal/sosyal hareketliliği bünyelerinde barındırdığından, bu verilere ait istatistik bilgileri adeta canlı rakamlardır, örneğin meydana gelen bir olayda yaralanan kişi daha sonraki süreçte hayatını kaybedebilmektedir, dolayısıyla bir döneme ait ölü, yaralı sayısı zaman içinde değişmektedir. Faili meçhul olan bir olay, sonraki dönemlerde aydınlatılıp faili belli olaylar kategorisine taşınabilmektedir.

İkinci olarak geçmiş dönemlerde tasniflenmiş suç türlerine sonradan bakıldığında yasal değişiklikler nedeniyle (toplantı ve gösteri yürüyüşü kanununda belirtilen fiiller ve yasadışı örgüt propagandası içermeyen bildiri, afiş, pankart asma olaylarına ilişkin) bazı kayıtların suç vasfını yitirdiği gözlemlenmektedir, dolayısıyla toplumda belirli fiil ve olaylar vuku bulduğu halde kanunen suç olmaktan çıktığından istatistiklere suç oranlarında azalma olarak yansyabilmektedir.

233 Hatay iline ait ileri sürülen görüşler için bkz. Mihraç Ural, “Antakya'nın Askeri İşgal Günü 4 Temmuz”, <http://mirural.blogspot.com/2008/07/antakyanin-askeri-igal-gn-4-temmuz.html> [01.08.2010].

234 Terör örgütünün faaliyet gösterdiği alanlar ve Hatay ilinde üstlendiği eylemler için bkz. http://www.hezenparastine.com/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=763:hatay-siirt-ve-rnakta-misilleme-eylemleri&catid=1:b-alamalar&Itemid=299 [01.08.2010].

235 Sulhi Dönmezer, **Kriminoloji**, (İstanbul: Beta Yayınevi, 1994),34 'ten aktaran Ahmet Polat, “Suç İstatistiklerine İlişkin Sorunlar ve Öneriler”, **Polis Bilimleri Dergisi**, c.10, s. 1 (2008): 3.

Üçüncü olarak, temelde suçların artış azalış nedenleri, adli olaylara ait sebep-sonuç ilişkileri, suç işlenmesinin önlenmesinde kolluk kuvvetinin rolü gibi etkenler istatistik yolu ile tespit edilememektedir. Yine zincirleme işlenen bir suç istatistiklerde tek bir olay gibi görülebilmektedir.

Dördüncü olarak, Suç ve cezada kanunilik ilkesi uyarınca yasada belirtilen fiiller suç olarak tanımlanmakta, dolayısıyla tasnifler de bu paralelde olmaktadır. Bu bağlamda terör olayları; 3713 sayılı yasada belirtilen suç türleri ile TCK'nın 4-7. bölümleri arasında düzenlenmiş devlet güvenliğine, anayasal düzene karşı işlenen suçlardır. Fakat sahada meydana gelen olayları kayıt altına almak, daha çok işleniş biçiminden kaynaklanan çeşitlilik ve standart altına alınma yönüyle zorluklar içerdiğinden bazen mevcut kategoriler altında sınıflanamamakta ve en yakın kategoriye alınmaktadır.

Bu açıdan tezin ana temasını suç verilerine ait istatistik bilgilerinin üzerine bina etmenin ve bir takım sonuçlara ulaşmanın çok sağlıklı bir metot olmadığı ortadadır. Bunun yanında istatistik rakamları ileri sürülen iddiayı doğrulamaya yardımcı ve tali veriler niteliğindedir. Bu çekinceler konularak Hatay İl geneli polis sorumluluk bölgesine ait terör olay istatistikleri aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 3: Hatay İlinde Meydana Gelen Terör Olayları

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Olay Sayısı	9	71	31	18	11	13	15
Operasyon Sayısı	22	21	12	16	13	20	25
Yakalanan Sayısı	53	47	18	48	18	98	53
Tutuklanan Sayısı	41	15	5	11	3	42	9

Kaynak Hatay İl Emniyet Müdürlüğü

Tablo değerlendirmeye alındığında; 2006 yılından sonra işlenen her suç, meydana gelen her adli olay soruşturma biriminde bir olay numarası, cumhuriyet savcılığında bir soruşturma numarası almaktadır. 5271 sayılı CMK kolluk kuvvetinin adli soruşturmaya resen başlamasını kaldırdığından ve her adli olay kolluk kuvvetince cumhuriyet savcılıkları kanalıyla sürdürülüp sonuçlandırıldığından suçun bildirilmemesi, kaydedilmemesi gibi bir durum söz konusu değildir.

Bu bağlamda 2006 yılı öncesiyle 2006 yılı sonrası arasında olay ve suç sayılarındaki sert artış grafikleri ihtiyatla karşılanabilir. Fakat istatistiklere bakıldığında 2004 yılına ait olay sayıları haricinde yüksek artış oranları gözlenmemektedir.

Yeni yürürlüğe giren yasal düzenlemeler açısından 2006 yılı bir kilometre taşı konumundadır. Bu nedenle 2006 yılının 3 yıl öncesi ve 3 yıl sonrasına ait rakamlar değerlendirmeye alınmıştır. Tablodaki olay sayıları Hatay İl Emniyet Müdürlüğü polis sorumluluk bölgesinde meydana gelen terör olaylarına ait rakamları ifade etmektedir. Operasyon sayıları polis sorumluluk bölgesinde meydana gelen olayları aydınlatmaya yönelik veya olaylardan bağımsız yapılan operasyon rakamlarını ifade etmektedir. Yakalanan ve tutuklanan sayıları ise meydana gelen olayla bağlantılı veya operasyon sonucu yakalanan ve tutuklanan kişilere ait rakamları ifade eder.²³⁶ Meydana gelen olayların ve işlenen suçların aydınlatılma oranı, yapılan operasyon sayılarıyla paralellik göstermemekte, özellikle 2007 yılından sonra yapılan operasyon sayılarının meydana gelen olay sayılarından yüksek görünme nedeni, olayların kayıt altına alınma biçiminden kaynaklanmaktadır.

2006 öncesi olay sayılarının dalgalı biçimde artış ve azalış gösterdiği gözlenmekte, 2006 sonrası olay sayılarının ise orantılı bir biçimde artış gösterdiği gözlenmektedir. Operasyon sayıları açısından 2006 öncesi rakamların bağımsız değişkenlerden dolayı dalgalanma gösterdiği, buna karşın 2006 sonrası orantılı ve düzenli biçimde artış

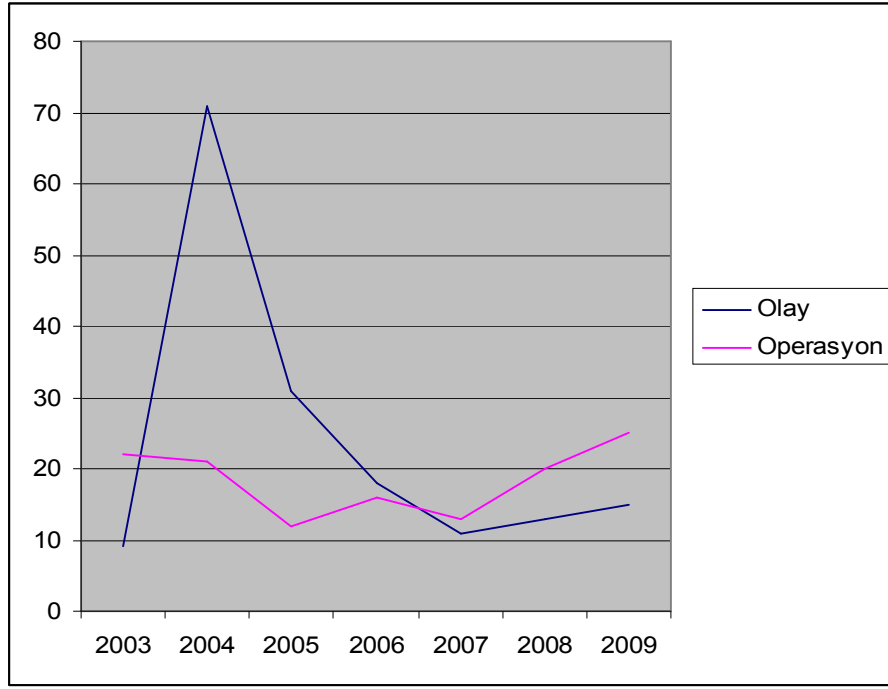
236 Yakalama: CMK'nın 90 ve PYSK'nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan, bir suçun işlendiği şüphesiyle (suç şüphesi altında bulunan) şahıs hakkında soruşturma yapılması amacıyla kolluk kuvvetince hürriyetinin kısıtlanma işlemi ve yetkisidir. Yakalanan şüpheli şahsın işlemleri bitince serbest bırakılır işlemleri bitmezse veya adli makamlara sevk gerekirse gözültüne alınır.

Gözaltı: CMK'nın 91. maddesinde düzenlenmiş olan, soruşturma kapsamında yakalanan şüpheli şahsın soruşturma işlemlerinin devamına yönelik cumhuriyet savcısının talimatıyla 24 saat süreyle soruşturma biriminde tutulması işlemi ve yetkisidir.

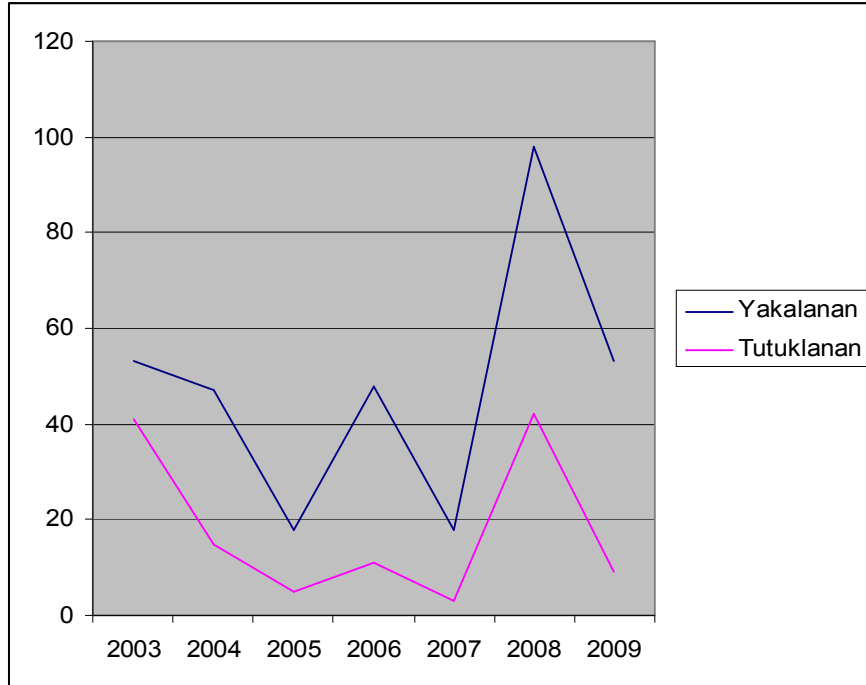
Tutuklama: CMK'nın 100. maddesinde düzenlenmiş olan, kolluk kuvvetince yakalanıp (veya gözültüne alınıp) cumhuriyet savcılığına sevk edilen şüpheli şahsın, cumhuriyet savcısı tarafından ifadesi alındıktan sonra sevk ettiği sulh ceza mahkemesince, tutuklu yargılanmak üzere ceza ve tevkif evine gönderilmesi işlemidir. Tutuklama kaçma şüphesine yönelik bir tedbirdir.

gösterdiği gözlenmektedir. Gerek meydana gelen olaylarda gerekse operasyonlarda yakalanan şahıslar açısından 2006 öncesi ve sonrası kişi sayılarının dalgalı artıp azaldığı gözlenmektedir.

Yakalanan şahıslar arasında Cumhuriyet Savcılıkları tarafından Sulh Ceza Mahkemelerine sevk edilip tutuklu yargılanmasına karar verilen şahıs sayılarının dalgalı bir biçimde seyrettiği gözlenmekle birlikte tablo genel olarak değerlendirildiğinde; meydana gelen terör olaylarının sayılarında ve bu olaylara istinaden veya olaylardan bağımsız yapılan operasyon sayılarında ayrıca yakalanan kişi sayılarında bir yükseliş olduğu gözlenmektedir. İstatistiklere ait genel değerlendirme; Hatay İlinde 2009 yılında meydana gelen olaylar 2003 yılında meydana gelen olaylardan daha az olmamakla birlikte, 2009 yılında meydana gelen olayların faillerini yakalamak için yapılan operasyon sayısı ve bu olay/operasyonlarda yakalanan kişi sayısı da 2003 yılındakinden daha az değildir.



Şekil 2: Hatay İli 2003- 2009 Yılları Arası Meydana Gelen Olay ve Gerçekleştirilen Operasyon Sayıları



Şekil 3: Hatay İli 2003- 2009 Yılları Arası Terör Olaylarında Yakalanan ve Tutuklanan Kişi Sayıları

4.1.1. 2006 Öncesi ve Sonrası Soruşturma Örnekleri

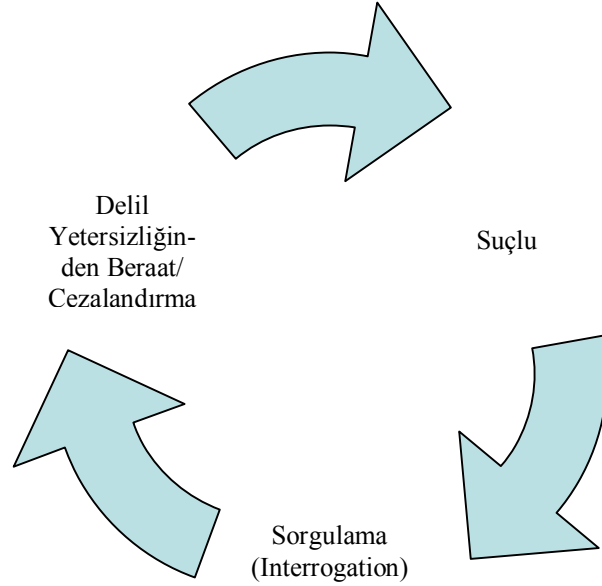
Soruşturma 1: 01.08.1990 günü saat 03.30 da Hatay İli Samandağ İlçesi Çevlik beldesi Akıncı Burnu açıklarında Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı devriye botundaki görevlilerce durumundan şüphelenilen tekne içindeki 5 şahıs durdurulup sahile çıkarılmışlardır. Şahıslar ayrıntılı incelenmek üzere Emniyet Müdürlüğü görevlilerine teslim edilmiş, Emniyet Müdürlüğünde şahıslar hakkında 15'er günlük gözaltı işlemi uygulanmış, yakalanan şahısların yasadışı yollardan Suriye'de bulunan örgüt kampına gitmek üzereyken yakalandıkları anlaşılmıştır. 01.08.1990 günü yakalanan 5 şahıs, 04-05.08.1990 günlerinde yakalanan diğer 2 şahıs olmak üzere toplam 7 şahıs 13.08.1990 tarihinde yasadışı örgüt üyesi olmak suçundan adliyeye çıkarılmışlar tüm şahıslar tutuklanmışlardır. Aynı tahkikat evrakında firari (*yakalanamayan*) 7 şahsın olduğu, sonraki süreçte yakalanan şahısların ifadelerinde geçen 2 şahsın daha yakalandığı anlaşılmıştır.

Soruşturma 2: 26.03.2010 günü Ankara, İstanbul, Mersin, Hatay illerinde yakalanan toplam 14 şahıs yasadışı örgüt üyesi oldukları şüphesiyle gözaltına alınmışlar, şahıslar hakkında düzenlenen soruşturma dosyasıyla 29.03.2010 günü sevk edildikleri Hatay Cumhuriyet Başsavcılığınca tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmışlardır. Her iki soruşturmada yakalanıp gözaltına alınan şahısların üye oldukları iddia edilen örgüt aynıdır. Her iki soruşturma dosyasında adı geçen iki şahıs aynı kişidir. Her iki soruşturmaya ilişkin esas hakkında bu benzerliklerin yanında, usul açısından başlıca farklılıklar bulunmaktadır.

İlk soruşturmada şahıslar 10 ile 15 gün arasında değişen sürelerde gözaltında tutulurken, 2. soruşturmada, soruşturma işlemleri tamamlandığından tüm şahıslar 5271 sayılı CMK'nın 91 ve 251. maddelerinde düzenlenen gözaltı sürelerinin üst sınırı (4 gün) beklenmeden Cumhuriyet Başsavcılığına sevk edilmişlerdir.

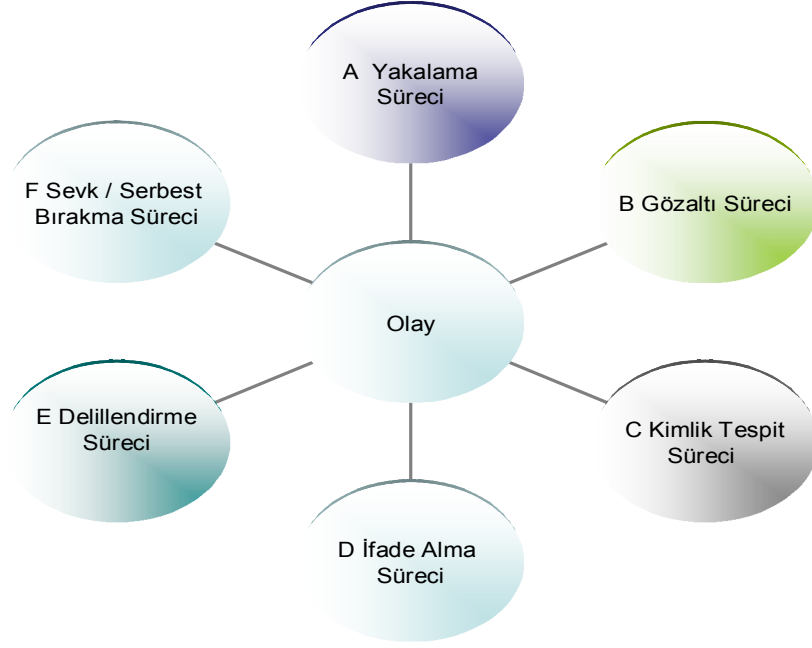
İlk soruşturmada soruşturma dosyasında şahıslara isnat edilen suçlar arasında "12 Eylül 1980 öncesi Türkiye'de çeşitli eylemlerde bulunmak ve seminerlere katılmak yakalanacaklarını anlayınca illegal olarak Suriye'ye kaçmak" gibi muğlâk suç türleri bulunurken, ikinci soruşturma dosyası kapsamında şüphelilerin "... internet siteleri aracılığıyla yasadışı örgüt propagandası yapmak 3713 sayılı kanunun 7/2. maddesine muhalefet" gibi daha belirgin suç (türü) şüphesi altında oldukları belirtilmiştir.

İlk soruşturma alınan ifade üzerine kurulu durumdayken ikinci soruşturmada CMK'nın 134 ve devamındaki maddelerde düzenlenen işlemler sonucu elde edilen veriler üzerine kurulu durumdadır. Zira ilk soruşturma kapsamında yakalanan şahısların ifadesinde adı geçen şahıslar da yakalanmış, bunun yanında ikinci soruşturma kapsamında, bir şahıs sadece ismi geçtiğinden dolayı soruşturmaya dâhil edilmemiş başka deliller aranmıştır. Bu bağlamda ikinci soruşturma açısından elde edilen verilere ilişkin suç şüphesi altında bulunan şüphelilerin CMK 147 hükümleri uyarınca isnat edilen suç şüphesine ilişkin susma hakkı bulunmaktadır. Bu kapsamda şüphelinin susma hakkını kullanması soruşturmaya bir eksiklik katmamaktadır, çünkü asıl olan tespit edilen delildir ve ifade alma sadece bu delillerin izahı noktasında şüpheliye fayda sağlayabilmektedir.



Şekil 4: Klasik Güvenlik Anlayışına İlişkin Suç ve Ceza Döngüsü

Klasik terör suçu soruşturmalarında ifade alma işlemi aşamasında kişiye sorulan sorular isnat edilen suça ait zaman dilimiyle sınırlı olmayıp bütün bir öz geçmiş hikâyesini kapsamakta ve kronolojik bir sıra takip etmekteydi, bu kapsamda ifade alma işleminde daha önce şahsın gözaltına alınıp alınmadığı, yurt dışına çıkıp çıkmadığı, gibi soruşturmaya yardımcı olacak bilgiler de sorulmaktaydı. Buna karşın son döneme ait soruşturmalarda şahsa ait bu bilgiler polnet adı verilen kurum içi bilgi ağı üzerinde çalışan program/projeler aracılığıyla sorgulanabilmekte daha önceki suç kaydı, yurt dışı giriş çıkış kaydı, ehliyet, pasaport, motorlu araç vb kayıtları şahısların beyanına ihtiyaç duyulmaksızın doğrudan tespit edilebilmektedir.



Şekil 5: Modern Soruşturma Diyagramı

Klasik soruşturma anlayışında belirleyici olan ifade alma süreciydi. Modern suç soruşturma diyagramında ise usul de esas kadar önemli olduğundan her bir süreç değerlidir, bunun yanında ifade alma sürecini belirleyici kılan delillendirme sürecidir.

İlk soruşturmada şahısların hepsi ilgili mahkeme tarafından tutuklanırken 2. soruşturma kapsamında şahısların hepsi Cumhuriyet Savcılığınca serbest bırakılmıştır. Bu durum ilk soruşturmada yakalanan kişilerin hepsinin suçlu olduğunu göstermeyeceği gibi, 2. soruşturma kapsamında da yakalanan kişilerin suçsuz olduğunun kanıtı değildir. CMK' nın 100. maddesi tutuklamayı soruşturmaya ilişkin bir tedbir olarak öngörmüş ve belirli ölçütlere bağlamıştır, dolayısıyla soruşturma sürecindeki şüphelilerin, sanık ve hükümlü sıfatını almaları yargılama süreci sonunda verilen kesinleşmiş mahkeme kararına bağlıdır.

4.1.2. Soruşturma ile İlgili Medya'ya Yansıyan Haber ve Yorumlar

2. Soruşturmanın yazılı ve görsel medyada bazı yansımaları olmuştur. Soruşturma ile ilgili yerel basın haricinde ulusal ölçekte iki haber kaynağına ait haberlere ulaşılabilmektedir. Bu haber ve yansımalar yorumsuz verilmiştir.

“Hatay Cumhuriyet Savcılığı'ndan alınan bilgiye göre, Emniyet Müdürlüğü ekiplerinin gerçekleştirdiği operasyonda, terör örgütü üyesi olmak ve propagandasını yapmak suçlarından 14 kişi gözaltına alındı.

Emek ve Demokrasi Platformu Dönem Sözcüsü **Esra Sertel** de Antakya Gazeteciler Cemiyeti'nde (AGC) düzenlediği basın toplantısında, uygulamaların hukuksuz olduğunu öne sürerek, gözaltına alınanların serbest bırakılmasını istedi.²³⁷

“Hatay'da 14 kişi gözaltına alındı

Antakya Demokratik Kültür Sanat Derneği (DEKSAD) kurucu başkanı [H. Ç., DEKSAD Başkanı M. G. ve Hatay muhabirimiz M. A.'nın] aralarında bulunduğu birçok eve yapılan baskınlarda 14 kişi gözaltına alındı.

Alınan bilgilere göre, polis ekipleri, bu sabah karşı DEKSAD kurucu başkanı [H. Ç.], DEKSAD Başkanı [M. G.], dernek yöneticisi ve Hatay muhabirimiz [M. A.] ile diğer yöneticilerin evlerine baskın düzenledi. Polisin evlerin kapılarını kırarak içeri girdiği belirtilirken, evlerde yapılan aramaların ardından [A., Ç ve G' nin aralarında bulunduğu] 14 kişi gözaltına alındı. Gözaltıların gerekçesi öğrenilmezken, söz konusu kişilerin Hatay Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğü belirtildi...²³⁸

Dışarıdan bakıldığında soruşturmaya ilişkin verilen haberlerin şekli ve niteliği benzerlik göstermekte, bunun yanında içeriden yaşayan ve birincil kaynaklarca ifade edilen bilgilerin haber kaynakları tarafından manipüle edilenden farklı olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda gözaltına alınan bir şüpheli yaşadıklarını internet ortamında paylaşmıştır.

“Gözaltı...”

Sabahın kuşluğunda köpeklerin yoğun havlamasıyla karışık kapı zilini duydum. Bu vakitte sütçü dahi gelmezdi. Merakla camdan dışarı baktım. Gözümü takmadığım için dışarıda bir kalabalık görüyordum ama kim olduklarını seçemiyordum. Etejerin üstündeki gözümü alıp aşağı indim.

Kapıyı açıp dışarı bakınca kalabalıktan birisi; -"POLİS" diye seslendi. Köpeklerim kapıya gelen kalabalığa kıyasıyla havlıyor, kapıya elini uzatana saldırıyordu... Köpekleri sakinleştirip ön balkona kapadım. Bahçe kapısını açınca ekibin başında olan komiser, arama emrini göstererek evimde arama yapılacağını, benim de gözaltına alınacağımı söyledi.

Arama emrine baktım; ' **yasa dışı terör örgütüne üye olmak** ' gerekçesiyle ev ve arabamda arama yapılarak yakalanmam isteniyordu. Bir ekip de olası bir çatışma ya da firara karşı çevrede tertibat almıştı.

Elleri otomatik silahlı siviller içeri doldular. Evde yatanları uyandırdım. Herkes şaşkıncı. Koridorlarda, odalarda elleri silahlı bir sürü sivil dolaşıyordu. Evim, didik didik arandı. Bütün laptoplar, hard diskler, flaş bellekler, cep telefonları, arşivdeki yazılı ve görsel belgeler alındı.

Bir bayan polisin düzenlediği tutanağa göz attığımda garibime giden bir ifade oldu. Şöyle bir cümle vardı: " Şüpheliden bilgisayar kayıtlarından kopya isteyip istemediği soruldu, dedi "

237 <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=125842>[28.03.2010].

238 <http://www.gundem-online.net/haber.asp?haberid=88873>[28.03.2010].

Bana böyle bir şey sorulmadığını komiser hatırlattım. Komiser, kopyalama cihazları olmadığı için arama anında kopyalama yapamadıklarını; bilgisayarları, flaş bellekleri, telefonları **ADANA**'daki laboratuvara göndereceklerini söyledi.

Evden alınan eşyalarla birlikte içi görünmeyen bir minibüse konuldum. Evvela Mersin Devlet Hastanesi'ne götürülüp oradan Emniyet Müdürlüğü nezaretine bırakıldım. Buraya alınırken çeşitli açılardan resimlerim çekildi.

Yaklaşık bir saat sonra üç kişilik bir ekip eşliğinde Antakya Emniyet'ine sevk edildim. Burada Terörle Mücadele Şubesinin nezaretine alınırken kayıt yapılan defterde [M.G'nin] adını gördüm. Polislerin konuşmasından İstanbul ve Ankara'dan da getirilecekler olduğunu öğrendim.

...

Emniyet sürecinde yaşadıklarımız, **12 Eylül** dönemine göre oldukça farklıydı. **Darbe** öncesi ve sonrasında emniyet tezgahından geçenler, gördükleri işkencelerin travmasını uzun yıllar taşımıştı. Ağır işkencelerde sakat kalma, hayatını kaybetme gibi durumlar da herkesin karşılaşılabileceği bir gerçektir. Sorgulama denen şey; dayak, baskı, tehdit ve işkence ile suç yüklenmesiydi.

Oysa şimdi; hakaret içeren bir kelime dahi sarfedilmeden teknik takip ve dinleme sonucu elde edilen delillerden yola çıkılarak sorgulama yapılıyor, bir fiske dahi vurulmuyordu. Bu, önemli bir değişimdi...²³⁹

Konuyla ilgili aynı kişiye ait bir diğer değerlendirmeye bakıldığında;

“Gözetimler ve Dürüst Olmak..

...**26 Mart 2010** sabahı saat 05'de terörle mücadele güçleri tarafından evim basıldı. İki buçuk saat süren bir arama yapıldı. Bütün bilgisayarlarıma, telefonlarıma, yazılı ve görsel belgelerime, her türlü elektronik eşyama el konuldu. Evimden alınan eşyalarla birlikte Antakya'ya sevk edildim.

Orada gördüm ki; yasa dışı terör örgütü üyesi olmak iddiasıyla İstanbul, Ankara ve Antakya'dan da 13 arkadaş aynı şekilde eş zamanlı bir operasyonla evlerinden alınmış.

Burada **dürüst** olmak ve bir gerçeği dile getirmek gerekiyor: Yasa dışı terör örgütü üyesi olmak şüphesiyle gözetim altına alınmış olmamıza rağmen Antakya Emniyet Müdürlüğü'nde herhangi bir **baskı** ve **işkence** görmedik. **Hakarete** dahi uğramadık. Gencimize yaşlımıza " **bey** " diye hitap edip, kişilik haklarımıza **saygı** gösterdiler.

Özetle söylemek gerekirse; bizler Antakya Emniyeti'nde **gözetim** altında tutulmadık, **misafir** edildik. Üç gün üç gece süren misafirliğimizde **çağdaş** yöntemlerle sorgulandık. **29 Mart 2010** Pazartesi sabahı, **kelepçelenmeden** Cumhuriyet Savcılığı'na sevk edildik. Burada yaklaşık sekiz buçuk saat süren sorgulamadan sonra saat 17.30'da hepimiz serbest bırakıldık. Ancak evlerimizden alınan bilgisayar, telefon ve diğer elektronik eşyalar incelenmek üzere alıkonuldu. Bunların da otuz gün içinde teslim edilebileceği bilgisi verildi...²⁴⁰ şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Konuyla ilgili başka kişi izlenimlerini,

“ Hatay Emniyet Müdürlüğü Şaşırtıyor

26 mart 2010 günü Ankara dönüşü Antakya'ya ulaşmak üzereyken bir vatandaş telefonla arayarak kardeşinin terörle mücadele şube müdürlüğünde gözetim altına alındığını, kardeşinin durumunu öğrenmek istediğini söyledi. Terörle mücadele şube müdürlüğü! Sevimsiz bir yer...Dayak, işkence, kötü muamele, küfür....Ama mecburen gideceğiz.

Olayı daha da vahimleştiren şey, gözetim altına alınanların solcu oluşlarıydı. Neyle karşılaşacağımız şeylerin bir önemi olamazdı. Bir insan hakları kuruluşu olarak görevimizi yapmalıydık. Tek

239 Mehmet Yavuz, “Gözetim” [http://nebilrahuma.blogspot.com/\[01.05.2010\]](http://nebilrahuma.blogspot.com/[01.05.2010]).

240 Mehmet Yavuz, “Gözetimler ve Dürüst Olmak”, [http://nebilrahuma.blogspot.com/\[01.05.2010\]](http://nebilrahuma.blogspot.com/[01.05.2010]).

başına gitmem doğru olmazdı. Derneğin 2. Başkanı Şemsettin Günay'ı alıp gideyim dedim. İhtiyar delikanlıyı aradım, yaşına rağmen ayakta idi. Gerçi uyumuş olsa da kalkması gerekecekti. Terörle Mücadele şube müdürlüğünün yolunu tuttuk.

Bizi güzelce karşıladılar, hatta gecenin bu vaktinde işbaşında olmamızdan mutlu olduklarını hissettirdiler veya biz öyle zannettik. Çaylarımızı içerken sohbete daldık. Dolambaçlı yolları tükettikten sonra sıra sebebi ziyaretimize geldi, gözaltına alınan şahsı görmek istediğimizi söyledik. Terörle mücadele müdürü bunun mümkün olmadığını, çünkü ilgili savcının böyle bir yasak koyduğunu çok “nazik” bir dille ifade etti. Gözaltına alınanların hiçbir şikayetlerinin olmadığını, her şeyin evrensel kurallara uygun cereyan ettiğini avukattan öğrendik. Öğrendik ama inanmadık. Bu işte bir iş var dedik. Göz altılarının ayrıntılarını serbest bırakılmadan sonra öğrenince büsbütün şaşırдық.

Evinde ziyaret ettiğimiz arkadaş bakın neler anlattı: İlk gün yaşananlara hiç kimse inanmadı. Dayak, işkence, küfür yoktu. 24 saat sıcak su. İsteyen duş alabiliyor. Tazyikli soğuk su yerini sıcak su ve şampuana terk etmiş. Hayret! Yemek, çay, temizlik, tuvalet gibi ihtiyaçlar hiç zorluk çıkarmadan en kısa sürede karşılanıyordu. İkinci gün da aynı! Beklentiler boşa çıkmış....

Bu operasyon, başta gözaltına alınanlar olmak üzere hepimizin ezberlerini bozdu. Bu yazıyı aradan bu kadar zaman geçtikten sonra niye yazdım? Arkadaşım Mehmet Salmanoğlu 1 Mayıs gösterilerinde polisin eylemcilere “soğuk su” dağıttığını anlattı. Alıştığımız polis su dağıtmazdı. Bizim polisimiz, ya nezarethane de ya da meydanlarda işkence olsun diye su kullanırdı. Hatay Emniyet Müdürlüğü klasik karakol imajını tuz – buz etti. Tebrikler!!!”²⁴¹

biçiminde belirtmiştir. Bu değerlendirmelerin yanında konu farklı bir bakış açısıyla da ele alınmıştır.

“Sesimiz Kısılmak İsteniyor...

26 Mart 2010 Cuma günü sabah 05.00 civarında Derneğimiz Antakya Demokratik Kültür Sanat Derneği yöneticilerinin evlerine, derneğimizin merkezine, Atak dergisine ve derneğimiz çalışanları yanı sıra demokrat kimliğiyle tanınan insanların evlerine zırhlı araçlarla özel hareket timleri eşliğinde savaşa gider gibi baskınlar düzenlenmiştir... Gözaltına alındıktan sonraki gayet nazik ve uygar davranışlar baskın esnasındaki davranışlara tezat oluşturmuştur. Demokrasi mücadelesinin kazanımı olarak ve tamamen normal olan gözaltındaki insani davranış yaklaşımı, baskın esnasında estirilen terör havasının olumsuzluğunu ortadan kaldırmamaktadır.”²⁴²

4.2. Değişen Güvenlik Anlayışında Polis Yolsuzluğu ve Kötü Muamele Davranışlarına Bakış

Devlet bürokrasisine ait çarkların haksız kazanç edinimini kolaylaştırdığı, devlet kademelerinde iş yapmadan emekliliğin müktesep hak olarak algılandığı, adalet mekanizmasının alabildiğince yavaş işlediği, bu nedenle mafya tipi çıkar amaçlı suç örgütlerinin türediği, devletin sosyal ve sağlık güvence sistemlerinden her birinin devletin içinin boşaltıldığı bir kapıya dönüştüğü, modern devlet paradoksu ile karşı karşıya bulunmaktayız.

241 A. Hamdi Ayan, “Hatay Emniyet Müdürlüğü Şaşırtıyor”, [http://www.hataydenge.com/yazar.asp?yaziID=535\[01.06.2010\]](http://www.hataydenge.com/yazar.asp?yaziID=535[01.06.2010]).

242 Mehmet Gözel, “Sesimiz Kısılmak İsteniyor”, [http://mhmtvyz.blogspot.com/2010/04/sesimiz-kisilmak-isteniyor.html\[01.05.2010\]](http://mhmtvyz.blogspot.com/2010/04/sesimiz-kisilmak-isteniyor.html[01.05.2010]).

Bu fotoğrafla uyumlu olarak toplum; ebeveyn cinayetlerinin sıkça işlendiği, resmi polis araçlarının dahi çalındığı, çarşı pazarın alışverişe gelen müşterinin alenen aldatıldığı bir döngü içinde bulunmaktadır. Polis içinden çıktığı toplumun bir aynası, tarladan alınan bir avuç toprak numunesi gibidir. Numune malzemenin geneline ait özellikleri içinde barındırır.

Toplumda düzenlenmiş kuralları uygulamakla, kurallara uyulmasını sağlamakla görevli polis bu noktada başlı başına bir işaret taşı olmak durumundadır. Bu anlamda polis, halk arasında derinin kokmaması için serpilmiş tuza benzetilir. Mesleki olarak tuz'un kokma ihtimalinin olduğu, yani polisin varlık amacına hizmet etmeyeceği, iki potansiyel alan bulunmaktadır. Bunlardan biri yolsuzluk yapma, diğeri ise kötü muamelede bulunma durumudur.²⁴³

Düzensiz ve uzun çalışma saatleri (*örneğin günlük 12 saat çalışıp 12 saat istirahat etme, ikinci bir emre kadar mesainin bitirilmemesi*), olumsuz çalışma koşulları (*adli görev yapanların devamlı hırsız, gaspçı, kapkaççı tabir edilen toplumun sorunlu kesimleriyle uğraşmaları*), yetersiz ekipman ve gereçlerle görev yapma (*polis merkezinde yazıcı kartuşunun, A4 kağıdının bitmiş olması ve uzun bürokratik uğraşlarla temin edilebilmesi*) polis yolsuzluğuna kapı açan etmenlerdir.

Aydın yolsuzluk türü bu davranışların gerekçelendirilmesinde,

“Toplumun çıkarları için işleri çabuklaştırmak amacı ile, bazı ilke ve prosedürleri atlamak. Kişisel olarak benim çıkarım yok, önemli olan işlerin yapılması. Bu nedenle kuralları biraz esnetmekte bir sakınca yoktur düşüncesi. Yalnızca bir arkadaşına yardım ediyorum, benim bu işte bir çıkarım yok düşüncesi.

Üstlerim benim değerimi bilmiyor, ben sömürülüyorum o halde ben de kendi çıkarlarımı düşünmek zorundayım düşüncesi. Çalışan bir suç işlemiş, cezalandırılması gerekir ama benden bulmasını düşüncesi”

şeklindeki yaklaşımların kullanılmakta olduğunu belirtmektedir.²⁴⁴

Gül ve Akgül Polis yolsuzluğuna ilişkin TESEV raporunda “personelin maaşının yükseltilmesi, devlet denetiminin artırılması, siyasetçilerin müdahalelerinin önlenmesi, bürokratik formalitelerin azaltılması, kaynakların artırılması” hususlarının önlem olarak sıralandığını aktarmışlar, ayrıca yolsuzluk eyleminin, adalet ve kolluk sistemi içerisinde bulunan diğer kurumlarla birlikte değerlendirilmesi gereken önemli bir sorun olduğunu, bu sebeple sorunun toplumun

243 Kötü muamele; kolluk kuvvetinin zor kullanma yetkisi haricinde uyguladığı bedeni ve maddi gücü ifade eder.

244 İnayet Aydın, “Kamuda Etik”, <http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/haberler/KamudaEtik.doc>[01.08.2010].

tüm birimlerini kapsayacak şekilde ve geniş katılımı çözümü ulaştırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.²⁴⁵

Bu konuda Bedük, Erdemir ve Öz “polislik mesleğinin resmi bir meslek olduğunu, sorunların büyük bir kısmını da bu resmi meslek kesiminin sivil toplumsal düzende uyum sağlama çabasından kaynaklandığını” belirtmişler, polis yolsuzluğuna çözüm için ise “sivil düşünceli ama profesyonel işlevini çekinmeden ve komplekse girmeden uygulamaktan geri durmayan” bir profil önermişlerdir.²⁴⁶

Polisin sahip olduğu kanunu uygulama otoritesi kendine ait olmayıp, toplumun gücüdür. Toplumda idari ve adli kuralları uygulayan, bireylerin sınırsız olduğunu düşündükleri özgürlükleri üzerinde sınırlayıcı rol oynayan polis, bu rolden kaynaklanan olumsuz bir imaja sahiptir.

Özellikle adli görev yapan polis devamlı toplumun sorunlu kesimleriyle uğraştığı ve mesaisini bu uğraşıyla doldurduğu için bazen tahammül sınırlarını suçlunun adliyeye intikal ettirmeye yönelik değil, yakalamaya yönelik kalibre ettiği suçluya (zor kullanma yetkisi haricinde) kötü muamelede bulunmayı bir hak görebilme yanlışına düşebilmektedir.

Bunun yanında kolluk kuvveti olmanın devleti temsil etme gibi bir yükümlülüğü de vardır, bu nedenle terör örgütleri hiç tanımadıkları askeri/polisi sadece devleti temsil ettiği için hedef yapmaktadırlar.

Meslek aynı zamanda devletin yürütme ve yargı politikalarına paralel ve bu politikaları idame ettirici bir rol içerdiğinden, polisin meslek algısı devletin görevlisi/temsalcisi olmanın ötesinde devletin kendisiyle özdeşleşebilmektedir.

Polislik mesleği, aynı zamanda yapısı itibariyle fedakârlık isteyen bir meslektir. Bu bağlamda polis (yaptığı fedakârlığın da etkisiyle) görev amacını kanuni/mesleki tanımların dışında kurgulanmış, ‘vatanın âli menfaatleri, devlet’in bekası’ gibi hedeflere bağlayabilmekte, görevi esnasında kasten/taksiren yapmış olduğu kanunsuzlukları bu amaca yönelterek kanunileştirmekte en azından içsel olarak

245 Arif Akgül, Serdar Kenan Gül, “Polis Yolsuzluğunun Kontrolüne Yönelik Geliştirilen Stratejiler: Amerika Örneği” **Polis Bilimleri Dergisi**, c.11, s. 3 (2009):135-137.

246 Aykut Bedük, Namık K. Erdemir, Murat Öz, “Polis Meslek Etiği (Karaman İlinde Bir Araştırma)”, <http://www.etikturkiye.com/etik/meslek/Beduk.pdf> [01.07.2010].

mantıkileştirmektedir. Cerrah bu durumu ‘yüce amaç yolsuzluğu’ (*noble cause corruption*) diye adlandırmaktadır.²⁴⁷

Yüce idealler uğruna polis, meydana gelen bir olayın faillerini bulmak veya yakalanan kişiye suçunu itiraf ettirebilmek için kötü muamele de bulunabilmektedir. Polisin yüce amaç yolsuzluk iddialarının yer aldığı çok sayıda köşe yazısı²⁴⁸, kitap²⁴⁹, araştırma yazısı ve rapor yazılmıştır.²⁵⁰ Bu durum karşısında Çotuksöken hukukun “etik ilkeler toplamından oluşan insan haklarına dayalı [bir değer] olduğu takdirde yalnızca yasa/kural vb. olmaktan kurtulacağını” belirterek aksi durumdaki [kolluk gücüne ait] tavır ve davranışların hakların korunması ve adaletin sağlanmasının önündeki en büyük engeli oluşturacağını belirtmiştir. Çotuksöken bu durumda toplumun hiçbir zaman kamu haline gelemeyeceğini beyan ederek, toplumun kamuya dönüşmesi, gereksinim-değer dengesinin sağlıklı bir biçimde kurulabilmesi için hukukun ahlakın bilgisine, başka bir deyişle etiğe dayanması gerektiğini ifade etmiştir.²⁵¹ Cerrah bu durumdaki araç (kötü muamele) - amaç (devletin bekası vb.) çelişmesine “hiç bir şey bir devleti kendi yasalarını ihlal etmekten daha hızlı tahrip edemez” sözleriyle dikkat çekmiştir.²⁵²

Devlet’in artık yüce amaçları için yolsuzluğu göze alacak sadık görevlilere ihtiyacı kalmamıştır. Bu durum yetkili kurum raporlarına da yansımıştır. İçişleri Bakanlığının araştırma raporunda bu husus net olarak ifade edilmektedir. Raporla devletlerin çağdaşlık düzeyinin, adli uygulamalarda insan haklarına gösterilen saygıyla ölçüldüğü, suçlulara endekslenmiş iç güvenlik yönetiminin, toplumun sağlıklı kesimlerine yönelik kısıtlayıcı tedbirleri artırdığı, bu itibarla, iç güvenlik

247 İbrahim Cerrah, “Avrupa Polis Etiği Kuralları Türkiye’de Güvenlik Personelinde Mesleki Sosyalleşme”, http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/PolisEtigiTurkceTamMetin.pdf [01.08.2010].

248 Yıldırım Türker, “Azat’ın Çilesi” <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalYazarYazisi&ArticleID=1002419&Yazar=YILDIRIM&Date=14.06.2010&CategoryID=97> [14.06.2010].

249 Bkz Yaşar Ayaşlı, **Adressiz Sorgular**, 4. bs (Ankara: Yurt Kitap, 1993).

250 “Adalet Karşı Safları Sıklaştırmak”, http://bianet.org/files/doc_files/000/000/038/original/turkey1208tuweb.pdf [01.07.2010] ayrıca bakınız Biriz Berksoy, “Polis Teşkilatı”, http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/almanak2008_02_07_09.WEB%20icin.pdf [01.07.2010].

251 Betül Çotuksöken, “Etik-Hukuk İlişkisi”, <http://www.betulcotuksoken.com/etik-hukuk-iliskisi/> [01.07.2010].

252 İbrahim Cerrah, “Avrupa Polis Etiği Kuralları Türkiye’de Güvenlik Personelinde Mesleki Sosyalleşme”, http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/PolisEtigiTurkceTamMetin.pdf [01.08.2010].

konsept ve stratejilerinin, suç olgusunu değil, hak ve özgürlüklerin korunmasını esas alan çağdaş bir yaklaşıma odaklanması gerektiği belirtilmiştir.²⁵³

Yine Rapor'da iç güvenlik hizmetlerinin ifasında toplumun taleplerini, idari karar süreçlerine yansıtmanın bir zorunluluk olduğu, nitelikli adli suçların içinde beslendiği ve aynı zamanda etkilediği sosyo-ekonomik yapıyı olumlu düzeyde etkileyebilecek bir 'güvenlik mühendisliği' ne ihtiyaç olduğu, Polis'in sahip olduğu sosyal statüsü ile kişileri, kurumları ve sivil toplum kuruluşlarını bu yönde harekete geçirebileceği, lokomotif görevini üstlenebileceği ifade edilmiştir.²⁵⁴

4.3. Yeni Güvenlik Anlayışından Yeni Devlete

Bu güvenlik mühendisliğinin inşasında gerek iç güvenliğe gerekse dış güvenliğe yönelik tehdit unsurlarının yeniden gözden geçirilmesi ve tehdit analizlerinin yenilenmesi gerekmekte, tehdit algılaması ve devlet güvenliğine ilişkin risk analizinin bilimsel veriler ışığında revize edilmesi gerekmektedir.

Bu analizler ışığında devlet güvenliği politikasının esastan ve usulden yeniden dizayn edilmesi ihtiyacı doğmaktadır. Aksi durumdaki ulusal güvenlik politikaları bilgisayar işletim sistemi üzerinde yük olmaktan başka bir işe yaramayan güncellenmemiş anti virüs programlarına benzemektedir.

Bu bağlamda yeni güvenlik anlayışının 'demokratik güvenlik' bakış açısıyla insan ve toplum yaşamı için tasarlanan hak ve özgürlüklerin hiçbir baskı ile zedelenmesini kabul etmeden, günümüzün temel hukuk ve insan hakları normlarından ödün vermeden, bu normların ulus devlet bütünlüğünü bozar ön yargısı ve tedirginliğine düşmeden uygulanmasından söz edilebilmektedir.

Dolayısıyla bu temelde uygulanacak bir güvenlik politikası yasadışı terör örgütü mensuplarının; (illegal nitelikteki) 'mücadelemiz olmasaydı bu kazanımların hiç birini elde edemezdik' söylemini de boşa çıkaracak özelliktedir.

Değişen güvenlik paradigması içerisinde, 'insan güvenliği' kavramının milli güvenlik siyasetinin bir başarı ölçütü olma yönünde etkinliğini arttırdığı, 'Milli güvenliğin' dinamik olarak yarar üretmesinde 'insan merkezli ya da insan güvenliği'

253 İçişleri Bakanlığı, "Suçla Mücadele Stratejileri Ön Araştırma Raporu" http://tck.inet-tr.org.tr/belge/att-0007/08-Sucla_mucadele_onrapor.doc [15.07.2010].

254 age.

yaklaşımının büyük önem taşıdığı yeni bir güvenlik stratejisinden bahsedilmektedir.²⁵⁵

Bir devlet için güvenlik konusu ne kadar yaşamsal bir öneme sahipse terör saldırıları ve meydana getirdiği tahribat ne kadar gerçek ise, olası tehditleri yalın ve gerçek boyutuyla görmek, bu tehdide yönelik gerekli ve yeterli güvenlik önlemlerini almak o kadar önemlidir. Devlet güvenliği denkleminde taraflardan biri devlet ise savaşın dahi kuralları olduğu noktasından hareket edilmesi dolayısıyla, bu yöndeki suçla mücadelenin belirli kurallar ve ölçütler dahilinde sürdürülmesi gereklidir.

Devlet her konuda hantal bürokrasinin yavaş işleyen ve yetersiz süreçlerin odağı demek değildir. Kamunun güvenliği de özgürlüğü de bürokratik yapılanmaya ve iz düşümü olan bürokratik zihinsel işleyişe feda edilmek zorunda değildir.

Klasik bakış açısıyla yapılan terörle mücadele ‘balyozla sivrisinek avlamaktan’²⁵⁶, bu perspektiften üretilen güvenlik politikaları da güvenlik önlemi adına sokaktaki vatandaşın özgürlüğünü kısıtlamaktan öteye geçmemiştir. Bu çerçevede yeni güvenlik paradigmasında bireyi merkeze alan yani ‘insanı yaşat ki devlet yaşasın’ esasında bir anlayış söz konusudur.

Devlet yapılanmasının da geliştirmekte olan yeni politikalara uygun biçimde tasarlanması gereklidir. Bu doğrultuda devlet kurumlarının da görev tanım ve süreçleri yenilenen güvenlik anlayışına uygun biçimde düzenlenmelidir.

Bu çerçevede modern anlamda ‘anayasal devlet’ kavramından söz edilmektedir. Erdem anayasal devleti “bireysel hak ve özgürlüklerin korunması bağlamında hukukun üstünlüğü ilkesini kendisinin denetleme mekanizması olarak gören devlet” olarak tanımlamaktadır.²⁵⁷

Yeni devlet anlayışına paralel olarak yeni vatandaş kavramı arayışları sürmektedir. Özel modern devlete ait vatandaşlık olgusuna, ‘insan’ kavramının somut bir

255 Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, “Güvenlik Siyaseti İçin Değişen Stratejik Çerçeve” http://www.turksae.com/sql_file/347.pdf [15.08.2010].

256 Bkz Sedat Laçiner, “Terörizmle Mücadele Stratejimizdeki Temel Hatalar”, <http://www.usak.org.tr/myazdir.asp?id=613> [15.08.2010].

257 Çiğdem Erdem, “Küreselleşme Karşısında Değişen Vatandaşlık Algısı”, <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasi/demokrasi34.pdf> [15.08.2010].

gerçeklik verdiğini, ona kurumsal ve hukuksal garantilerle güvenceler sağladığını bunu tarihsel, kültürel ve toplumsal bir çerçeveye yerleştirdiğini belirtmiştir.²⁵⁸

Özel “Vatandaşlığın krizi ile insan hakları söyleminin yükselmesi süreçlerinin bir araya gelmesiyle ulus devletlerin çizdiği sınırların ötesinde yeni bir ahlaki söylem oluşturulmasına dönük çabaların yoğunlaştığı. Zaten hep sürekli bir değişim içinde olan vatandaşlık kavramının [bu süreçte] ciddi şekilde yeniden ele alınması gerekliliği ” üzerinde durmuştur.²⁵⁹

Erdem de bu görüşlere paralel olarak modern devlet vatandaşlığının, “insanı bir ulus-devlete, ‘ne’ olduğu temelinde değil de, ‘insan’ olma temelinde bağlayan bir ‘üst kimlik’ olduğunu, tebaalıktan vatandaşlığa geçiş bireye, ulus-devlet karşısında sorumlulukların yanı sıra haklar tanıdığını” beyan etmiş ve klasik devlete ait vatandaş kimliğinin “kuru, farklıları göz ardı eden, kimi zaman özcü ve dayatmacı olarak görülüp eleştirildiğini bu vatandaşlık anlayışının aynılaştırıcı ve tek tipleştirici özünden sıyrıldıkça modern bir kimlik kazanacağını” belirterek mukayese etmiştir.²⁶⁰ Gençkaya da günümüz şartlarında gelişen ve değişen sosyal yapıya uygun etkin bir devlet yönetimi yapılanmasının kaçınılmaz olduğunu, bu paralelde

“Toplumsal bütünlüğü sürdürmek ve geliştirmek: [kamusal] hizmetlerin verilmesinde devlet ve vatandaşlar arasında bir güç dengesi yaklaşımı [kurulması]
Devletin yeniden yapılandırılması ve kamu görevlileri [nin bu yapıya göre eğitilip istihdam edilmesi]
Vatandaşın kamu hizmeti ve kamu otoritesi konusunda yeniden bilinçlendirilmesi
Vatandaşlık kavramının yeniden tanımlanması” gerektiği üzerinde durmuştur.²⁶¹

258 Soli Özel, “Küreselleşme Döneminde Vatandaşlık” http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/soli_ozel.pdf [15.08.2010].

259 age.

260 Erdem, “Küreselleşme Karşısında,

261 Ömer Faruk Gençkaya, “Kamusal Etik: Rolü ve Amaçları”, http://www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/etik_kutuphanesi6.doc [01.08.2010].

5. SONUÇ

Bu tezin içeriğinde; suçlunun insan hakkı olduğu halde suç mağdurunun hakkı var mı? Devletler, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi kavramlara neden aynı ölçüde olumlu anlam yüklemeler? Hukuk devleti adıyla kral koltuğuna yargıcın oturtulmasının esprisi nedir? Küreselleşme sürecinde devlet babanın velayeti elinden alınıyor mu? sorularına cevap aranmış, yine toplumda deri kokarsa tuzlanır ya tuz kokarsa ne yapılmalıdır? deyişle literatürümüze giren, yasaları uygulayanların etik açıdan karşılaştığı sorunlar, gerçekçi bir bakış açısıyla masaya yatırılmaya çalışılmıştır.

Günümüzde suç olgusu çeşitlenerek ve teknolojik gelişmeleri arkasına alarak artmaktadır. Buna paralel olarak siyasal ve terör suçları da nicelik ve nitelik olarak artış kaydetmektedir. İnsanların devlete, gelir dağılımının adaletsizliği, farklı din ve mezhep kurallarına karşı duruşu, etnik kimliklere yaklaşımı gibi etmenlerle beslediği nefret dalgası yayılmaktadır. Bu bakış açısıyla bakıldığında devlet haksızlığın kaynağı ve odağıdır.

Bir devletin tarihsel geçmişi, jeopolitik konumu, finansal gücü gibi faktörler o devletin karakteristik özelliklerini ortaya koyan yapı taşlarıdır. Devletin güvenlik politikalarını bu etmenlerden bağımsız bir biçimde ortaya koyması düşünülemez. Bunun yanında devletler hangi vasfı taşırsa taşısın uluslararası arenada yaşam hakkı, temel özgürlükler gibi alanlarda ortaya koymak durumunda olduğu belirli bir düzey ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda ülkemizde 1982 Anayasası katı, (değiştirilmesi belirli usullere bağlanmış) ayrıntılı, sert ve otoriter bir anayasa örneğidir. Bundan dolayı 1982 Anayasasının belirli maddeleri çeşitli defalar değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerle Anayasa, son yıllarda ulus üstü ölçekte oluşan hukuk düzeyine taşınmaya çalışılmaktadır.

1 Haziran 2005 tarihinden sonra yürürlüğe giren yasaların hazırlanış sürecinde medyanın da etkisiyle suçla mücadelede ciddi zaafılar yaşanacağı, ülke genelinde bir suç patlaması meydana geleceği, bu yasaların suçluların cüretkarlığını artıracığı endişesi hâkim olmuştur. Yasaların yürürlüğe girmesiyle birlikte aksaklıkların meydana geldiği bir süreç yaşanmıştır. Yasaların uygulanmasında yaşanan aksaklıklar açısından bazı maddeler sonraki yıllarda 5320, 5353, 5560 sayılı yasalarla düzeltilmiştir.

Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin yasalarını olduğu gibi tercüme ederek uygulamaya koymak Cumhuriyet tarihimizin en köklü hatalarından biridir. Tercüme edilen yasayla uygulama arasında devamlı bir doku uyuşmazlığı bulunmuştur. Örneğin ülkemizde mala karşı işlenen suçlarda bir artış vardır, bu sorunu sadece sigorta kurumlarına havaleye indirgemiş bir Avrupa ülkesinin yasasını tercüme ederek çözmek mümkün değildir

Mala karşı işlenen suçlar açısından kapkaç suçu belirli dönemlerde büyük şehirlerde artış göstermiştir. 5326 sayılı TCK' nin hazırlanış sürecinde kapkaç suçu müstakil bir başlık altında ele alınmamış, hırsızlık (TCK 141-142) suçunun içinde düzenlemiştir. Bunun yanında 5271 sayılı CMK'da (Md 100) tutuklama nedenleri ve şartları belirtilmiştir. CMK'nın ilk halinde tutuklamayı gerektirecek suç türleri arasında hırsızlık türü suçlara yer verilmemiştir.

Kapkaç suçu büyük kentlerde özellikle İstanbul'da artış kaydeden bir eğilim göstermiş, yasal düzenlemeler bu noktada yetersiz kalmıştır. Kapkaç suçunun failleri basit hırsızlık failleri gibi işlem görüp serbest kalmalarının ardından bu suç TCK'da nitelikli hırsızlık içerisinde yer almış, cezayı ağırlaştırıcı nedenleri belirtilmiş, CMK içerisinde de sonradan yapılan değişiklikle bu suç türleri tutuklamayı gerektiren kategoriye alınmış en azından halk arasında 'suçluların adliyeden elini kolunu sallayarak çıktıkları' ön yargısı kırılmıştır. Bu açıdan yasal düzenlemeleri değerli kılan evrensel ölçütleri barındırmasının yanında bu ölçütleri toplumun gerçekleriyle bağdaştıracak çalışmalara verilen emektir, bunun haricinde yapılan tercüme yasa aslında bir kolaycılıktır.

Bunun yanında verilen bu örnek yeni yasaların suç patlamasına neden olacağını teyid eder bir örnek değildir. Yeni yasalar yürürlüğe girdiğinden günümüze kadar geçen sürede kriminal anlamda bir sosyal patlama meydana gelmesine neden olmamıştır.

Bununla birlikte toplumda suçla mücadele yönüyle, yasaların niteliği, kolluk kuvvetinin davranış kalıpları, ceza ve tevkif evlerinin şartları, cezaların caydırıcılığı, suç sonrası etmenlerdir. Toplumdaki suçlulukla mücadelenin bir de proaktif yönü vardır ki bu süreç aileden, eğitimden, çarşı pazardan kısaca toplumun içinden geçer, dolayısıyla suçla mücadelenin sosyal boyutunu ilgilendiren, kanunlarla doldurulamayan bir alan vardır ki bu alanın doldurulamayışı masum kişiyi suçlu kılan yol ayrımıdır. Yine bu alan 17 Ağustos depreminde küçük şişe suyu fahiş fiyata satan fırsat düşkününü satıcıdan, hastasından alenen bıçak parası adı altında haksız kazanç talep eden sağlık görevlisine toplumda üretim rolleri/tüketim biçimine bakılmaksızın her kesim/bireyi ilgilendirir.

Bu durum doğal olarak kolluk görevlileri için de geçerlidir. Hakkını arayamayan bir kimseye kötü muamele, varlıklı durumdaki kişiden hediye kabul etme, kanuna aykırı delil elde etme, kanuna uygun delili tespit etmeme (karartma) davranışları çoğunlukla kanunların görüş ve tespit açısının dışında kalırlar. Bu bağlamda toplumun diğer kesimleri gibi kolluk kuvvetini de kurallara uymaya yönelten kanun harici ilkelere ihtiyaç vardır. İlkesel bu alan yasal, teknolojik, yapısal düzenlemelerle aynı süreçte dolmaya başlamıştır.

Terörle mücadele alanında 2010 yılında ülke genelindeki terör olayları nicelik ve nitelik açısından 1993 yılındakinden geri değildir. Bu noktada yeni yasal düzenlemelerin ve aynı dönemde start alan teknolojik, yapısal en önemlisi zihinsel dönüşümün terörle mücadeleye etkisine bakmak gerekmektedir. Fakat bu olguların terörle mücadeleye etkisini ölçmek yakalanan veya etkisiz hale getirilen terör örgütü mensuplarının sayısını belirlemek kadar kolay değildir.

Terörle mücadeleyi sadece kolluk kuvvetine veya kanuna havale etmek, terörün çok boyutlu doğasını anlamamanın bir göstergesidir. Diğer suç türleri için geçerli olan sosyal boyutlu kurallar bu alanda da geçerliliğini korumaktadır. Terörle mücadelenin proaktif boyutu devletin güvenlik kuvvetleri dışındaki görevlilerine de sorumluluklar yüklemektedir.

Bu anlamda terörle mücadele ilkin aileden ve toplumdan başlamaktadır. Bu proaktif mücadele yurttaşlara bakan yönüyle; bir ailenin kendi çocuğunun terör örgütüne katılmasına dolaylı da olsa rıza göstermeyecek kadar devlete karşı ön yargılı olmamasını, akşam çocuğunun eve gelmediğinin farkında olacak asgari aile bilincine

sahip olmasını gerektirmekte, yine sosyal boyutlu bu mücadele devlete bakan yönüyle; terör örgütünün vermiş olduğu kimlik ve kişilikle kıyaslayacak kadar insanlara asgari bir amaç ve şahsiyet eğitiminin verilmesini/kazandırılmasını, insanları kaybedecek bir şeyi olmamaktan uzaklaştıracak, ülkenin doğusuyla batısı kıyaslandığında terör örgütünün argümanlarını çürütecek ölçüde asgari gelişmişlik düzeyine çıkarılmasını gerektirmektedir.

Bu tezin araştırma ve değerlendirme süreci sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Devlet, kurumları aracılığıyla güvenlik, eğitim, sağlık, istihdam gibi alanlarda insan odaklı politikalar ürettikçe kendi güvenliğine de yatırım yapmış olacaktır. Bu açıdan devlet kurumları, hizmet politikalarını güncellemeli, vizyonlarının toplumun gerisinde kalmasının önüne geçmelidir.

Devlet güvenliği yönüyle güvenlik güçlerinin faaliyet alanları teknik açılardan yatırım yapılarak genişletilirken, hukuksal ve etik açılardan da kontrol altına alınmalıdır. Güç nihai olarak baştan çıkarıcıdır, herhangi bir kişiye, makama, gruba verildiğinde sınırı belirlenmeli kontrol ve denetim mekanizması işletilmelidir.

Meşru devlet, terör örgütünün ileri düzeydeki organize biçimi değildir. Dolayısıyla devleti, yapmış olduğu eylem ve işlemlerde terör örgütünden farklı kılan hususlar bulunmalıdır. Özeren, terör örgütlerinin kullandığı temel argümanlar olan şiddet, kan ve öfkenin meşru devletler tarafından içine düşülmemesi gereken en tehlikeli tuzaklar olduğunu belirtmiştir.²⁶²

Teröre karşı mücadele eden birimlerin hantal yapıdan ve bürokrasiden arındırılması, gerekli esnek ve kıvrak müdahale gücüyle donatılması terör örgütlerinin kullandığı şiddet ve nefret yöntemlerine başvurmasından farklı bir müdahale tarzı gerektirmektedir. Devleti terör örgütünden ayıran en temel fark bu anlayıştır.

1990'lı yılların başında, güvenlik güçleri tarafından insan hakları kavramının, suç şüphelisi kişi ve grupların gizlendikleri bir kalkan, devletin altının oyulduğu bir Truva atı şeklinde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu bakış açısıyla suç şüphelisine ait 'insan hakkının' çeşitli düzenlemelerle garanti altına alınmasının (biraz da hakkaniyete aykırı olduğu algısından dolayı) suç mağdurunun (insan) hakkını (ne pahasına olursa olsun) aramanın zorunluluk kabul edildiği görülmüştür. Temel de bu

²⁶² Süleyman Özeren "ABD Küresel Terörle Mücadelede Kendi Açılımını Yapabilecek Mi?" <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1344> [01.10.2010].

bakış açısının hakim olduğu güvenlik kuvvetleri mağdurun hakkını almak için kötü muameleye başvurduğu türünden iddialara muhatap olmuşlardır.

‘İnsan hakkı’ kavramsal olarak bireyin devlet karşısında devlete karşı iddia edilen hakları olduğundan, mağdur - suç - suçlu denkleminde taraflardan biri devlet olmadığı için (mağdura ait) insan hakları kavramından bahsedilememektedir. Oysa devlet mağdurunda hakkını korumak zorundadır, dolayısıyla işlenen bir suç karşısında, suçtan zarar gören mağdurun hakları korunamadığı dolayısıyla ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Kötü muamele iddialarına yönelik olarak güvenlik kuvvetlerinden gereksiz fedakarlıklar istenmeyerek, bu alandaki insan ve ekipman kaynakları daha verimli kullanılarak yolsuzluğa ve kötü muameleye açılan kapılara baştan set çekilmelidir. Yine güvenlik kuvvetlerine görev yaptığı sahada uygulamayla örtüşmeyen, olumsuz sonuç doğuran işlemler ve yaşanan aksaklıklar konusunda kurumsal ölçekte söz hakkı tanınmalı böylece yolsuzluğun psikolojik temeli olan mağduriyet psikozunun önüne geçilmelidir.

Mağduriyet - fedakarlık - şiddet sarmalı dışına çıkıldıkça, demokratik ortam ve temel özgürlüklerin düzeyi arttıkça devletin savunma refleksinin marjinal bir perspektiften hukuk ölçülerine taşındığı sonucuna varılmıştır.

İnsan hakları, hukukun üstünlüğü kavramlarının yetki ve egemenlik hakları üzerinde sınırlayıcı bir yönü bulunduğundan, ilkin devletin içişlerine karışmama ilkesinin ihlali şeklinde algılanırken, ulus üstü normların ortaya çıkması ve etkisinin artmasıyla birlikte bu kavramlar yön ve mesafe belirten kilometre taşı niteliğini almıştır.

Devlet bir arada yaşamak durumunda olan insanların siyasi olarak organize biçimde örgütlenmesinden oluşmuştur. Devlet çatısı altında bir arada yaşayan insanların sağlıklı yönetilebilmesi için birbirlerine benzemesi gerekmemekte farklı inanç, yaşayış, kültürlere sahip insanlar farklılıklarıyla bir arada yaşayabilmeli, yönetilebilmelidir.

Devletin güvenlik politikalarının oluşturulmasında savunma güç ve yetenekleri, istihbarat bilgi ve analizleri, risk faktörleri, tehdit algılarının etkileri bulunmaktadır. Fakat günümüz şartlarına paralel gelişen temel dinsel/mezhepsel talepleri ve etnik kültürel hareketlilikleri sağlıklı yönetebilmek için politikalar üretmek yerine, bu gerçekleri görmezden gelerek 20. yy. homojen ulus devlet anlayışı şablonunun dışına

taşanları iç tehdit ve en zayıf halka olarak kabul etmek, güvenlik politikalarını bu tehdit unsurları üzerine oturtmak, bu kitleleri de tepkisel olarak devlete karşı bir duruş sergilemeye itmek ulusal güvenliği sağlamak adına yapılan hatalardan biridir.

Günlük hayatta Kürtçe kullanımını, öğrenip öğretilmesini yasaklayan bunu ulus devlet anlayışıyla bağdaştıramayan güvenlik anlayışı, PKK terör örgütünün basit ve ilkel grup yapısından KCK devlet modeline nasıl geçebildiğini asla anlayamamaktadır.

Bu açıda Hatay İli, farklı dinsel, mezhepsel, etnik grupların birlikte yaşadığı bir kent olması yönüyle araştırma için iyi seçilmiş bir örnektir. Klasik güvenlik anlayışıyla bakıldığında her bir farklılığı, birer iç tehdit unsuru olarak görmek, bu yöndeki legal ve meşru her talebi devletin birliğini ve bütünlüğünü bozmaya yönelik birer girişim olarak algılamak, aynı zamanda bu kitleleri yer altına, yasadışı suç ve terör örgütlerinin kucağına iterek bu yapıların insan kaynaklarını karşılayan bir noktaya getirmektedir.

Bu bakış açısı devleti temel dinsel/mezhepsel/kültürel talepleri yasaklayan, farklı kimlikleri asimile eden birer işgalci güç olarak algılanmasına neden olmaktadır oysa tarihsel, sosyolojik, kültürel deliller Türkiye Cumhuriyeti Devletinin böyle bir devlet olmadığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bir kişiyi/kitleyi tehdit unsuru yapan fiil ve eylemleridir. Bu eylemler de yasalarda belirtilmiştir. Bir fiil yasalarda suç olarak tanımlanmıyorsa fiili işleyen kişiyi/topluluğu tehdit unsuru kabul etmenin bir geçerliliği bulunmamaktadır. Bu noktada ulaşılan önemli sonuçlardan biri de; son yıllarda tehdit unsuru algısı yasalarla örtüşmüştür. Yani yasal olan unsur tehdit kategorisinden çıkarılmıştır.

Yürürlüğe giren yasaların güvenlik kuvvetlerinin yetkilerine yönelik kısıtlayıcı bir yönü olmasına karşın, soruşturmayı yöneten Cumhuriyet Savcılarının soruşturma işlemleri usulünü koordine ederek, delillendirme açısından güvenlik kuvvetleriyle iş birliği içinde olması, sanıktan delile gidilememesi suç soruşturmasında uzmanlaşma ve profesyonelleşmenin önünü zorla da olsa açmıştır

2005 sonrası uygulanan yasaların güvenlik algısı ve uygulamaya dönük sonuçları, terörle mücadele alanındaki paradigma değişimi, Hatay ilinde yapılan suç soruşturması örneğinde ortaya konulmuştur. İldeki suç oranları, buna paralel yapılan soruşturma işlemleri artmaktadır. Bunun yanında suç soruşturmasında yetkisizlik

yönüyle bir sorunla karşılaşılmamakta gelişen teknoloji sayesinde suç oranları aydınlatılmaktadır. Maddi delile dayanan soruşturma usulü sayesinde insanların /kitlelerin devlete karşı bir tavır almalarının kapısı kapanmıştır.

Sonuç olarak 1 Haziran 2005 tarihinden sonra yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Ceza İnfaz Kanunu'nun Türkiye'de yeni bir güvenlik adalet sisteminin habercisi niteliğinde oldukları, eksiklerine rağmen bu düzenlemelerin yapılış ve uygulanış amacını da aşan bir biçimde güvenlik yönetiminin modernizasyonu açısından bir tetikleyici konumunda oldukları görülmüştür. Bu yasal değişimler teknik, stratejik, pratik açıdan bir modernizasyonun başlama atışı niteliğinde olduğundan önemlidir.

Sosyolojik açıdan bir anlam ifade etmeyen yasal değişiklik gibi etmenlere bu kadar anlam yüklemenin subjektif yönleri olabileceğini de göz ardı etmeden asıl önemli olan husus, anlayış ve paradigmanın değiştiği gerçeğidir.

Güvenlik yönetiminde bir ölçütü esasa alarak, uygulamaları bu açıdan kontrol ve takip etmenin akılcı yaklaşımlar olduğu, Türkiye'de Kopenhag Kriterleri, hukukun üstünlüğü, insan hakları adıyla ortaya konulan değerlerin Ülke'ye doğrusal bir rota üzerinde mesafe aldırıldığı gözlenmiştir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Arı, Tayyar. **Irak İnan ve ABD Önleyici Savaş Petrol ve Hegemonya.** İstanbul:Alfa Yayınları, 2004.

Ayaşlı, Yaşar. **Adressiz Sorgular.** 4. bs. Ankara: Yurt Kitap, 1993.

Cemal, Hasan. **Kürtler.** İstanbul: Doğan Kitap, 2003.

Erdoğan, Mustafa. **İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku.** Ankara: Orion Yayınevi, 2007.

Gözler, Kemal. **Türk Anayasa Hukuku Dersleri.** Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2000.

Gürler, Ali İhsan. **Büyük Ortadoğu Projesi ve Bush Doktrini.** İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2005.

Meriç, Cemil. **Umrandan Uygarlığa.** 12.bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Sağlam, Fazıl. **Siyasal Partiler Hukukunun Güncel Sorunları.** İstanbul: Beta Yayınları, 1999, 55-73.

Sancar, Mithat. **Devlet Aklı Kısılcacında Hukuk Devleti.** 8. bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Tezler

Atasoy, Ömer. “Küresel Toplumda Güvenlik ve Uluslararası Polislik Çalışmaları”. Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2005.

Bener, Hakan. “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Polis Kaynaklı İnsan Hakları İhlalleri ve Çözüm Arayışları”. Yüksek Lisans Tezi. YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Özay, Ahmet. “Küreselleşme Sürecinde Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Türk Kamu Yönetimine ve Güvenliğe Etkisi ve Uygulanabilirliği”. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Soğuksu, Abdurrahman. “Soğuk Savaş Sonrası Jeopolitik Yapılanmanın Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Sorunlarına ve Politikalarına Etkileri”. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Makaleler

Alpkan, Lütfihak, Musa Palacı. “Toplum Destekli Polislik Uygulaması: Zara Örneği”. **Polis Bilimleri Dergisi**. c.10. s. 3 (2008):96.

Alpkaya Gökçen, “Devlet Güvenlik Mahkemeleri”. **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**. ed. Baskın Oran. c.2 İstanbul: İletişim Yayınları, 2002: 196

Akgül, Arif, Serdar Kenan Gül. “Polis Yolsuzluğunun Kontrolüne Yönelik Geliştirilen Stratejiler: Amerika Örneği”. **Polis Bilimleri Dergisi**. c.11.s.3(2009):135-137.

Arslan, Zühtü. “11 Eylül Sonrasında Yeni Güvenlik Anlayışı”. **Polis Bilimleri Dergisi**. c. 8. s. 2 (2006):132.

_____. “Devletin Hukuku Hukuk Devleti ve Özgürlük Sarkacı”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):74.

Aydın, Devrim. “Terör Eylemlerinin Siyasal Suç Açısından Değerlendirilmesi”. **Uluslararası Hukuk ve Politika**. c. 2, No: 7 (2006):12-13.

Bakan, Zerrin Ayşe. “Uluslararası İlişkiler Teorileri Arasında Normatif Teorinin Yeri ve Kapsamı”. **Avrasya Dosyası**. İstihbarat Özel Sayı. c.8. s. 2 (2002):430.

Bal, İhsan. “Hizbullah Örneği Çerçevesinde Polislin Terör Operasyonları ve Terörle Proaktif Mücadele”. **Polis Bilimleri Dergisi**. c. 2. s.5-6 (2000):62.

Cangızbay, Kadir. “Bir Kavram Olarak İnsan Hakkı”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):122.

Cebeci, Kemal. “Küreselleşme Bağlamında Ulus Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü”. **Sayıştay Dergisi**. s. 71 (Ekim-Aralık 2008):24.

Çaha, Ömer. “İdeoloji ile Hukuk Arasında Devlet”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):91-99.

_____. “Hukuk Devleti ve Kanun Devleti” **Editör Dergisi**. s. 2. (Haziran 2002):3.

Dağı, İhsan D. “Normatif Yaklaşımlar Adalet Eşitlik ve İnsan Hakları”. **Devlet Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar**. ed. Atilla Eralp, İstanbul: İletişim Yayınları, 1996: 221-230.

Dolu, Osman, Hasan Büker. “Caydırıcılığın Sınırları: Caydırıcılık Eksenli Suç Önleme ve Mücadele Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım”. **Polis Bilimleri Dergisi**. c.11. s.3 (2009) :17-18.

- Dönmezer, Sulhi. **Kriminoloji**. İstanbul: Beta Yayınevi, 1994. (Aktaran Polat, Ahmet. “Suç İstatistiklerine İlişkin Sorunlar ve Öneriler”. **Polis Bilimleri Dergisi**. c.10. s. 1. 2008: 3.)
- Elekdağ, Şükrü. “İki Buçuk Savaş Stratejisi”. **Yeni Türkiye** Türk Dış Politikası Özel Sayısı. s.3 (Mart Nisan 1995):516.
- Erbaş, Hayriye. “Küreselleşme ve Ulus Devletin Aşınımı Sürecinde Toplumsal Eşitlik ve Adalet”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001).
- Erdoğan, Mustafa. “Hikmet-i Hükümetten Hukuk Devletine Yol Var mı?”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001).
- Eryılmaz, B. **Kamu Yönetimi**. İstanbul: Erkan Matbaacılık, 1999:24 (Aktaran Veysel Eren, “Devletin Yapısında ve İşlevlerinde Değişim Yöneltil ve Siyasal Liberalizasyon”. **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**. ed. Mehmet Özel, Veysel Eren. Konya: Çizgi Kitabevi, 2008: 62)
- Erzurumluoğlu, Bayram. “Polis Gözaltılarının Demokratik Denetimi”. **Polis Bilimleri Dergisi**. c.12. s.1 (2010):62-63.
- Gönelç, Levent. “Siyasi İktidar Kavramı Bağlamında Anayasa Çalışmaları İçin Bir Kavramsal Çerçeve Önerisi”. **AÜHFD**. c.56. s.1 (2007):147-148.
- Gören, Zafer. “Temel Hakların Sınırlanması - Sınırlamanın Sınırları”. **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Yıl 6. s. 12 (Güz 2007/2):39-40.
- Hakyemez, Yusuf Şevki. “Temel Hak ve Özgürlüklerde Objektif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objektif Sınırları”. **AÜSBF Dergisi**. c. 57. s. 2 (2002).
- İpekçioğlu, Aksoy. “Gözaltında Alınan İfadenin Önemi”. **AÜHFD**. c.57. s.3 (2008): 67.
- Karadağ, Metin. “Polis Yönetiminde Çağdaş Bir Yaklaşım: Örgüt Geliştirme”. **Polis Bilimleri Dergisi**. c. 2. s. 5-6 (2000):178.
- Karakehya, Hakan. “Gözetim ve Suçla Mücadele”. **AÜHFD**. c.58 s.2 (2009):346-347.
- Keyman, E. Fuat. “Devlet Bekası - Hukukun Üstünlüğü Karşıtlığı: Türkiye’de Devlet Sorunu ve Demokratikleşme Olasılığı”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):150-151.
- Köse, H. Ömer. “Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü”. **Sayıştay Dergisi**. s. 49 (2003):19.
- Laçiner, Sedat. “Terörle Mücadele Nasıl Olmalı”. **İdarecinin Sesi**. s.130 (Kasım Aralık 2008):9-10.

- Morgenthau, Hans J. **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**. New York: McGraw-Hill, 1993 (Aktaran Bakan, Zerrin Ayşe. “Uluslararası İlişkiler Teorileri Arasında Normatif Teorinin Yeri ve Kapsamı”. **Avrasya Dosyası** İstihbarat Özel Sayı.c.8. s. 2. 2002.)
- Özcan, Gencer. “Doksanlarda Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politikasında Askeri Yapının Artan Etkisi”. **En Uzun On Yıl**. ed.Gencer Özcan, Şule Kut. 2. bs. İstanbul : Büke Yayınları, 2000: 88-89.
- Özel, Mehmet. “Devletin İşlevsel Dönüşümü ve Genel Kamu Yönetimi Üzerine Etkileri”. **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**. ed. Mehmet Özel, Veysel Eren. Konya: Çizgi Kitabevi, 2008: 143.
- _____. “Küreselleşme Sürecinde Türk Kamu Yönetimi ve Yeniden Yapılanma” **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**. ed. Mehmet Özel, Veysel Eren. Konya: Çizgi Kitabevi, 2008: 252
- _____, Veysel Eren. “Devletin Dönüşüm Dinamikleri ve Kamu Yönetimi”. **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**. ed. Mehmet Özel, Veysel Eren. Konya: Çizgi Kitabevi, 2008: 1.
- Özeren, Süleyman, Hüseyin Cinoğlu, “ABD’nin Afganistan ve Irak’ta Terörle Mücadele Politikası”. **Polis Akademisi Uluslararası Terörizm ve Sınırı Aşan Suçlar Araştırma Merkezi Raporu no 14**. (Ocak 2010), 9-11.
- Özlem, Doğan. “Hukuk Devletini Sosyal Devlet İçinde Düşünmek”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):13- 14.
- Sağlam, Fazıl. “Hukuk Devleti ve Terör”. **AÜSBF Dergisi**.c. 62. s. 3 (2007):291-317.
- Sancar, Mithat. “Şiddet Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):41.
- Sarıbay, Ali Yaşar. “Globalizm ve Ulus-Devlet”. **Türk Yurdu**. c 24. s. 207 (Kasım 2004): 37-38.
- Tok, Nafiz. “Küreselleşme ve Ulus Devletin Dönüşümü”, **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**. ed. Mehmet Özel, Veysel Eren. Konya: Çizgi Kitabevi, 2008: 24.
- Türkbağ, Ahmet Ulvi. “Postmodernite ve Hukuk İdealleri: Adalet, Hukuk Devleti”. **Doğu Batı**. Yıl 4. s. 13 (Aralık 2000/Ocak 2001):217-218.
- Uygur, Gülriz. “Adalet ve Hukuk Devleti”. **AÜHFD**. c. 53. s. 3 (2004): 33.
- Yazıcı, Serap. “Avrupa Birliği Süreci: Ulus Devletten Ulus Üstü Devlete Geçişte Hukuk Devletinin Değişen İçeriği”. **AÜHFD**. c. 54. s. 4 (2005):115.

Diğer Yazılı Kaynaklar

Ankara Polis Akademisi UTSAM Raporlar Serisi No 15. **İspanya'nın Terörle Mücadelesi**. Ankara, Mart 2010.

“Ceza Mahkemesi Kanunu (5271 S.K.)”. **Resmi Gazete**, 25673, Aralık 2004.

Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü. **Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi**. Ankara, Nisan 2003.

Hatay İl Emniyet Müdürlüğü İstatistikleri

“Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu (2559 S.K.)”. **Resmi Gazete**, 2751, Temmuz 1934.

“Türk Ceza Kanunu (5237 S.K.)”. **Resmi Gazete**, 25611, Ekim 2004.

Elektronik Kaynaklar

Acar, Osman. “Yakın Gurbetin Yolcuları”. **Politika Dergisi**. s.10 (Aralık 2008): 63. <http://www.politikadergisi.com/makale/yakin-gurbetin-yolculari> [15.08.2010].

Akdeniz, Hüsmen. “Jeopolitik ve Jeostratejik Teoriler Kapsamında Küreselleşmenin Geleceği ve Türkiye”. **Stratejik Araştırmalar Dergisi**. Yıl 1, s.2 (Eylül 2003): 29-48. <http://www.genelkurmay.us/SAREM/Dergiler/2003/SAD2.pdf#page=35> [30.01.2010].

Altıparmak, Cüneyd. “Ülkemizdeki Kolluk Düzenlemeleri Açısından Hukuk Devletinde Özgürlük ve Güvenlik İkilemi”. <http://www.umut.org.tr/public/yazi.aspx?id=18119> [07.08.2009].

Anıl, Abdulkadir. “Hukukun Genel İlkeleri ve Hukukun Gelişimine Etkisi”. **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, c.7, s.3-4 (Aralık 2003): 385-423. http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2003_VII_2_14.pdf [18.03.2010].

Armağan, Servet. “Türk Anayasa Hukukunda Temel Hakların Düzenlenmesi ve Sınırlanması”. <http://profservetarmagan.blogcu.com/TEMEL+HAKLAR> [31.01.2010].

Arsava, Füsün. “Avrupa Temel Haklar Şartı ve Avrupa Birliği Siyasî Kriterlerine Etkisi”. **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Yıl 1, s.2 (Eylül 2003): 29-48. <http://www.genelkurmay.us/SAREM/Dergiler/2003/SAD2.pdf#page=35> [30.01.2010].

Ayan, A. Hamdi. “Hatay Emniyet Müdürlüğü Şaşırtıyor”. <http://www.hataydenge.com/yazar.asp?yaziID=535>[01.06.2010].

- Aydın, İnanç. "Kamuda Etik".
<http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/haberler/KamudaEtik.doc>
[01.08.2010].
- Bedük, Aykut, Namık K. Erdemir, Murat Öz, "Polis Meslek Etiği (Karaman İlinde Bir Araştırma)".
<http://www.etikturkiye.com/etik/meslek/Beduk.pdf>
[01.07.2010].
- Berksoy, Biriz. "Polis Teşkilatı".
http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/almanak2008_02_07_09.WEB%20icin.pdf [01.07.2010].
- Bıçak, Vahit. "Demokrasi ve İnsan Hakları". **Liberalizmin İncelenmesi: Friedrich Naumann Vakfı'nın Türkiye'de On Yıllık Siyasi Çalışması Uluslararası Konferansı**. ed. Vahit Bıçak, Ankara: FNV&LDT: 89-103
www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=60 [30.12.2008].
- Bila, Fikret. "İki Buçuk Savaş Stratejisi".
<http://www.milliyet.com.tr/1999/06/07/yazar/bila.html> [15.08.2010].
- Bulut, Nihat. "Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı". <http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/NBulut2.html> [22.12.2008].
- Cerrah, İbrahim. "Avrupa Polis Etiği Kuralları Türkiye'de Güvenlik Personelinde Mesleki Sosyalleşme".
http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/PolisEtigiTurkceTamMetin.pdf
[01.08.2010].
- Çaha, Ömer. "Sivil Toplum ve Liberalizm".
http://www.siviltoplumplatformu.net/index.php?option=com_content&task=view&id=519&Itemid=58 [04.08.2009].
- Çoban, Erin. "Ülkemizin Modern Bilgi ve Güvenlik Konsepti Mobese".
<http://www.caginpulisi.com.tr/47/36-37-38.htm> [01.07.2010].
- Çotuksöken, Betül. "Etik-Hukuk İlişkisi". <http://www.betulcotuksoken.com/etik-hukuk-iliskisi/>[01.07.2010].
- Dağlar, Murat. "Avrupa Birliği Sürecinin Türkiye'nin Güvenlik Hizmetlerine Etkileri". <http://www.caginpulisi.com.tr/64/48-49.htm> [01.04.2010].
- _____, Murat Günbeyi. "Avrupa Birliği Sürecinde Polis Liderlerinin Yenilenen Vizyonu: Modern Polis Organizasyon Kültürünün Tesisi".
<http://www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=371>[21.12.2008].
- Doğru, Fatih. "1982 Anayasasına Göre Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılmasında Demokratik Toplum Düzeninin Gereklere Kavramı".
http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/34/yeni/web/fatih_dogru.htm
[09.01.2010].

- Donnelly, Jack. **İnsan Hakları**, çev. M. Erdoğan, L. Korkut, Ankara: Yetkin, 1995 (Aktaran Uygun, Oktay. “Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi”. <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/uygun.pdf>) [23.01.2010].
- Donnelly, Tom. “NATO Üzerine Düşünceler”. http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/turkish/art2_pr.html [08.12.2005].
- Erdem, Çiğdem. “Küreselleşme Karşısında Değişen Vatandaşlık Algısı”. <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasi/demokrasi34.pdf> [15.08.2010].
- Eryılmaz, M. Bedri. “Korku Duymama Hakkı ve AB Uyum Yasaları”. <http://www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=189>[21.12.2008].
- Fendoğlu, H.Tahsin. “2001 Anayasa Değişikliği Bağlamında Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması”. <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg19/fendoglu.pdf> [30.01.2010].
- Gençkaya, Ömer Faruk. “Kamusal Etik: Rolü ve Amaçları”. http://www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger/etik_kutuphanesi6.doc [01.08.2010].
- Gözel, Mehmet. “Sesimiz Kısılmak İsteniyor”. <http://mhmtvyz.blogspot.com/2010/04/sesimiz-kisilmak-isteniyor.html>[01.05.2010].
- Gözler, Kemal. “Devlet Nedir”. <http://www.anayasa.gen.tr/dgt-devletkavrami.pdf> [13.11.2009].
- _____. “Hukuk Devleti”. www.anayasa.gen.tr/hukukdevleti.htm [21.12. 2008].
- Hayek, Friedrich A. **Kanun Yasama Faaliyeti ve Özgürlük:Sosyal Adalet Serabı**. bbbçev. M. Erdoğan, Türkiye İş Bankası Yayını, 1995 (Aktaran Uygun, Oktay. “Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi”. <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/uygun.pdf>) [23.01.2010].
- Hilgendorf, Eric. “Hukuk Devletinde İşkence”. www.akader.info/KHUKA/2005_mart/10-19.pdf [31.12.2008].
- İbrahim, M.Youssef. “A Post War Arab World Three Views, Democracy Be Careful What You Wish For”. **Washington Report on Middle East Affairs**, Vol. 22, Issue 4, (May 2003):14 <http://web8.epnet.com/citation.asp?rds=1&sxp=1280> [08.12.2005].
- İçel, Kayhan. “Güvenlik Sorunu ve Ceza Hukuku (Nedenler ve Öneriler)”. <http://www.iticu.edu.tr/Kutuphane/dergi/s10/M00148.pdf> [01.07.2010].

- Kalın, İbrahim. “Özgürlük, Rasyonalite ve Modernliği Aşmak”.
http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=view&id=218&Itemid=29 [01.06.2009].
- Karagöz, Yıldız. “Liberal Öğretide Adalet Hak ve Özgürlük”. **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c.26. s.2 (2002):267-295
www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/73.pdf, [30.01.2010].
- Kaygusuz, Ziyaettin. “Olay Yerindeki Sessiz Tanıkların Bilimsel Olarak Konuşturulması”. <http://www.caginpolicisi.com.tr/12/36-37.htm> [01.04.2010].
- Keyder, Çağlar. “Globalleşme ve Devlet”.
<http://cc.bingj.com/cache.aspx?q=%22stratejik+yildiz+edu+tr+makale6+htm%22&d=5047471370993745&mkt=tr-TR&setlang=tr-TR&w=783a1373,6c983cb7>[27.10.2009].
- Koray, Meryem. “Dünya Dönüşebilirse”.
http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=578 [18.03.2010].
- Kuyaksil, Ali. “Hukuk Devleti Kavramı ve Türkiyede Gelişimi”.
www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=982 [21.12.2008].
- Laçiner, Sedat. “Teröristle Mücadele Stratejimizdeki Temel Hatalar”.
<http://www.usak.org.tr/myazdir.asp?id=613>[15.08.2010].
- Marshall, Rachele. "U.S. Effort to Spread Democracy Leaves A Trail of Conflict and Suffering". **Washington Report on Middle East Affairs**, Vol. 24 Issue 4 (May/Jun 2005):7 <http://web8.epnet.com/citation.asp?rds=1&sxp=1496> [08.12.2005].
- Özel, Soli. “Küreselleşme Döneminde Vatandaşlık”.
http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/soli_ozel.pdf [15.08.2010].
- Özeren, Süleyman. “ABD Küresel Terörle Mücadelede Kendi Açılımını Yapabilecek mi?” <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1344> [01.10.2010].
- Seale, Patrick, Patrick J. Buchanan, “The Wages of Empire”, **Washington Report on Middle East Affairs**, Vol. 22, Issue 3, (April 2003):10
<http://web8.epnet.com/citation.asp?tb=1&> [08.12.2005].
- Seyhan, Kazım. “İngiltere ve Türkiye’de Kolluğun Suçun Önlenmesi Konusundaki Yetki ve Uygulamaları”.
<http://www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=976> [21.12.2008].
- Taştekin, Ercan. “Huzur Kırmızı Çizgi Proje Kırmızı Alarm”.
<http://www.caginpolicisi.com.tr/69/37-38-39-40-41-42.htm>[01.06.2010].
- Tellan, Derya. “Güvenlik Politikası İnsan Hakları İkilemini Medyadan Tartışmak”.
<http://www.isref.org/index.php?pid=43&page=view&id=1389> [06.08.2009].

- Türker, Yıldırım. “Azat'ın Çilesi”.
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalYazarYazisi&ArticleID=1002419&Yazar=YILDIRIM&Date=14.06.2010&CategoryID=97>[14.06.2010].
- Ural, Mihraç. “Antakya'nın Askeri İşgal Günü 4 Temmuz”.
<http://mirural.blogspot.com/2008/07/antakyanin-askeri-igal-gn-4-temmuz.html>
[01.08.2010].
- Uygun, Oktay. “Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi”. <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/uygun.pdf> [23.01.2010].
- Yavuz, Mehmet. “Gözaltı”. <http://nebilrahuma.blogspot.com/>[01.05.2010].
- _____. “Gözaltılar ve Dürüst Olmak”.
<http://nebilrahuma.blogspot.com/>[01.05.2010].
- Yenisey, Feridun. “Alman Hukuku ile Mukayeseli Olarak Polisin Genel Hallerdeki ve Terördeki Yetkileri”. <http://www.caginpolisi.com.tr/99/9-10-11.htm>
[15.06.2010].
- Zentürk, Ardan. “Suçu önleyelim derken...”.
<http://www3.stargazete.com/gazete/yazar/ardan-zenturk/sucu-onleyelim-derken-134055.htm> [2 mart 2005].
- Zeybek, Cengiz. “Yeni Ceza Adalet Sisteminde Suçların Delillendirilmesi Bakımından Polisin Yetkileri ve Sınırlılıklar”.
<http://www.caginpolisi.com.tr/60/59-60-61-62.htm> [01.06.2010].
- “Adalet Karşı Safları Sıklaştırmak”.
http://bianet.org/files/doc_files/000/000/038/original/turkey1208tuweb.pdf
[01.07.2010].
- İçişleri Bakanlığı. “Suçla Mücadele Stratejileri Ön Araştırma Raporu” http://tck.inet-tr.org.tr/belge/att-0007/08-Sucla_mucadele_onrapor.doc [15.07.2010].
- Stratejik Araştırmalar Enstitüsü. “Güvenlik Siyaseti İçin Değişen Stratejik Çerçeve”
http://www.turksae.com/sql_file/347.pdf [15.08.2010].
- http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf [17.03.2010].
- <http://www.bugun.com.tr/haber-detay/93708-kacak-elektrigin-en-fazla-oldugu-ilhaberi.aspx> [05.05.2010].
- <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=125842>[28.03.2010].
- http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/3.%20What%20is%20GRECO_en.asp [15.03.2010].

http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/AB/AB%20BELGELER/Katilim_ortakligi_2006.pdf [17.03.2010].

http://www.emo.org.tr/ekler/3a863f2ad41c770_ek.pdf [05.05.2010].

<http://www.george-orwell.org/1984> [28.01.2010].

<http://www.gundem-online.net/haber.asp?haberid=88873> [28.03.2010].

http://www.hezenparastine.com/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=763:hatay-siirt-ve-rnakta-misilleme-eylemleri&catid=1:b-alamalar&Itemid=299 [01.08.2010].

<http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihm/400.doc> [16.03.2010].

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=norm&ayn=tam>, [28.01.2010].

http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/PolisEtigiTurkceTamMetin.pdf [10.11.2009].

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılı Elazığ doğumlu olan Oğuzhan Kuranoğlu 1997 yılında Ankara Polis Akademisinden mezun olmuştur. Halen Hatay Emniyet Müdürlüğünde görev yapmaktadır.